

KVIKMYNDASAFN ÍSLANDS

30 ÁRA

EFNISYFIRLIT

EINSTAKIR DAGSKRÁRLIÐIR

AFMÆLISHÁTÍÐARMYNDIR	Bls. 4
STORARO OG SIG. SVERRIR	6
Þáttur kvikmyndatökumannsins í gerð kvikmynda	
MEKKA KVIKMYNDASÝNINGA	8
Gullöld kvikmyndasýninga í Hafnarfjarðarbíóunum	
RÚSSNESKAR STÓRMYNDIR	9
Úrval kvikmynda sem Kvikmyndasafninu hefur borist frá MÍR	
ÍTÖLSK KVIKMYNDASAGA	10
Stórveldi Ítalíu á þögulmyndaskeiðinu og á árunum eftir síðari heimsstyrjöld	
KVIKMYNDAÐ Í HAFNARFIRÐI	11
Kvikmyndir sem teknar hafa verið í heild eða að hluta til í Hafnarfirði	12
	13
SÆNSKA GULLÖLDIN	
Victor Sjöström og blómaskeiðið í sænskri kvikmyndagerð á tímum þöglu myndanna	

GREINAR OG SKRÁR

<i>Eggert Þór Bernharðsson:</i>	Bls. 31
„EKKI BARA GEYMSLA HELDUR LIFANDI STOFNUN“	
Stiklað á stóru í 30 ára sögu Kvikmyndasafns Íslands	
<i>Erlendur Sveinsson:</i>	41
HEIMAR ÁSTARINNAR	
Samantekt í tilefni af hátíðarsýningu Kvikmyndasafnsins á Fjalla-Eyvindi með íslenskum texta og íslenski tónlist	
<i>Ívar H. Jónsson:</i>	53
KVIKMYNDASÝNINGAR MÍR	
Yfirlit yfir sögu kvikmyndasýninga MÍR	
<i>Þórarinn Guðnason:</i>	57
KVIKMYNDASKRÁ 1918 - 2007	
Skrá yfir leiknar íslenskar bíómyndir og erlendar bíómyndir tengdar Íslandi	

KVIKMYNDASAFN ÍSLANDS
Hvaleyrarbraut 13
220 Hafnarfirði
Sími: 5655993
Vefsíða: www.kvikmyndasafn.is

BÆJARBÍÓ, safnabíó
Strandgötu 4
220 Hafnarfirði
Sími: 5556160
Netfang: kvikmyndasafn@kvikmyndasafn.is

KVIKMYNDASAFN ÍSLANDS 30 ÁRA

Mikið hefur áunnist síðan lög um Kvikmyndasafn tóku gildi árið 1978 og safnið hóf starfsemi sína í Skipholti 31 í Reykjavík. Í upphafi var safninu komið fyrir í einu herbergi og með einn starfsmann í hlutastarfi. Í dag starfa í safninu sex starfsmenn og safnið hefur fengið 1800 fermetra byggingu fyrir starfsemi sína við Hvaleyrarbraut í Hafnarfirði. Í því húsi verður framtíðaraðsetur Kvikmyndasafnsins.

Kvikmyndasöfnum ber skylda til að safna, skrá og varðveita kvikmyndir og einnig að sýna safnkostinn.

Safnið hefur til umráða fallett bióhús, Bæjarbíó í Hafnarfirði, með sætum fyrir 255 manns og hefur bíóið verið gert upp af vandvirkni í samræmi við teikningar og hugmyndir sem í upphafi lágu til grundvallar við byggingu þess.

Í bióhúsum Hafnarfjarðar, Hafnarfjarðarbíói og Bæjarbíói, var á eftirstriðsárunum haldið úti bíósýningum sem drögu höfuðborgarbúa, sem og Hafnfirðinga, í hópum til að sjá það nýjasta í frönskum og ítölskum nýbylgjumyndum og fleira forvitnilegt, svo sem nýjar danskar og sænskar myndir sem á þeim tíma vöktu mikla athygli og oft umtalsverða aðsókn. Í dag minnast margir miðaldra bíóunnendur þess að heilu strætisvagnarnir fylltust af fólki sem flyktist í Fjörðinn til að fara í bíó. Sumir eiga minningar um kynni sem hófust þar og entust til æviloka.

Hápunktur afmælisársins er hátíðarsýning á kvikmyndinni *Fjalla-Eyvindur*. Settir hafa verið íslenskir millitextar í þýðingu Jóns Viðars Jónssonar á myndina og tónskáldið Atli Heimir Sveinsson samið nýja tónlist við hana, sem verður frumflutt af Kammersveit Hafnarfjarðar. Þegar myndin var frumsýnd á Íslandi árið 1919, voru íslenskir millitextar á henni en þeir eru nú löngu glataðir og ekki er fullljóst hvaða tónlist var flutt á sýningunum í Gamla Bíói á sínum tíma.

Auk fastrar dagskrár í Bæjarbíói verður skólabörnum boðið á sérstakar sýningar í bíóinu auk þess verða stakar sýningar í boði fyrir hópa eins og verið hefur.

Reglubundnar sýningar í safnabíóinu hófust í desember árið 2001, í fyrstu ein sýning á viku en var fljótlega fjölgað í tvær. Safnið stefnir að því að fjölga enn sýningum, þegar aðstæður leyfa, og verður afmælisárið góður prófsteinn á það hvort kominn sé tími til þess. Vonir okkar standa einnig til að hægt verði að færa landsbyggðinni einstakar sýningar á vönduðum myndum í nánustu framtíð.

Starfsfólk safnsins vonar að almenningur sýni safninu áhuga og sækir sýningar á þess vegum svo sem verið hefur og þakkar undirtektir, mikinn áhuga og ræktarsemi þeirra sem sótt hafa sýningarnar til þessa. Verið velkomin í Bæjarbíó.

Þórarinn Guðnason
forstöðumaður

• AFMÆLISHÁTÍÐARMYNDIR

Þrjár myndir prýða sérstaka afmældisdagsskrá Kvikmyndasafnsins haustið 2008 en þá verða liðin 30 ár frá því að safnið tók til starfa skv. lögum. Gildistaka þeirra var í maí árið 1978 og var hluti af lagasetningu um kvikmyndamál sem einnig fól í sér lög um stofnun Kvikmyndasjóðs Íslands (Sjá bls. 31). Þetta eru myndirnar *Berg-Eyvind og hans hustru* (Fjalla-Eyvindur og kona hans) eftir Svíann Victor Sjöström, *Billeder fra Island* (Myndir frá Íslandi) eftir Danann André M. Dam og *Land og synir* eftir Ágúst Guðmundsson. *Fjalla-Eyvindur* var frumsýndur á nýársdag árið 1918 í Svíþjóð (Stokkhólmur, Gautaborg og Málmey) og litlu síðar í Noregi (Kristiania) og Danmörku (Kaupmannahöfn, 25. janúar) og verður því 90 ára í upphafi afmælisársins. Frumsýning á Íslandi var í Gamla Bíói 21. apríl 1919. *Myndir frá Íslandi* var kvikmynduð sumarið 1938 en síðan eru liðin 70 ár. *Land og synir* hefur þá sérstöðu í kvikmyndasögu okkar að vera fyrsta myndin sem frumsýnd var eftir að Kvikmyndasjóður tók til starfa. Hún ásamt fimm öðrum íslenskum kvikmyndum, sem eru hluti af öðrum dagskrárliðum afmælisársins (Bls. 6 og 11) tengist 30 ára afmæli Kvikmyndasjóðs/Kvikmyndamiðstöðvar. Á þessum tímamótum hefur Kvikmyndasafnið látið gera nýtt sýningareintak af *Landi og sonum*. *Land og synir* er ekki aðeins kvikmyndasögulegur milusteinn hér á landi heldur hefur kvikmynd þessi fyrir löngu öðlast sinn fasta sess í þjóðarvitundinni. Talið er að 120 þúsund manns hafi séð hana á sínum tíma sem er aðsóknarmet sem seint verður slegið.

Kvikmyndasafn Íslands hefur einnig látið gera nýtt sýningareintak af hinnu undurfögru Íslandskvikmynd *Billeder fra Island* sem danski orlogskafteinninn André M. Dam, tók á Íslandi fyrir 70 árum. Samkvæmt titlinum var þessi útgáfa myndarinnar undanfari endanlegrar útgáfu, sem átti að heita *Den underfulde ø, Island i vaar, sommer og efteraar*, sem gæti útlagst: *Eyjan yndislega, Ísland um vor, sumar og haust*. Dam fór í síðari kvikmyndaleiðangur sinn til Íslands sumarið 1939 til að ljúka tökum fyrir endanlega gerð myndarinnar. Hann lést hins vegar frá henni ófullgerðri í febrúarmánuði árið 1943. Vinur hans, Steensen, tók þá að sér að hafa

Billeder fra Island: Horft út um búðarglugga upp Bankastræti

umsjón með endanlegum frágangi myndarinnar. Það lyktaði með því að einungis var útgefið þögult sýningareintak á 16mm filmu upp úr 1950 sem var mikil afturför frá bráðabirgðaútgáfunni frá 1939, sem gefin hafði verið út á 35mm filmu með tali og tónum.

16mm sýningareintak *Den underfulde ø* fannst ekki í Danmörku, þegar eftir því var leitað og amk. eina mikilvæga spólu vantar í frummyndina. Við höfum því ákveðið að láta útbúa um 20 mín af efni úr *Den underfulde ø* sem ekki er í *Billeder fra Island* og sýna í framhaldi af þeirri mynd með þíunóundirleik.

Frumssýning *Billeder fra Island* 20. febrúar 1939 var stórviðburður í dönsku menningarlífi þar sem mættir voru um 1500 frumsýningargestir í Palads teatret, stærsta kvikmyndahúsi landsins. Viðstödd meðal annarra voru Friðrik krónprins og Ingiríður krónprinsessa. Áður en tjaldíð var dregið frá var boðið upp á tónlistaratriði, þmt. flutning þjóðsöngva beggja landa, upplestur og ræðuhöld. Fram komu Anna Borg, Elsa Sigfúss, Stefán Íslandi og María Markan. Atburðurinn var í boði Berlingske Tidende í samvinnu við Nordisk Films Kompagni. Mikið var skrifað um frumsýninguna í blöðin og myndinni hrósað í hástert.

Land og synir: Aðal karlleikari, leikstjóri og tökumaður.

Þriðja myndin í hátíðardagskrá Kvikmyndasafnsins er sænska þögla myndin *Berg-Ejvind och hans hustru*. Það hefur lengi verið áhugamál safnsins að „taka þessa mynd heim“, sem við segjum að verði gert með því að láta þýða millitexta hennar á ástkæra ilhyra og með því að fá íslenskt tónskáld til að semja tónlist við myndina til lifandi flutnings undir sýningu. Þessum áformum hefur nú verið hrint í framkvæmd í tilefni af 30 ára afmæli Kvikmyndasafnsins, 90 ára afmæli myndarinnar og 100 ára afmæli Hafnarfjarðarkaupstaðar með stuðningi bæjarins, menntamálaráðuneytis, einkaaðila auk framlags Kvikmyndasafnsins og Kammersveitar Hafnarfjarðar. Jón Viðar

Jónsson, leikhúsfræðingur og forstöðumaður leikminjasafns Íslands þýddi texta myndarinnar og Erlendur Sveinsson skrifar um hana í sýningarskrá (Bls. 42). Atli Heimir Sveinsson, tónskáld, var fenginn til að semja tónlistina fyrir um 10 – 15 manna kammersveit, sem frumflutt verður af Kammersveit Hafnarfjarðar á sýningu Kvikmyndasafnsins í nóvember. Á frumsýningu myndarinnar í kvikmyndahúsinu Röda Kvarn í Stokkhólmi á nýjárðsdag árið 1918 sá Rudolf Sahlberg um tónlistina en hann var tónskáld, útsetjari og hljómsveitarstjóri bíósins og hafði yfir 23 manna hljómsveit að ráða. Heimildir eru fyrir því að við frumsýninguna hafi hann notast við ein sex tónverk eftir Jean Sibelius auk tilbrigða við íslensk sönglög.

Myndin var tekin árið 1917 í nyrstu hlutum Svíþjóðar/Lapplands í Abisko og Norrbotten. Haft hefur verið fyrir satt að hún myndi hafa verið tekin á Íslandi ef heimsstyrjöldin fyrri hefði ekki komið í veg fyrir það. Einnig hefur verið á það bent (Þorgeir Þorgeirson) að í þessari mynd sé að finna eina alvöru snertipunkt Íslands við kvikmyndasögu heimsins. Hún er verk Victors Sjöströms sem var annar af tveimur fremstu kvikmyndaleikstjórum Svíþjóðar á gullöld þeirra á þöglumyndaskeiðinu og er myndin

dæmigerður fulltrúi stefnu sem þróaðist í sænskri kvikmyndagerð á þessum tíma og gekk út á að láta náttúruna gegna dramatisku hlutverki í kvikmyndafrásögninni. Það er því ekki að ófyrirsynju að okkur finnist við hæfi að færa *Berg-Ejvind och hans hustru* hingað heim og við fylgjum heimflutningnum eftir með því að bjóða upp á dagskrárlið sem helgaður er gullöldinni sænsku og myndum eftir Victor Sjöström (bls. 12).

Fjalla-Eyvindur og kona hans stilla sér upp fyrir ljósmyndatöku á Nuolja fjalli við Abisko.

Billeder fra Island (1939). Den underfulde ø, (brot, 1941)

bls. 23

Land og synir (1980)

bls. 24

Berg-Ejvind och hans hustru (1918)

bls. 29

• VITTORIO STORARO OG SIG. SVERRIR

Vittori Storaro (f. 1940)

frá upphafi verið í stöðugri þróun. Það er aðalsmerki allra lifandi listforma enda er hún líka afsprenghi tækniþróunar, sem enginn endir virðist sjáanlegur á með tilkomu stafrænu tækninnar. Kvikmyndin er allt í senn listgrein, söluvara á heimsmarkaði, sjónvarp, miðill sem getur miðlað og varðveitt atburði líðandi stundar, heimilistæki og risaiðnaður sem veltir upphæðum sem komast næst hergagnaframleiðslu stórveldanna þar sem hagnaðurinn er sagður mestur.

Nú virðist tilhneigingin sú að líta á kvikmyndatökuna eins og sjálfsagðan hlut en kastljósinu þeim mun frekar beint að leikurum og leikstjórum sem aðalhöfundum kvikmynda. Allt frá því að kvikmyndin varð til um 1895 hefur samt kvikmyndatakan og kvikmyndatökumaðurinn og hans lið í stærri myndum verið ein meginstöð myndmálsins, þáttur sem teygir anga sína langt, langt út fyrir það að vera einvörðungu tækni til að festa kvikmyndaleik eða annars konar atburði á filmu. Ákveðin stjórnuhlýja er að festa rætur hér heima gagnvart leikurum á kostnað annarra þátta myndmálsins. Gjarnan er fjallað um kvikmyndatöku sem tæknilegt viðfangsefni sem sagt er leysast á grundvelli þess „að við eigum orðið fullt af vel menntuðu fólki sem getur gert kvikmyndir“. Edduhátíðirnar kynda undir þessa afstöðu. Þær snúast mest um leikara og leikstjóra en aðrir lykilhöfundar kvikmynda einsog stjórnandi kvikmyndatöku, klippari, hljóðhönnuður og leikmyndagerðarmaður fá tæpast að standa sjálfstætt fyrir sínum hlut. Á síðustu Edduhátíð var t.d. myndataka og klipping sett saman í einn flokki og hljóðhönnun og tónlist í annan. Árið 2002 voru veitt fagverðlaun ársins fyrir hljóð og mynd. Tilnefnt var fagfólk fyrir kvikmyndatöku og klippingu. Klipparinn sigraði kvikmyndatökumanninn en engum sögum fór af hljóðvinnslunni á meðan karl og kvenleikarar fá sinn hvorn flokkinn á leikaravængnum að viðbættum aðal- og aukahlutverkum.

Með þeim dagskrárliði í sýningarstarfi Kvikmyndasafnsins á afmælisárinu 2008 sem hér er hleypt af stokkunum er ætlunin að vekja athygli á óumdeilanlegu framlagi kvikmyndatökumannsins í sköpun kvikmyndar. Okkur hjá Kvikmyndasafninu þykir skipta máli að kvikmyndaunnendur leiði hugann að því margslungna frásagnarformi sem kvikmyndin er samsett úr. Um leið er vakin athygli á því hve kvikmyndatakan getur verið stór þáttur í heildarbyggingu og frásögn kvikmyndarinnar. Það er á þessum sviðum sem öðrum að veldur hver á heldur en möguleikarnir í kvikmyndatöku eru óþrjótandi og álagið á kvikmyndatökumanninum við gerð kvikmynda getur verið gríðarlegt, í mörgum tilvikum ekki minna en á leikstjóra og leikara.

Við höfum kosið að velja tvo kvikmyndatökumenn til að halda þessum dagskrárliði uppi að þessu sinni, annar er útlendur hinn innlendur. Báðir stórir í sniðum með langan feril og margar myndir að baki. Báðir koma inn með sinn eigin persónulega stíl í kvikmyndagerðina og leitast við að laga hann að sýn

Kvikmyndin sem frásagnarmiðill er samsett úr mörgum af þeim frásagnarformum sem fyrir voru þegar kvikmyndavélin var fundin upp fyrir rúmri öld. Hér má nefna myndlist, leiklist, ritlist, tónlist, ljósmyndun, leikmynda- og búningagerð svo dæmi séu tekin. Kvikmyndaformið þróaðist smám saman út úr þessum bræðingi sem sjálfstæð listgrein og frásagnarform og lýtur sínum eigin lögmálum. En kvikmyndaformið er ekki eingöngu sambræðingur. Klipping er einstakt framlag kvikmyndaformsins til nýrrar tjáningar, sem engu líktist af því sem fyrir var. Hið sama átti raunar einnig við um sjálfa kvikmyndatökuna, þótt hún hafi átt margt sammerkt með ljósmynduninni í upphafi og á enn að því er varðar myndbyggingu, litgreiningu o.s.frv. Kvikmyndin sem frásagnarform hefur

leikstjórans. Báðir eiga þeir það sammerkt að trúa á mátt og óþrjótandi möguleika kvikmyndatökunnar við að koma frásögn kvikmyndarinnar til skila. Þetta eru þeir Sig. Sverrir Pálsson (1945) og Ítalinn Vittorio Storaro (1940). Margt fleira tengir þá saman. Storaro var t.d. einn af áhrifavöldum Sig. Sverris þegar hann var að stíga sín fyrstu spor enda gefur hann Storaro þá einkunn að hann, Storaro, sé í raun ekki bara mikilhæfur kvikmyndatökumaður heldur megi segja um hann að hann sé ákveðin stofnun. Samlíkingin er áhugaverð í ljósi þess hve Storaro hefur lagt mikið að mörkum til kvikmyndatökustarfsins og styrkingar þess bæði kenningarlega og tæknilega. Hann hefur skrifað og gefið út gríðarmikið rit í þremur bindum, sem hann nefnir „Skrifað með ljósi“ og fylgir heimildamynd með. Þetta stórvirki tekur flestu því fram sem gert hefur verið á sviði málverkabókautgáfu í heiminum en Storaro sækir einmitt grunninn að kenningum sínum um eðli lýsingar og kvikmyndatöku til endurreisnarmeistara myndlistarinnar á borð við Rembrant, Vermeer og Caravaggio en um þann síðastnefnda er nýjast myndin sem Storaro stjórnar töku á. Það þarf því ekki að koma á óvart að Storaro hefur lagt sig í líma við að fá lögbundna viðurkenningu á framlagi kvikmyndatökumannsins í höfundarverki kvikmyndar. Hann vill að myndhlutfallið 2:1 verði ofan á sem staðall og millivegur milli sjónvarps og kvikmyndahúsa og hann er meðvitaður um varðveisluvanda kvikmyndanna og nauðsyn þess að hugsað sé um að efnin sem kvikmyndin er búin til á og að kvikmyndatökumenn tileinki sér nýja tækni til að geta haft áhrif á þróun hennar. Sverrir deilir mörgum af þessum hugmyndum kollega síns og svo skemmtilega vill til að hann fékk kvikmyndatökuverðlaunin á Schermi d'Amore hátíðinni í Verona á sextugsafmæli sínu 2005 ári eftir að Storaro stofnaði til þeirra innan hátíðarinnar. Það má finna ýmsar samsvaranir með myndum Sverris og Storaros, sem eru á dagskrá safnsins, t.d. *1900* og *Landi og sonum*, *Málaranum* og *Goya* en valdar hafa verið 8 kvikmyndir sem Storaro hefur kvikmyndað á um 30 ára tímabili (1970 – 1999) og 6 myndir sem Sverrir kvikmyndaði á um 20 ára tímabili (1980 – 2001).

En fleira vakir fyrir okkur með því að velja kvikmyndir sem báðir þessir menn hafa kvikmyndað. Storaro gefur innsýn í verk fjögurra ólíkra leikstjóra, þeirra Bernardo Bertolucci, Francis Ford Coppola, Warren Beatty og Carlos Saura. Kvikmyndatökuferill Sig. Sverris spannar 30 ára sögu Kvikmyndasjóðs sem Kvikmyndasafnið vill minnst um leið og það minnst eigin sögu í jafnmörg ár. Sverrir tók fyrstu frumsýndu Kvikmyndasjóðsmyndina *Land og syni* og hann tók eina af myndunum sem sjóðurinn styrkti á síðasta ári (2007) og er nú í eftirvinnslu. Myndir sem Sig. Sverris hefur tekið gefa því yfirlit og innsýn í verk kvikmyndaleikstjóra, sem hann hefur unnið mest með en það eru þeir Ágúst Guðmundsson, Þorsteinn Jónsson, Óskar Jónasson, Gísli Snær Erlingsson, Hilmar Oddsson og Erlendur Sveinsson. Að síðustu er þess að geta að sumar af myndum Sig. Sverris tengjast sýningardagskrárliðnum „Kvikmyndatökur í Hafnarfirði“. Líkt og Sverrir lítur á Storaro sem áhrifavald sinn gefum við okkur að sá kvikmyndajarðvegur sem Storaro sprettur upp úr í heimalandi sínu, Ítalíu, hafi haft áhrif á hann, þegar hann var að þreifa sig áfram. Þannig tengjast myndir hans dagskrárliðnum „Ítölsk kvikmyndasaga“ sem einnig þjónar því augnamiði að vekja athygli á nauðsyn þess að leggja rækt við kvikmyndasöguna.

Sig. Sverrir Pálsson (f. 1945)

Kvikmyndir teknar af Sig. Sverrí Pálassyni	Bls	Kvikmyndir teknar af Vittorio Storaro	Bls
Land og synir (1980)	24	Il Conformista (1970)	17
Punktur, Punktur, komma strik (1981)	22	L'Ultimo Tango a Parigi (1973)	19
Sódóma Reykjavík (1992)	22	1900 (1976)	24
Benjamín dúfa (1995)	17	Apocalypse Now (1979-2001)	14
Tár úr steini (1995)	15	Dick Tracy (1990)	27
Málarinn og sálmurinn hans um litinn (2001)	26	Little Buddha (1993)	30
		Flamenco (1995)	20
		Goya in Bordeaux (1999)	26

• MEKKA KVIKMYNDASÝNINGA

Á 100 ára afmæli Hafnarfjarðarkaupstaðar er svo komið að ekkert venjulegt kvikmyndahús er rekið í bænum og hefur ekki verið um árabíl, sem er óvenjulegt ástand í jafn stóru bæjarfélagi. Kvikmyndasafn Íslands bætir þetta bíóleysi að nokkru upp með sýningum sínum tvisvar í viku í hinu fornfræga Bæjarbíói. Þegar bíórekstur stóð með blóma í Hafnarfirði, svo miklum raunar að utanbæjarfólk flyktist til bæjarins, margir í strætó, til að fara í bíó, voru bíóin í bænum tvö: Hafnarfjarðarbíói (1914) og Bæjarbíói (1945). Það var því ekki að ástæðulausu að Hafnarfjörður var kallaður Mekka kvikmyndasýninga landsins. Blómaskeiðið sem hér um ræðir getum við sagt að hafi náð gullaldarstigi á árunum milli 1950 og 1970. Eftir það fór að halla undan fæti. Bæjarbíói var breytt í leikhús og Hafnarfjarðarbíói í veitingahús og var síðan rífið. Hvorugt bíóið var þannig staðsett við aðalgötu bæjarins að hagkvæmt þætti að byggja við þau sýningarsali sem var krafa dagsins. En á blómaskeiðinu var gósentíðin slík undir stjórn hinna smekkvísu og menningarsinnuðu bíóstjóra, Helga Jónssonar í Bæjarbíói og Nielsar Árnasonar í Hafnarfjarðarbíói, að þegar við lítum til baka og virðum fyrir okkur framboðið sjáum við að bíóin voru markvisst að sýna verk sem nú skipa þann sess að teljast sigildar kvikmyndir. Þessi staðreynd var raunar ein af röksemdunum fyrir því að Kvikmyndasafni Íslands var valinn samastaður í Hafnarfirði. Okkur finnst því vel við hæfi nú á 100 ára afmælisári Hafnarfjarðarkaupstaðar og 30 ára afmælisári Kvikmyndasafns Íslands að rifjaðir verði upp þessir skemmtilegu Mekkutímar í sýningasögu landsins. Kvikmyndasafnið hefur áður minnst þessara tíma í dagsskrám sínum, enda af nógu að taka en að þessu sinni höfum við valið sex kvikmyndir, þrjár frá hvoru bíói, þar sem valið miðast við tvennt: 1) Kynningu Hafnarfjarðarbíóanna á nýjum stefnum og straumum. 2) Ræktarsemi þeirra við myndir ókrýndra meistara kvikmyndasögunnar. Í fyrri flokknum eru fjórar kvikmyndir: *À bout de souffle* (1960), sem er fyrsta kvikmynd Jean Luc Goddard í fullri lengd. Með henni er franska nýbylgjan orðin staðreynd, enda áttu hinir aðal nýbylgjumennirnir, François Truffaut og Claude Chabrol þátt í gerð hennar. Þessir þrír sátu löngum á Franska kvikmyndasafninu, þegar franska nýbylgjan var að skjóta rótum. Eftir þeim hefur verið haft að sýningar safnsins undir stjórn kvikmyndasafnapáfans Henri Langlois hafi orðið þeim sá skóli sem best dugði í leit þeirra að nýjum leiðum í kvikmyndagerð. Kvikmyndatimaritið *Cahier du Cinema*, ritstýrt af þeim André Bazin og Jacques Doniol-Valcrozes var þeim einnig notadrygt í skoðanaskiptum á þessum mótunartíma frönsku nýbylgjunnar. *Cahier du Cinema* er enn í blóma og má benda á að það er nú fánalegt í enskri netúgáfu.

Skömmu eftir að franska nýbylgjan ruddi sér til rúms varð mjög spennandi gerjun í Tékkóslóvakíu, sem leiddi upp að svonefndu „Vori í Prag“, breytingaskeiði í stjórnarhátum fram til 1968 undir forsæti Alexanders Dubzecks. Í kvikmyndagerð landsins upphófst þessi bylgja með myndum Milosar Formans, Jiri Menzel, Vojtech Jasny o.fl. en bakland hennar var hinn frægi tékkneski kvikmyndaskóli FAMU þar sem Íslendingurinn Þorsteinn Jónsson stundaði nám er leið á þetta tímabil, fyrstur Íslendinga. Fulltrú þessarar tékknesku „nýbylgju“ í dagskrá okkar er mynd Milosar Formans *Ástir ljóshærðrar stúlku* (1965).

Um líkt leyti og litlu fyrr var mikil gróska í pólskri kvikmyndagerð, þar sem koma við sögu höfundar eins og Andrzej Wajda, Andrzej Munk (sem dó langt um aldur fram), Jerzy Skolimowsky og sjálfur Roman Polanski að ógleymdum Þrændi okkar Thoroddsen, sem þar stundaði nám og kynntist öllum þessum Pólverjum persónulega. Hafnarfjarðarbíói sem opnaði fyrir frönsku og tékknesku nýbylgjurnar lauk einnig upp þessari pólsku gátt með sýningu margrómaðrar kvikmyndar Andrzej Wajda *Aska og demantar* (1958).

Enn ein nýbylgjustefnan sem kynnt var til sögunnar í Hafnarfjarðarbíóunum varð til með ungu kvikmyndaðólki í Svíþjóð sem þurfti að finna sínar eigin leiðir í landi þar sem Ingmar Bergman var ekki aðeins yfirþrýmandi persóna í kvikmyndagerðinni heldur hafði áhrif út um allar köppargrundir menningarlandslagsins í Svíþjóð. Um miðjan sjöunda áratuginn voru ungir filmarar eins og Jörn Donner og Bo Widerberg að leita eigin leiða í ljósi og skugga Bergmans og látum við hina viðfrægu mynd Widerbergs, *Elvira Madigan* (1967), sem sýnd var í Bæjarbíói sumarið 1968, vera fulltrúa þeirra umbrota. Hún kom píanókoncert númer 21 eftir Mozart á kortið í áhrifamikilli ástarsögu.

Flokk stóru nafna kvikmyndasögunnar fylla Bæjarbíósmyndirnar *La Belle du Jour* (1967) eftir Luis Buñuel frá Spáni/Mexico og *Gertrud* (1964) danans Carl Th. Dreyers. Áhrifamesti kvikmyndagagnrýnandi Íslendinga á þessum árum, Pétur Ólafsson, þurfti að sjá Gertrud tvisvar áður en hann gat skrifað um hana í Morgunblaðið sína heilsíðugrein, svo mikið fannst honum til um þennan svanasöng meistarans.

À bout de souffle (1960)	Bls 14	Elvira Madigan (1967)	Bls 20
Ástir ljóshærðrar stúlku (1965)	16	Belle du jour (1967)	25
Aska og demantar (1958)	15	Gertrud (1964)	28

• RÚSSNESKAR STÓRMYNDIR

Kvikmyndasafn MÍR var afhent Kvikmyndasafni Íslands til varðveislu og eignar. Þetta er stærsta aðfang sem Kvikmyndasafn Íslands hefur veitt viðtöku í 30 ára sögu sinni. Aðfangið hefur nú allt verið skráð og umpakkað og því komið fyrir í kælugeymslu Kvikmyndasafnsins. Það hefur að geyma samtals 1836 titla. Sýningarhald MÍR á sér langa sögu og er því merkur þáttur í kvikmynda- og menningarsögu þjóðarinnar, sjá grein Ívars Guðmundssonar, framkvæmdastjóra MÍR, (bls. 56).

Við skráningu MÍR safnsins kom í ljós fjöldi forvitnilegra kvikmynda enda Rússar engir aukvisar þegar kemur að kvikmyndagerð. Ákveðið var að draga fram úrval þessara mynda sem eiga það sameiginlegt að byggja á stórum nöfnum í menningarsögu Sovétríkjanna. Undanskyldar eru myndir Sergei M. Eisenstein, sem munu bíða betri tíma einkum vegna þess, að stutt er síðan margar þeirra voru sýndar í Bæjarbíói en líka til þess að beina sjónum áhorfenda að öðrum rússneskum kvikmyndagerðarmönnum. Myndir Eisensteins, sem nú eru flestallar til í Kvikmyndasafninu verða sýndar í heild áður en langt um líður.

Myndirnar sem urðu fyrir valinu verða voru gerðar á tímabilinu 1954 - 1984. Má þar fyrst nefna kvikmyndaadölgun Ivan Pyreyev á verki Dostojevsky, *Fávitanum*, en Pyreyev var einn af forvígismönnum rússneskrar kvikmyndagerðar á Stalintímanum og forstjóri Mosfilm á árunum 1940 - 1960. Stríðsmyndin *Uppgangan* í leikstjórn Larisa Shepitko, sem er uppfyll af trúarlegum tilvísunum, veltir upp áleitnum spurningum um rétt og rangt. Hún verður sýnd í aðdraganda páskanna, sem er vel við eigandi, enda fjallar hún öðrum þræði um píslarsögu Krists. Hamletmynd Grigori Kozintsev, *Gamlet*, vakti fádæma eftirtekt um allan heim enda þykir hún skara fram úr öðrum Hamletmyndum og er rússnesk kvikmyndagerð eins og hún gerist best. Atkvæðamikil tónlist Dmitri Shostakovich gefur myndinni einstaklega kröftuga áferð. Og enn bætast stórmenni í upptalninguna því óperumyndin *Boris Godunov* gerð eftir samnefndri óperu tónskáldsins Modest Mussorgsky í leikstjórn Vera Stroyeva verður á dagskrá Kvikmyndasafnsins í haust. Í henni koma fram stórsöngvarar á borð við Aleksandr Pirogov, Nikandr Khanayev og Georgi Nelepp. Að lokum ber að geta myndarinnar *Grimmíleg ástarsaga* sem er háðsdeila einsög þær gerast bestar í Rússlandi í öruggri leikstjórn Eldar Ryazanov. Hann var meistari söng- og gamanmynda sem tíðkuðust mjög í Rússlandi á Stalintímanum og áratuginn eftir fall hans.

Einsög sjá má eru það nöfn hinna stóru í menningarsögu Sovétríkjanna sem dregin eru fram að þessu sinni. Margar þessara mynda hafa fengið viðurkenningu á Vesturlöndum aðrar eru minna þekktar.

Mosfilm kvikmyndaverið í Moskvu. Heimildamyndin *Dagur í Mosfilm* verður sýnd sem aukamynd á eftir sýningu *Grimmílegar ástarsögu* sem tekin var upp í Mosfilm verinu.

Atriði úr rússneska meistaraverkinu *Gamlet*: eftir Grigori Kozintsev.

Fávítinn (1958)	Bls 16	Grimmíleg ástarsaga (1984)	Bls 25
Uppgangan (1976)	18	Boris Godunov (1954)	28
Hamlet (1964)	19		

• ÍTÖLSK KVIKMYNDASAGA

Ítalía er eitt þeirra landa sem hafa lagt grunninn og mótað mikilvægar stefnur kvikmyndasögunnar. Þeir voru svoltítið seinir í gang með gerð kvikmynda miðað við t.d. nágranna sína Frakka en voru hins vegar með þeim fyrstu til að gera myndir í fullri lengd. Þetta voru stórfenglegar búningamyndir og höfðu sumar hverjar mikil áhrif á kvikmyndagerð framtíðarinnar. Stuttar gaman- og heimildamyndir féllu algerlega í skuggann af þessum myndum og áhorfendahópurinn var ekki lengur lágstéttin heldur aðallega millistéttarfolk. Ítalska uppsveiflan náði hámarki sínu á árunum 1912 - 1914 og gífurlegar vinsældir *Quo Vadis* á alþjóðavettvangi, ekki síst í Ameríku, varð til þess að nú voru pantaðar stórmyndir hver annarri lengri og með fjöldasenum sem samanstóðu af 3 - 4000 aukaleikurum. En þá skall fyrri heimstyrjöldin á og grundvöllurinn fyrir kvikmyndagerð af þessari stærðargráðu hrundi. Ef helstu leikstjórar tímabilsins þeir Guazzoni, Caserini, Antamoro og Pastrone voru postular umræddrar kvikmyndagerðar þá var rithöfundurinn D'Annunzio spámaður hennar. Innganga hans í heim kvikmyndanna blés leikstjórunum í brjóst kraftur til að lyfta á hærra plan kvikmyndalegrri sköpun sinni. Talað er um myndina *Cabiria* frá 1914 (Pastrone) sem eitt af sjö undrum kvikmyndasögunnar og sem slík ratar hún inn á dagskrá Kvikmyndasafnsins. Hún hafði áhrif langt út fyrir landsteinanna, t.d. á leikstjóran D.W.Griffith fyrir margra hluta sakir. Myndatakan var skýr og djúp, mikið að gerast í myndrammanum í einu auk þess eru í myndinni lengstu keyrslur myndavélar á brautarteinum sem sést höfðu fram að þeim tíma. Myndin var upphaflega 2 1/2 tími og var sennilega lengsta mynd í heimi.

Annað tímabil ítalskrar kvikmyndasögu sem hafði mikil áhrif á kvikmyndagerð um allan heim er tímabil nýraunsæis eða neorealismo sem spratt upp undir lok heimsstyrjaldarinnar síðari. Gjarnan er talað um þrjá aðalleikstjóra nýraunsæisins, þá Roberto Rossellini, Vittorio De Sica og Luchino Visconti. Viðfangsefni myndanna var almenningur í landinu og erfileikar eftirstíðsáranna. Fram komu karakterar sem endurspegluðu almenning í stað kvikmyndastjarnanna áður enda oft ómenntaðir

leikarar í aðalhlutverkum. Myndirnar voru ekki teknar upp í stúdíóum heldur gjarnan utandyra í úthverfum borganna eða á raunverulegum stöðum atburðana. Myndatakan einkenndist af náttúrulegri lýsingu og hreyfingu myndavélarinnar. Ýmist var haldið á henni eða hún keyrð um enda komnar á markað mun léttari tökuvélar en áður höfðu þekkt. Ítalska nýbylgjan ýtti með beinum eða óbeinum hætti undir stefnurnar cinema varite innan heimildamyndageirans frönsku nýbylgjuna og Film Noir Ameríkumanna.

Myndirnar tvær sem Kvikmyndasafnið mun sýna og tengjast nýraunsæinu eru *Umberto D* (1952) eftir De Sica, sem fjallar um málefni þeirra sem minna mega sín, gamlingjann Umberto D, í hraða borgarsamfélagsins eftir seinni heimsstyrkjöldina. Hin er *La terra trema* (1948) eftir Luchino Visconti og dregur sú mynd upp með afar raunsæislegum hætti stöðu fátækra fiskimanna á Sikiley í lok síðari heimstyrjaldar. Báðar þessar myndir eru meðal þekktari verka nýraunsæisins ítalska.

Cabiria (1914)
Umberto D (1952)
Terra trema: (1948)

bls. 18
21
27

• KVIKMYNDAÐ Í HAFNARFIRÐI

Lúðvík Geirsson, bæjarstjóri Hafnarfjarðar, hafði á orði í aðdraganda 100 ára afmælis bæjarins, að gaman væri ef safnið gæti sýnt kvikmyndir sem teknar hefðu verið í bænum í gegnum tíðina. Okkur fannst hugmyndin góð og höfum valið fimm myndir til sýningar í afmældisdagskránni undir dagskrárliðnum Kvikmyndatökur í Hafnarfirði. Kaffi í *Sögu Borgarættarinnar* tekinn árið 1919 hefur að geyma elstu kvikmyndatöku í Hafnarfirði sem hægt er að ársetja með vissu. Um líkt leyti eða litlu síðar tók forstjóri Gamla Bíós í Reykjavík, Peter Petersen, oftast nefndur Bíópetersen, upp efni í Hafnarfirði til sýningar í Gamla Bíói á undan aðalsýningum. Hér er um að ræða kvikmyndabút sem sýnir innkeyrslu í bæinn eftir Norðurbrautinni, Vesturbraut og Vesturgötu og myndbút sem sýnir húsin við Strandgötuna allt frá Einarstöðinni og að húsi Ágústs Flygenring á horni Vesturgötu og Reykjavíkurvegjar. Frá svipuðum tíma hefur varðveist mynd í Svíþjóð af saltfiskreit við Einarstöðina, sem ekki er vitað hver tók. Syrpa með þessum heimildamyndum verður sýnd á undan bíómyndinni *Glataði sonurinn* (*The Prodigal Son*) en meiri hluti útiatriða þeirrar myndar var tekin í Hafnarfirði sumarið 1922. Sagan gerist á Íslandi nokkrum áratugum fyrr og segir frá því í Alþýðublaðinu 30. júlí að kvikmyndatökumennirnir hafi valið Hafnarfjörð vegna þess að Reykjavík, þar sem sagan gerist hafi verið orðin alltof nútímaleg. Mörgum árum seinna eða 1976 var sjónvarpsmyndin *Saga úr stríðinu* sem byggð er á sögu Stefáns Júlíussonar tekin á þessum sömu slóðum undir stjórn Ágústs Guðmundssonar.

Á eftir *Glataða syninum* kom Hafnarfjörður næst fyrir í heimildakvikmynd Lofts Guðmundssonar árið 1924, *Íslandi í lifandi myndum*, en eftir það tæpast fyrr en á styrjaldarárunum. Uppfrá því slæðist Hafnarfjörður inn í margar landkynningarmyndir og hafnfirskir kvikmyndagerðarmenn eins og Ásgeir Long, Gunnar Rúnar, Halldór Árni Sveinsson o.fl. taka til við að festa bæinn á filmu. Nefna má í því sambandi *Hafnarfjörður fyrr og nú* (1962) og *Þú hýri Hafnarfjörður* (1974).

En við höldum okkur við leiknar myndir og sýnum næst á eftir *Glataða syninum* mynd Þorsteins Jónssonar *Punktur, punktur, komma strik*, sem tekin var sumarið 1980 eftir samnefndri sögu Péturs Gunnarssonar. Myndin var að miklu leyti tekin upp í Hafnarfirði og hafði kvikmyndagerðarfólkið aðstöðu í Lækjarskóla á meðan á tókum stóð. Á undan *Punktinum* verða sýndar svipmyndir frá saltfiskverkunarstöðvum í Hafnarfirði frá ýmsum tímum.

Punkturinn sjálfur varðveitir heimild um umhverfi Álfafells, þ.e. svæðið fyrir framan safnaðarheimili Hafnarfjarðarkirkju. *Punkturinn* tilheyrir einnig dagskrárliðnum „Storaro og Sig. Sverrir“, þar sem Sig. Sverrir Pálsson stjórnaði töku hans (bls. 6). Sigurður Sverrir var einnig kvikmyndatökumaður kvikmyndarinnar *Sódóma Reykjavík* sem er þriðja myndin í flokknnum „Kvikmyndað í Hafnarfirði“. *Sódóma Reykjavík* hefur að geyma óborganleg atriði sem kvikmynduð eru á Hverfisgötunni við og í umhverfi hússins nr. 44, þar sem áður var Pallabúð en seinna sjoppa Kastalinn, sem nú hefur reyndar lagt upp laupana. Þetta er sama svæðið og notað var í stuttmyndinni *Karamellumyndin*, sem sýnd verður sem aukamynd á undan *Sódómu*.

Síðustu kvikmyndirnar í þessari syrpu eru eftir tvo hafnfirski kvikmyndagerðarmenn, Ara Kristinsson og Erlend Sveinsson. Kvikmynd Ara, *Stikkfrí* (1997), gerist að öllu leyti í Hafnarfirði og nýtur stjórnuleiks dóttur Ara, Bergþóru. Á undan *Stikkfrí* verða sýnd heimildamyndabrot úr miðbænum frá stríðsárunum. Ari hafði áður gert barnamyndina *Pappírspesa* (1990), sem líka gerist í Hafnarfirði. *Málarinn og sálmurinn hans um litinn*, 2001, er eftir Erlend Sveinsson og gerist bæði í Hafnarfirði og Krýsuvík. Þessi mynd, sem er hvort tveggja í senn heimildamynd og bíómynd fjallar um hafnfirski myndlistarmanninn Svein Björnsson og umbreytingu á listferli hans. Hún fellur jafnframt undir dagskrárliðinn „Storaro og Sig. Sverrir“ (bls. 6).

Nýjstu bíómyndirnar sem teknar hafa verið í Hafnarfirði eru *Mávahlátur*, 2001, sem stutt er síðan að sýnd var í safninu og *Astropia*, 2007, sem enn er sýnd á almennum bíósýningum (Des 2007).

Glataði sonurinn (1923)	bls. 21	Stikkfrí (1997)	bls. 23
Punktur, punktur, komma strik (1981)	bls. 22	Málarinn og sálmurinn hans um litinn	
Sódóma Reykjavík (1992)	bls. 22	(2001)	bls. 26

• SÆNSKA GULLÖLDIN

Sýning Kvikmyndasafnsins á *Fjalla-Eyvindi*, kvikmynd sænska kvikmyndaleikstjórans og leikarans Victor Sjöström, verður hápunkturinn í afmælisdagsskrá safnsins. Þá verður þessi heimsfræga kvikmynd sýnd með nýrri tónlist eftir Atla Heimi Sveinsson og íslenskum textaskiltum í þýðingu Jóns Viðars Jónssonar á 90 ára afmæli myndarinnar (Sjá bls. 4). Til þess að gestir safnsins fái innsýn í þann jarðveg sem þessi merka kvikmynd spratt upp úr og skynji áhrif hennar á þróun Sjöströms sem kvikmyndhöfundar verða á dagsskrá safnsins tvær myndir til viðbótar í beinu framhaldi af *Fjalla-Eyvindi*, sem Sjöström gerði á næstu árum. Þetta eru myndirnar *Körkarlen* (1921), sem hefur að geyma merkar tilraunir í kvikmyndatöku og *The Wind* (1928), sem Sjöström gerði í Ameríku og telst til óumdeildra hápunkta þöglmyndaskeiðsins á heimsvísu.

Kvikmyndafræðingurinn Peter Cowie hefur bent á að í myndinni *Terje Vigen*, sem Sjöström gerði árið 1916 hafi það gerst fyrsta sinni í kvikmyndasögunni að náttúran í bakgrunni kvikmyndafrásagnarinnar hafi endurspeglad átökin á milli persónanna og í þeim sjálfum. Hann bætir við að líkamleg hreyfing og innri orka og viljakraftur persónanna hafi einkennt verk Sjöströms upp frá þessu. Franski kvikmyndafræðingurinn Georges Sadoul bætir því við að það skilji sænsku myndirnar á þessum tíma frá þeim amerísku að í þeim sé ekkert ósamræmi á milli náttúrunnar og leikmyndarinnar sem byggð var í kvikmyndaverinu andstætt því sem sjá má t.d. í mynd D.W. Griffith *Fæðingu þjóðar* (*Birth of a Nation*). Sjöström nær nýju stigi með þennan frásagnamáta í *Fjalla-Eyvindi* þar sem einstaklingurinn berst við óvinveitt þjóðfélag og misskunarlausan mótherja, náttúruna sjálfa. Cowie sér í *Fjalla-Eyvindi* sjálfum fyrirmynd riddarans í *Sjöunda innsigli* Bergmans, sem neitar að gefast upp fyrir hinu óviðráðanlega. „Fallegasta kvikmynd í heimi“, skrifar gagnrýnandi eftir frumsýninguna í París 1921. „Skarar fram úr því sem Ameríkanarnir hafa verið að gera í vestrum sínum“, skrifar annar.

Framlag Mauritz Stillers til sænskrar kvikmyndagerðar á þessum árum er ekki síður mikilvægt (á dagsskrá Kvikmyndasafnsins 2005) og slíkt hið sama er að segja um hinn trausta bakhjarl og hvata til átaka sem var framleiðslufyrirtækið Svenska Biografteatern undir stjórn Charles Magnusson. Árið 1912 réði Magnusson leikarana tovo, Victor Sjöström og Mauritz Stiller, í sína þjónustu til að leikstýra myndum félagsins en skömmu áður hafði hann ráðið kvikmyndatökumanninn Julius Jaenzon í sína þjónustu, sem átti eftir að gegna lykilhlutverki. Sjöström gerði oftast hvort tveggja í senn að leika aðalhlutverkið og leikstýra. Stiller lék líka í nokkrum mynda sinni. Báðir voru þeir oft á tíðum handritshöfundar að auki. Sadoul segir muninn á Sjöström og Stiller einkum birtast í karlmennskukrafti og áhrifavaldi hins fyrrnefnda en tilfinninganæmi og upphafinni ljóðrænu og formskynjun hjá Stiller sem minni allt að því á kvenlega eiginleika. „Hann varð líkamlega veikur þegar hann sá eitthvað ljótt“, sagði Sjöström síðar um þennan starfsbróður sinn. Saman fundu þeir hinn hreina sænska tón sem þjóðin kunni að meta og þar með framleiðandi þeirra og í kjölfar þess heimurinn. Á árunum 1912 – 1928 eða á aðeins 16 ára tímabili stjórnaði Sjöström um 50 kvikmyndum og Stiller um 52. Gróskan var orðin gífurleg. Það er því ekki að ófyrirsynju að þetta tímabil hafi verið kallað „Sænska gullöldin“. Það sorglega í þessu sambandi er hve margar myndir frá þessum árum hafa glatast fyrir fullt og allt en það gleðilega að flest mikilvægustu verkin hafa staðist tímans tönn.

Fyrsti ástardúett kvikmyndanna (*Louis Delluc*, París 1921)

Berg Ejvind och hans hustru (1918)
 Körkarlen (1921)
 The Wind (1928)

bls. 29
 30
 29

SÝNINGASKRÁ 2008

Þri. 15. jan

Jean-Luc Godard

Lau. 19. jan • MEKKA KVÍKMYNDASÝNINGA

A bout de souffle

A bout de souffle eftir Jean-Luc Godard frá árinu 1960 er lykilmynd í sögu frönsku nýbylgjunnar. Með frönsku nýbylgjunni losnaði kvíkmyndagerðin úr ákveðnum viðjum, leikstjórnir vildu fá viðurkenningu á því að kvíkmyndin væri ákveðið höfundarverk og freistuðu þess að líta á kvíkmyndatökuvélina líkt og hún væri penni í höndum rithöfundarins. Fyrir vikið var hrist hressilega upp í myndmálinu með því að þverbrjóta allar reglur.

A bout de souffle kom leikstjóra myndarinnar, Jean-Luc Godard, á flug en tveir aðrir nýbylgjufrumkvöðlar Truffaut og Chabrol lögðu honum lið við gerð myndarinnar. *A bout de souffle* segir frá smákrimmanum Michel, leikin er af Jean-Paul Belmondo, sem er á flótta undan vörðum laganna eftir að hafa stolið bíl og drepð lögregluþjón. Hann felur sig hjá hinni fögru Patriciu, hann reynir að útvega sér peninga til að geta farið með henni til Rómar en lögreglan hættir ekki leitinni og fyrr en varir er eltingaleikurinn orðinn spurning um líf og dauða.

Bent hefur verið á að það er Godard sjálfur sem leikur manninn sem hjálpar lögreglunni til að hafa upp á Michel og gengur þannig inn í eigin sögu eins og til að hafa bein áhrif á endinn. Án þess að við veitum því sérstaka athygli er eins og hann sé orðinn leikstjóri inni í eigin verki að lóðsa það í höfn.

Frakkland (1960). FILMA. Kvíkm: Raoul Coutard
Aðalleikarar: Jean-Paul Belmondo, Jean Seberg.

Lengd: 90 mín, litur: - Enskur texti.

Aukamynd: Kvíkmyndasafnið tekur við Bæjarbíói

Þri. 22. jan

Francis Ford Coppola

Lau. 26. jan • STORARO OG SIG. SVERRIR

Apocalypse Now Redux

Apocalypse Now gerist í Vietnamstríðinu og segir sögu Benjamin L. Willard höfuðsmanns, sem sendur er inn í frumskóginn til að ráða af dögum ofursta í sérsvait bandaríska hersins, Walter E. Kurtz, sem álitid er að genginn sé af vitinu. Myndin lýsir ferðalagi inn í ystu myrkur mannsálarinnar.

Myndin varð fræg af endemum vegna langvinnis framleiðslutíma. Um síðustu aldamót endurklippti Coppola myndina sem lengdist við það um 49 mínútur. Tökumaðurinn Storaro fékk því til leiðar komið að því besta varð náð út úr myndefninu. Hljóðið var tekið til meðferðar, þar með talin tónlistin, en auka þurfti við hana.

Storaro segir frá því í viðtali að Tarzanbók frá árinu 1940 með lituðum teikningum hafi verið rótin að hugmynd hans um útlit Apocalypse Now. „Ég sýndi Francis þessar teikningar sem hugmynd fyrir frumskóginn. Ég sá þetta sem tækifæri til að undirstrika átök milli tilbúinnar og náttúrulegrar lýsingar á biótjaldinu“. Ljós og skuggi gegnir grundvallar hlutverki í viðleitni kvíkmyndatökumannsins til að undirstrika kjarna myndarinnar. Storaro: „Þar sem MYRKUR er hin hliðin á LJÓSI, er eina leiðin til að búa til jafnvægi á milli þessara aðskildu eininga sú að reyna að sameina þær. Leiðin til sjálfsuppgötvunar er tilraun til að upplýsa hið falda sjálf okkar, að þekkja litina, sem eru hluti af okkur, og skilja að þeir samantlagðir geta ef til vill leitt til uppgötvunar nýs ljóss“.

Bandaríkin (1979-01). FILMA. Kvíkm: V. Storaro.
Aðalleikarar: Martin Sheen, Marlon Brando, Robert Duvall, Frederic Forrester.
Lengd: 202 mín, litur:

Þri. 29. jan

Hilmar Oddsson

Lau. 2. feb

• STORARO OG SIG. SVERRIR

Tár úr steini

Tár úr steini er dramatísk ástarsaga tónskáldsins Jóns Leifs og píanóleikarans Annie Riethof sem er af gyðingættum en baksviðið er uppgangur nazismans í Þýskalandi. Jón stendur frammi fyrir því að þurfa að velja á milli ástar sinnar á tónlist og ástar sinnar á eiginkonu og börnun.

Tveir kvikmyndatökumenn koma við sögu, Slawomir Idziak (útímyndir á Íslandi) og Sig. Sverrir Pálsson (myndin að öðru leyti). Slawomir réði litaáferð myndarinnar og gaf Íslandi gulan tón. Sverrir segir það hafa útilokað bláa litinn „sem er sá litur sem ég held mest upp á. Skógarsenan undir lokin í *Il Conformista*, sem Storaro kvikmyndaði, er innblástur að langa keyrsluskotinu í skóginum þar sem Jón segir dóttur sinni söguna um tárið í steininum. Skemmtilegt fannst mér að þegar ég skoðaði *Il Conformista* seinna þá var senan þar talsvert öðruvísi en ég hafði munað eftir henni.“

Í gagnrýni í Morgunblaðinu, sem bar yfirskriftina „Stökkbreytingin“ segir: „Kvikmyndatakan ber uppi tákni og skírskotanir verksins, sem verða hvað magnaðastar í beitingu lýsingarinnar.“ Og niðurstaða dómsins: „Sköpuð hefur verið heimslit á sviði kvikmyndagerðar, ... Mælikvarðanum í íslenskri kvikmyndagerð hefur hér með verið breytt, nýtt viðmið skapað“. Menntamálaráðherra, Björn Bjarnason, sá ástæðu að taka undir þessi orð í grein sem hann skrifaði skömmu síðar um myndina undir fyrirsögninni „Alþjóðleg mennin-garsýn“.

Ísland (1995). FILMA. Kvikm: Sig. Sverrir Pálsson, Slawomir Idziak. Aðalleikarar: Þröstur Leo Gunnars-son, Ruth Ólafsdóttir
Lengd: 110 mín, litur.

Aukamynd: Um gerð myndarinnar (Bútur)

Þri. 5. feb

Andrzej Wajda

Lau. 9. feb

• MEKKA KVIKMYNDASÝNINGA

Aska og demantar

Sögusviðið er þorp og sveitir Póllands síðustu daga heimsstyrjaldarinnar síðari. Nasistar hafa gefist upp og Rauði herinn fer um landið þvert og endilangt sigurreifur. En nú þegar stríðið við nasistana er á enda byrja ný átök, baráttan gegn kommúnistunum. Hópur pólskra ættjarðarvina setur sér það djarfa markmið að ráða meðaltiginn flokksforingja í Kommúnistaflokki af dögum. Maciek, eins konar James Dean andhetja með svört gleraugu og leikinn af frægasta leikara Pólverja fyrr og síðar, Zbigniew Cybulsky, tekur að sér að beita skotvopninu. En eftir að hann hefur fengið augastað á ungri konu við afgreiðslu handan barborðsins breytast áherslur hans í lífinu.

Aska og demantar, sem gerð var fyrir hálfri öld, er þriðja mynd Andrzej Wajda. Með henni lokast „stríðs þrileikur“ hans sem hefur auk *Öskunnar* að geyma myndirnar *Kynslóð* og *Síkið*. Wajda er einn þekktasti leikstjóri Evrópu eftir síðara stríð og virtur um heim allan. Hann er ákaflega myndrænn í kvikmyndasköpun sinni sem leynir sér ekki í *Ösku* og *demöndum*. Hún hefur gjarnan verið borin saman við *Citizen Kane* Orson Welles. Innihald og útlit beggja mynda er marglaga og báðar fást þær við pólitíska viðleitni í löndum sem eru að ganga í gegnum örur breytingar. Svo sorglega vildi til að aðalleikarinn, Zbigniew Cybulsky, lést aðeins fáeinum árum eftir að *Aska og demantar* var gerð, nánast á alveg sama hátt og persónan sem hann lék í myndinni.

Pólland (1958). Popiol i diament.

FILMA. Kvikm: Jerezy Wójcik

Aðalleikarar: Zbigniew Cybulsky og Ewa Krzyewska

Lengd: 103 mín, svart/hvít. Sænskur texti

Þri. 12. feb

Ivan Pyreyev

Lau. 16. feb

• RÚSSNESKAR STÓRMYNDIR

Fávítinn

„Hann vissi ekki afhverju en á augnablikum sælu fann hann til hryggðar“. Kvikmyndin *Fávítinn* er gerð eftir samnefndri skáldsögu Fyodor Dostoevskys. Aðalpersónan Myshkin fursti, frægasti kristgerfingur bókmenntasögunnar og kannski geðfældasta sögupersóna Dostoevskys er allt í senn; nærgætinn, háheilagur, kjánalegur og góður, varpar gagnrýninni sýn á rússnesku yfirstéttina. Yuri Yakovlev er vinsæll leikari í Rússlandi sem hefur hlotið fjölda viðurkenninga fyrir störf sín en það var einmitt túlkun hans á prins Myskin sem skaut honum upp á stjórnuhimininn. Myndir Pyreyev eru afar fjölbreytilegar og fékkst hann jöfnum höndum við söng- og gamanmyndir sem hádramatískar bókmenntaaðlaganir. Á Stalintímanum var hann leiðandi höfundar sovétsku söng- og gamanmyndanna sem var kannski sú eina grein kvikmynda sem virkilega blómstraði á þeim tíma. Lagt var upp með að gera kvikmyndir fyrir fjöldann. Hins vegar var Pyreyev sakaður um „skreytni“ á raunveruleikanum í myndum sínum þegar komið var fram á sjötta áratuginn og þá snéri hann sér að kvikmyndaöðlun á rússneskum bókmenntaverkum. Kannski hefur honum einnig runnið blóðið til skyldunnar og ákveðið að sinna eigin þjóðararfi, því nokkru áður hafði japanski leikstjórinn Akira Kurosawa gert mynd eftir Fávítanum sem vakti mikla athygli. Pyreyev gerði einnig myndir eftir smásögunni Hvítar nætur og skáldverkinu Karamasowbræðurnir eftir Dostoevsky.

Sovétríkin (1958). Idiot.

FILMA.

Aðalleikari: Yuri Yakovlev

Lengd: 124 mín, litur: - Íslenskur texti.

Aukamynd: 26 dagar í lífi Dostoevskys

Þri. 19. feb

Milos Forman

Lau. 23. feb

• MEKKA KVIKMYNDASÝNINGA

Ástir ljóshærðrar stúlku

Táningsstúlkan Andula vinnur í skóverksmiðju í tékkneskum smábæ, Zurc, þar sem meirihluti íbúanna eru konur. Í landi þar sem framleiðsla í þágu ríkisins skiptir meira máli en velfarnaður manneskjunnar, hyggjast stjórnvöldin bæta kynjahlutfallið með því að koma fyrir flokki hermanna í bænum. Stúlkunum bregður í brún þegar hermennirnir reynast vera miðaldra karlmenn, sem stefnt er til móts við þar á grátbroslegum dansleik í bænum. Andula list margfalt skár á píanóleikarann frá Prag í danshljómsveitinni, sem tælir hana eftir ballið upp á herbergi. Og býður henni að heimsækja sig til Prag. Þegar hún bankar upp á hjá foreldrum hans vita þau ekki hvaðan á sig stendur veðrið.

Myndin hlaut geysigóðar viðtökur á sínum tíma, bæði í heimalandinu og erlendis. Viðfangsefnið draumar og brostnar vonir átti eftir að fylgja Milos Formans áfram (*Amadeus* o.fl.). Í *Ástum ljóshærðrar stúlku* fór hann þá leið að blanda saman atvinnu- og áhugaleikurum, enginn fékk handrit í hendur heldur einungis lýsingu leikstjórans á aðstæðum og því sem segja átti. Útkoman er óborganleg. Við tókuna var farin sú leið að hafa tvær myndavélar í gangi, sem neyddi leikarana til að vera stöðuga í rullunni. Formann hefur greint frá því að hann hafi verið undir áhrifum frá ítalska nýraunsæinu og frönsku nýbylgjunni í byrjun ferils síns og neikvæðum áhrifum frá svokölluðum þjóðfélagsraunsæismyndum kommúnismans.

Tékkóslóvakía (1965). Láskey jedné plavovlaský.

FILMA. Kvíkm: Miroslav Ondricek. Aðalleikarar:

Hana Brejchová og Vladimír Pucholt.

Lengd: 82 mín, svart/hvít. - Danskur texti.

Pri. 26. feb

Bernardo Bertolucci

Lau. 1. mar

• STORARO OG SIG. SVERRIR

Il conformista

Sagan hefst í Róm árið 1938. Marcello, sem er í tygjum við unga konu sem er tækifærissinni eins og hann, hefur nýverið tekið að sér verkefni fyrir Mussolini. Þau fara í brúðkaupsferð til Parísar en þar á hann að hafa upp á gömlum prófessor og fyrrum kennara sínum, sem flýði Ítalíu þegar fasishtar komust þar til valda. Á landamærum Ítalíu og Frakklands fá yfirmenn Masrcello honum skammbýssu í hendur, með hljóðdeyfi.

Storaro segir frá fyrstu kynnum sínum af leikstjóra myndarinnar: „Bernardo vissi svo ótrúlega mikið, en hann var ekki nema 22ja ára, ég 23ja. Sérhvert myndskeið var nákvæmlega skipulagt. Það var áfall fyrir mig að verða vitni að slíkum krafti og skírleika í vinnubrögðum. Hann vissi nákvæmlega, hvernig hann hugðist nota myndavélina. Í mínum huga var hann fyrirmyndar leikstjóri en hann gat verið yfirlætisfullur“. Það lýsir samstöðu Storaros með samverkamönnum sínum að hann skyldi skila handritinu og kveðja Bertolucci umsvifalaust þegar hann setti skilyrði fyrir ráðningu Storaros að hann segði upp nánum samverkamanni sínum í tókuliðinu. Bertolucci gaf sig og síðan hafa þessir þrír unnið að 6 öðrum heimspektum bíomýndum.

Il conformista hefur verið rómuð sem eitt allsherjar kvikmyndaljód og það ekki að ástæðulausu.

Ítalía/Frakkland (1970). FILMA. Kvíkm: Vittorio Storaro. Aðalleikarar: Jean-Louis Trintignant og Stefania Sandrelli.

Lengd: 107 mín, litur: - Svænskur texti.

Aukamynd: Kvíkmyndapátturinn: Kynning

Pri. 4. mar

Gísli Snær Erlingsson

Lau. 8. mar

• STORARO OG SIG. SVERRIR

Benjamín dúfa

Í *Benjamín dúfu* segir af fjórum 10 – 12 ára strákum sem stofna riddarareglu til að berjast gegn óréttlæti í hverfinu sínu en draumar þeirra og ímyndanir verða að raunveruleika í áhyggjuleysi barnæskunnar. Brestir koma í regluna og smám saman breytist ævintýrið í martröð.

Sig. Sverrir segir: „Þegar ég fæ handrit í hendur í fyrsta sinn reyni ég að lesa það í einum rykk. Fyrstu áhrifin eru mjög mikilvæg. Ég reyni að halda í þau í gegnum alla myndatökuna. Ein örstutt lýsing í *Benjamín dúfu* gerði það að verkum að ég fékk tilfinningu fyrir allri myndinni. Atriðið sem um er að ræða - og er aðeins eitt skot - er óvinagengið úti á svölum íbúðarblokkar, strákarnir íklæddir brynjum og veifandi vopnum. Það er þetta ævintýraelement í gráum hversdag-sleika sem kom mér á sporið. Í myndinni takast á gult og blátt. Það er skemmtilegt samspil því þessir tveir litir eru algerar andstæður“. „Myndin er þroskasaga“, bætir Gísli Snær, leikstjóri, við: „Til samræmis við það fer hún úr því að vera heit (gul) yfir í kulda (blátt). Birta – myrkur. Barn – fullorðinn. Það verður ákveðinn atburður sem veldur því að strákarnir hætta að leika sér“. Sig. Sverrir: „Við Gísli kölluðum síðasta hluta myndarinnar okkar á milli „bláa tímabilið“ og þegar leið á myndatökuna fór Gísli að kalla mig „Sverraro“..“

Ísland (1995). FILMA. Kvíkm: Sig. Sverrir Pálsson. Aðalleikarar: Sturla Sighvatsson, Gunnar Atli Caution, Sigfús Sturluson, Hjörleifur Björnsson. Lengd: 88 mín, litur:

Pri. 11. mar
Lau. 15. mar
Þri. 18. mar

Larissa Shepitko

• RÚSSNESKAR STÓRMÝNDIR

Uppgangan

Sögusviðið er heimstýrjöldin síðari. Skæruliðarnir Sotnikov og Rybak leggja í ferð langt inn á óvinasvæði í leit að vistum fyrir sveltandi félaga sína. Ferðalagið reynir ekki síður á andlega burði mannanna en líkamlega og veltir upp ýmsum spurningum um samskipti, heiðarleika og frelsi. Meginstef myndarinnar vísar til píslarsögu Krists, þótt um stríðsmynd sé að ræða og er vel við hæfi að skoða hana nú í aðdraganda páska. Nóttin fyrir aftökuna og gangan upp á aftökustaðinn, „Uppgangan“ eru dæmi um slíka vísun sem og tóm snaran og tóm gröfin. Efnistöð myndarinnar og trúarleg nálgun eru svo einlæg að ekki er hægt annað en hrífast með. Hægt og bitandi kynnumst við aðalpersónunum. Framganga Sotnikov er framan af í myndinni vel til þess fallin að áhorfandinn fylki sér um hann en þegar á myndina liður kemur í ljós að hann er Júdas, tilbúinn að svikja allt og alla og gangast þjóðverjum á hönd til þess að bjarga eigin skinni. Hinn lasburða Rybak er hins vegar tilbúinn að taka á sig sök félaga sinna og deyja, ef það má verða þeim til bjargar. Áleitnar tilfinningar herja síðar á Sotnikov sem kemst að þeirri niðurstöðu í lokin, að líf í lygi sé einskis virði.

Kvikmyndataka myndarinnar er einstaklega falleg og áhrifarík ekki síst í upphafsatriðinu þar sem tonn myndarinnar er gefinn, myndavélinni er ekið um og hún fangar langar víðar myndir sem undirstrika einsemd og víðáttu vetrarríkisins.

Sovétríkin (1976). Voskhozhdeniye.

FILMA. Kvíkm: Vladimir Chuchnov. Aðalleikarar:

Boris Plotnikov og Vladimir Gostyukhin

Lengd: 111 mín, svart/hvít. - Ensukur texti.

Aukamynd: Rússnesk Íslandsmynd 1955

Pri. 25. mar

Giovanni Pastrone

Lau. 29. mar

• ÍTÖLSK KVIKMYNDASAGA

Cabiria

Cabiria er frá tímum þöglu stórmýndanna á Ítalíu og af mörgum talin myllusteinnur í kvikmyndasögunni, hlaut enda fádæma viðtökur áhorfenda bæði innanlands sem utan.

Sögusviðið er 3. öld fyrir Krist á tímum púnversku stríðanna. Cabiriu litlu er rænt og hún flutt til Karþagó en er bjargað þaðan aftur tíu árum síðar af Fulvio Axilla, rómverskum aðalsmanni og risavöxnum þræl hans Macisste, þegar Karþagó fellur í hendur Rómverjum.

Myndin var sú lengsta og dýrasta sem gerð hafði verið á Ítalíu á sinni tíð, 3500 m eða uþb. 3 klukkutímar og tíu mínútur. Útíatriðin eru tekin upp í Afríku og í Ölpunum en inníatriðin í kvikmyndaveri Itala Film í Torínó.

Myndin var tæknilega vel gerð og bryddaði upp á ýmsum ýngum. Sviðsmyndin var stórfengleg og gerð úr varanlegum byggingarefnum. Kvikmyndataka var sér á báti því byggðar voru brautir og myndavélinni ekið um í vagni ýmist skimar hún til hægri eða vinstri, ekur úr víðri mynd inn í sviðsmyndina í þröngt skot eða öfugt. Þetta var algerlega ný tækni sem ameríski kvikmyndagerðarmaðurinn D.W.Griffith var ekki lengi að nýta sér og jafnvel betrubæta við gerð myndar sinnar *Birth of a Nation*. Pastrone notaði líka raflýsingu sem áhrifsljós í fagurfræðilegum tilgangi, en ekki bara sem stuðning við dagsbirtu einsog tíðkast hafði, og náði fram áhrifum clair-obskur eða sérstökum áhrifum ljóss og skugga.

Ítalía (1914). FILMA. Kvíkm: Segundo de Chômon

Aðalleikarar: Lidia Quaranta, Umberto Mozzato,

Bartolomeo Pagano

Svart/hvít. - Þögl. Íslenskur texti

Þri. 1. apr

Bernardo Bertolucci

Lau. 5. apr

• STORARO OG SIG. SVERRIR

Ultimo tango a Parigi

Síðasta tangónum í París hefur verið lýst sem áhrifamestu erótísku kvikmyndinni sem gerð hefur verið. Það er sennilega ekki góð lýsing. Hitt er þó víst er að *Tangóinn* er ein þeirra mynda sem settu sterkan svip á kvikmyndagerð áttunda áratugarins og vakti víða hneykslun en líka aðdáun fyrir stílbrögð í leikstjórn, kvikmyndatöku og lýsingu.

Upphaf myndarinnar sýnir með markvissri kvikmyndatöku algjöra örvæntingu Pauls, sem heldur fyrir eyrun í ærandi hávaðanum undir járnbrautarlestarbrúnni og formælir guði með orðunum: „Fucking God“. Myndinn segir frá sálarangist og tilvistarkreppu hins 45 ára gamla Pauls, sem leitar útrásar eða huggunar í kjölfar óútskýrðs sjálfsvigs eiginkonu sinnar í forboðnu kynlífi með ókunnri tvítugri stúlku. „Réttur“ elskuhugi hennar, Tom, óvitandi um það allt, telur sig fá aðgang að sálarlífi hennar með því að gera um hana heimildamynd. Marlon Brando sýnir yfirburða leik þegar hann ásakar hina látnu eiginkonu sína á líkbörunum, sem kannski útskýrir hvers vegna hann leitar sér útrásar með hinni ungu Jeanne í tómrí ópersónulegri íbúð. Það er eins og hann sé að reyna annars konar sjálfsmorð með því að vilja hvorki vita hvað unga konan heitir né gefa upp eigið nafn. „Engin nöfn hér, engar minningar“. Öllu á að gleyma svo hægt sé að umbera lífslygina. Tilvistarkreppan er algjör í heimi þar sem guði er úthýst og stutt er í dýrið í manninum og endalaus ófullnægju eins og faðir tilvistarfræðinnar, Sören Kierkegaard, sagði fyrir um.

Ítalía/Frakkland (1973). FILMA. Kvikm: Vittorio Storaro. Aðalleikarar: Marlon Brando, Maria Schneider
 Lengd: 136 mín, litur: - Ensukur texti.

Þri. 8. apr

Grigori Kozintsev

Lau. 12. apr

• RÚSSNESKAR STÓRMYNDIR

Hamlet

Grigori Kozintsev er eitt af stóru nöfnunum í sovéskri kvikmyndasögu og mynd hans *Hamlet* talin til hápunkta sovéskrar kvikmyndagerðar auk þess að vera, að öðrum *Hamlet* myndum ólös-tuðum, fremst meðal jafningja. Það er sama hvar borið er niður allir þættir kvikmyndagerðarinnar eru frábærlega vel útfærðir.

Fyrst ber að nefna efnistöð Grigori Kozintsev sem byggir sín handritsskrif á lipurri þýðingu Nóbelsverðlaunahafans Boris Pasternak á leikriti Shakespeare. Svart-hvít kvikmyndatakan í höndum Jonas Gritsius er áhrifamikil og undirstrikar ill örlög og harðneskjulegt umhverfi söguheims myndarinnar. Mikið er lagt upp úr sviðsetningu og dýpt leikmyndarinnar er mikil. Leikur Innokenty Smoktunovsky er ógleymanlegur enda var hann tilnefndur til BAFTA verðlaunanna fyrir túlkun sína á *Hamlet*. Tónlist myndarinnar eftir tónskáldið Dimitri Schostakovich er magnþrungin. Strax í upphafsatriðinu gefur hún drungalegt andrúmsloft til kynna með sterku samspili lúðrablasturs og bassahljóðfæra sínfóníuhljómsveitarinnar. Í verkinu eru langir textalausir kaflar þar sem Kozintsev notar samspil tónlistar Schostakovich og túlkun Innokenti Smoktunovsky til að gefa til kynna glundroðann í hugarheimi *Hamlets*. Myndin er innrömmuð af samskonar upphafs og lokaatriði þar sem skuggi klettar í mannsmynd fellur í öldurót hafsins og undir hljómar tónlist Schostakovich. Myndin sópaði til sín tilnefningum og verðlaunum fékk m.a. gagnrýnendaverðlaunin í Feneyjum.

Sovétríkin (1964). Gamlet. FILMA. Kvikm: Jonas Gritsius. Aðalleikari: Innokenti Smoktunovsky. Tónlist: Dimitri Schostakovich
 Lengd: 140 mín, svart/hvít - Ensukur texti.

Þri. 15. apr

Bo Widerberg

Lau. 19. apr • MEKKA KVÍKMYNDASÝNINGA

Elvira Madigan

Með myndum Bo Widerberg kvað við nýjan tón í sænskri kvíkmyndagerð á sjöunda áratugnum. Widerberg hafði gagnrýnt myndir landa sinna fyrir að gefa alranga lýsingu á sænsku hversdagslífi. Hann hóf frísklegan feril sinn í byrjun áratugarins undir áhrifum frá frönsku nýbylgjumönnum Godard og Truffaut. *Elvira Madigan* er fyrsta litmyndin hans og sýnir styrk hans í lýsingu á tilfinningum milli fólks. Widerberg notar gamla sögn um vonlausar ástir þeirra Sixten Sparre greifa og Elviru Madigan til að skapa harmljóð um hversu ómögulegt það er að láta hina miklu ást, sem hafnar allri málamiðlun og er sjálfri sér nóg, rætast. Ástin þrífst ekki án tenginga við umhverfi sitt. Í því liggur dramað. Deila má um það hversu nærri myndin kemst því að lýsa spennunni í tilfinningasambandi aðalpersónanna en óneitanlega er hún fögur á að líta. Hún er frumraun kvíkmyndaðatökumannsins Jörgen Perssons, sem átti eftir að láta mikið að sér kveða næstu árin (Pelle erobreren o.m. fl.) og þykir verðugur arftaki sænskra tókumanna frá Sven Nykvist og aftur til Julius Jeanson. Hann dregur fram náttúrlegt ljós og hluti sem bera með sér ávæning eða tákn um óumflýjanlegan dauða. Í hugum margra er *Elvira Madigan* ógleymanleg vegna þess hlutverks sem tónlist Mozarts gegnir í myndinni, nánar tiltekið annar þáttur í pianokonsert nr. 21.

Svíþjóð (1967). FILMA. Kvíkm: Jörgen Persson
Aðalleikarar: Tommy Berggren og Pia Degermark

Lengd: 91 mín, litur. - Íslenskur texti.

Þri. 22. apr

Carlos Saura

Lau. 26. apr • STORARO OG SIG. SVERRIR

Flamenco

Carlos Saura átti þrjár flamencomyndir að baki, þrileik, sem byggir á kóregrafíu og þar með ákveðnum efnisþræði, þegar hann ræðst í það stórvirki að dökumentera flamencodansinn án utanaðkomandi hjálparmiðla. Hann fer þá leið að stefna 300 manns, þekktum listamönnum eins og Joaquín Cortés og óþekktum, ungum og öldnum, til Andalúsíu þar sem dansinn er talin hafa orðið til að því er sumir álíta undir lok 18. aldar sem bræðingur úr grískum sálum, arabískum útfararsálum, kastillíönskum sagnasöngvum, harmljóðum gyðinga, gregorískum munkasöng, afrískum rythma, írönskum söngvum og sígaunasöngvum. Hér við bætast áhrif frá Ameríku. Saura fær til afnota yfirgefna járnbrautarstöð í Sevilla, kemur fyrir speglum í henni og fær til liðs við sig Vittorio Storaro til að mynda herlegheitin og nú á dansinn að fá að njóta sín til fulls og allt sem honum fylgir, söngur, gítarleikur, klapp og stapp. Myndin sýnir 13 mismunandi flamencodansa án nokkurra truflana frá flóknum myndavélahreyfingum eða söguþræði. En geislandi litbrigði í bakgrunni og breytileg lýsing í Storaroanda skapar myndrænt samtal við dansarana. Og þessi hræringur dans og tónlistar, lita ljóss og skugga ásamt þeirri tilfinningu að þessi alvarlegi gleðskapur sé drifinn áfram af fornum leyndardómum lætur engan ósnortinn.

Spánn (1995). FILMA. Kvíkm: Vittorio Storaro.
Aðalleikarar: La Paquera de Jerez, Joaquín Cortés, Merche Esmeralda og Manolo Sanlúcar.
Lengd: 100 mín, litur. - Danskur texti.

Pri. 29. apr

Vittorio De Sica

Lau. 3. maí

• ÍTÖLSK KVIKMYNDASAGA

Umberto D

Umberto D í leikstjórn Vittorio De Sica er ein af þekktari myndum ítölsku nýraunsæisstefnunnar, viðfangsefnið enda mjög í hennar anda. Ellilífeyrisþeginn Umberto Domenico Ferrari er einstæðingur sem berst fyrir lífi sínu í köldu umhverfi stórborgarinnar á vályndum tímum eftirstríðsáranna. Leigusali hans í 30 ár reynir að henda honum út. Enginn sýnir honum umhyggju nema ung þjónustustúlka í húsinu þar sem hann býr, en hún er álika illa stödd og gamalmennið Umberto, ófrísk en á engan mann að ófæddu barni sínu. Umberto lifir fyrir hundinn sinn Flike og ef ekki væri fyrir rakkann gæti hann allt eins endað þetta jarðneska líf.

Myndin er þjóðfélagsádeila sem skoðar stöðu eldri borgara í breyttu samfélagi. Hún gagnrýnir siðferði þess tíma sem hún gerist í og sýnir samstöðuleysi kúgaðrar stéttar gamlingjanna gegn miðstétt sem reynir að klifra upp á við með því að stíga á þá sem minna mega sín. Fátæktin verður afl tvístrunar vegna stolts einstaklinganna sem gera sér þó að góðu að matast í súpueldhúsi og láta það yfir sig ganga að mótmælaaðgerðir þeirra, vegnar bágrar stöðu sinnar, séu stöðvaðar.

Eftir handritshöfundinn Zavattini liggja yfir hundrað handrit og fjöldi þeirra skrifaði hann fyrir De Sica m.a. fyrir myndir kenndar við nýraunsæið, sem fengu Óskarsverðlaun.

Ítalía (1952). FILMA. Kvíkm: Aldo Graziati
Aðalleikarar: Carlo Battisti og Maria-Pia Casilio
Lengd: 91 mín, svart/hvít. - Ensкур texti.

Pri. 6. maí

A. E. Coleby

Lau. 10. maí

• KVIKMYNDAD Í HAFNARFIRÐI

Prodigal Son

Glataði sonurinn var gerð er eftir samnefndri sögu Hall Caine og tekin að talsverðum hluta á Íslandi árið 1922. Breska kvikmyndafélagið Stoll Picture Production Ltd. framleiddi myndina en leikstjóri var A. E. Coleby. Myndin var frumsýnd í Nýja Bíói í tveimur hlutum, sá fyrri 1. febrúar 1929 og sá síðari, sem nefndist *Afturhvarf glataða sonarins* þann 10. feb. Hún var kynnt sem ensk stórmynd í 16 þáttum. Í bíóauglýsingunni segir ennfremur: „Efni sögunnar gerist að mestu leyti á Íslandi, en sumir kaflar í Ítalíu og Monte Carlo og meiri hluti útímyndanna í þessari kvikmynd er tekinn hjer á landi fyrir nokkrum árum. Þeir, sem lesið hafa söguna, þekkja efni þessarar myndar. Naumast getur átakanlegri lýsingu á böli því sem hverflyndi í ástum getur leitt af sér og tæplega hefir baráttunni milli góðs og ills í mannssálinni verið betur lýst annars staðar.

Myndin var sýnd í sex vikur samfleytt á Stoll Picture House í London og var þó sýnd samtímis á þremur öðrum kvikmyndahúsum borgarinnar.“

Myndinn var sýnd með íslenskum millitextum, sem nú eru glataðir. Eintakið sem safnið sýnir er frönsk stýtt útgáfa myndarinnar. Oddný Sen, kvikmyndafræðingur, þýðir frönsku millitextana af munni fram undir sýningu myndarinnar.

England (1923). FILMA, ÞÖGUL.

Aðalleikarar: Colette Brettel, Edith Bishop, Henry Victor og Stewart Rome

Lengd: 180 mín, svart/hvít. Oddný Sen þýðir jafnóðum.

Aukamynd: Petersen kvikmyndar í Hafnarfirði 1920

Þri. 13. maí

Borsteinn Jónsson

• KVIKMYNDAÐ Í HAFNARFIRÐI

Lau. 17. maí

• STORARO OG SIG. SVERRIR

Punktur, punktur, komma, strik

Punktur, punktur, komma, strik er gerð eftir samnefndri metsölubók Péturs Gunnarssonar, sem lýsir uppvaxtarárum Reykjavíkustráksins Andra fyrir og eftir 1960. Andri kynnist smám saman leyndardómum lífsins, hinu kyninu og fyrstu ástinni en í bakgrunninum er hernámið, kaldastríðið, efnishyggi, ósætti foreldra og skilnaður, bitlaæðið og undir lokin alvara lífs og dauða.

Bardaginn við finnska hljóðmanninn, Mikael Sievers, er Sigurði Sverri einna minnstæðastur frá töku myndarinnar. „Hér kom í fyrsta skiptið erlendu fagmaður inn í upptöku á íslenskri bíómynd“, segir Sverrir. „Slagsmálin um myndrammann hafa staðið yfir æ síðan, þ.e. að ekki skuli hróflað við góðri myndbyggingunni vegna staðsetningar á hljóðnema. *Punkturinn* kenndi mér hversu miklægt það er, að vernda upptökuformatið, hvort sem það er 4:3, 1:1.85 eða eitthvað annað allt frá upptöku til sýningar í hinum mismunandi miðlum og hversu eyðileggjandi það er fyrir myndina sé það ekki gert. En auðvitað er það megin regla að hætta ekki upptöku atriðis fyrr en allir eru ánægðir“.

Ísland (1981). FILMA. Kvikm: Sig. Sverrir Pálsson
Aðalleikarar: Pétur Björn Jónsson, Hallur Helgason,
Anna Halla Halldórsdóttir.
Lengd: 85 mín, litur.

Aukamynd: Saltfiskreitir í Hafnarfirði

Þri. 20. maí

Óskar Jónasson

• KVIKMYNDAÐ Í HAFNARFIRÐI

Lau. 24. maí

• STORARO OG SIG. SVERRIR

Sódóma Reykjavík

Í upphafi var fjarstýringin. Og hún leiðir Axel, hljóðlátan, feiminn ungan mann, sem býr hjá sjónvarpshændri mömmu sinni, inn í undirheima höfuðborgarinnar í leit hans að fjarstýringunni og skemmtanapystri systur sinni. Axel sogast inn í undirheima næturklúbbsins Sódómu og kemst í kast við forkostulega smákrimma, sem vilja vera svalir bófar og ræna Unni, vinkonu systur Axels til að nota fyrir beitu.

Óskar skýrgreindi myndina sem gamansama spennumynd. Þannig myndir höfðu ekki verið gerðar áður. Það má raunar einnig segja um samtöl myndarinnar. Þar kvað við alveg nýjan tón.

Sig. Sverrir segir að viðkvæði hjá þeim Óskari hafi verið: „Þetta er bara gamanmynd. En það gaf okkur frelsi til að hafa gaman að þessu og gera ýmsar tilraunir. Samt var unnið eftir vel útfærðu handriti og allt skipulagt í smáatriðum. Sagan byrjar síðdegis og endar morgunin eftir. Upptökurnar fóru mikið fram á nóttinni, vegna þess að þá gátum við hlaupið út úr stúdíóinu í útitökur, þegar veður og ljós leyfði. Við gerð myndarinnar var einhvers konar teiknimyndatilfinning!“

Sódóma Reykjavík nýtur ákveðinnar sérstöðu í íslenskri kvikmyndagerð, hún hefur öðlast þann sess sem stundum er kendur við „kult“.

Ísland (1992). FILMA. Kvikm: Sig. Sverrir Pálsson
Aðalleikarar: Björn J. Friðbjörnsson, Margrét H.
Gústafsdóttir, Sigurjón Kjartansson, Helgi Björnsson.
Lengd: 78 mín, litur.

Aukamynd: Karamellumyndin (2003)

Þri. 27. maí

Ari Kristinsson

Lau. 31. maí • KVIKMYNDAÐ Í HAFNARFIRÐI

Stikkfri

Stikkfri er gamansöm fjölskyldumynd sem segir frá leit ungrar stúlku að föður sínum. Hún ratar í margvísleg ævintýri á leiðinni en inn í söguþráðinn fléttast pabbar, mömmur, hálf systur, hálfbræður, hálfpabbar, hálfmómmur, næstum því frænkur, gamlir pabbar og nýjar mömmur (DV 23. des 97). Það er sjálft lífsgæðakapplaupið og upplausn í fjölskyldum samtímans sem er til umfjöllunar í myndinni.

Stikkfri er að stærstum hluta tekin í Hafnarfirði og það er Hafnfirðingurinn Ari Kristinsson, sem leikstýrir, framleiðir ásamt með Friðriki Þór Friðrikssyni og skrifar handritið að myndinni með einn af aðalleikurunum í huga, dóttur sína Bergþóru. Hugmyndina segir hann komna frá Hrafn Gunnlaugssyni. *Stikkfri* er fyrsta leikna myndin sem Ari leikstýrir ef frá er skilin sjónvarpsmyndin *Pappírspési*, sem einnig var gefin út sem bíómynd en þekktastur er Ari fyrir störf sín sem kvikmyndatökumaður í myndum Friðriks Þórs en þeir félagar ráku saman framleiðslufyrirtæki. Aðalhlutverkin í *Stikkfri* eru í höndum þriggja ungra stúlkna, þeirra Sæunnar Sigríðar Gunnlaugsdóttur, sem er ekki nema tveggja ára, Bergþóru Aradóttur (Kristinssonar, leikstjóra) 11 ára og Freyðisar Kristófersdóttur 12 ára. Í blaðdömsögn um myndina segir að sjaldan eða aldrei hafi börn sýnt jafnmikla leikgleiði og snilldartakta.

Ísland (1997). FILMA. Kvikm: Halldór Gunnarsson
Aðalleikarar: Bergþóra Aradóttir, Freyðis Kristófers-
dóttir, Bryndís Gunnlaugsdóttir.

Lengd: 78 mín, litur.

Aukamynd: Hafnarfjörður 17. júní 1944

Þri. 2. sep

Andreas M. Dam

Lau. 6. sep • AFM/ELISHÁTÍÐARMYNDIR

Billeder fra Island - Underfulde ø

Óhætt er að fullyrða að *Billeder fra Island* sé einhver fegursta Íslandsmynd sem gerð hefur verið fyrr og síðar. Samt telst hún ófullgerð útgáfa. Höfundur myndarinnar, Daninn Andreas M. Dam, sem ekki var atvinnumaður í kvikmyndagerð heldur sjóliðskafteinn í danska hernum, segir frá því nýkominn til Íslands öðru sinni til að ljúka við töku myndar sinnar, að hann hafi gengið frá efninu, sem hann tók árið áður, til sýningar. Í því tilviki hafi verið tekið fram að þar væri um að ræða „myndir frá Íslandi“ en ekki „Íslandskvikmynd“. Hann eigi eftir að taka um tvo þriðju hluta efnisins til að geta gengið að fullu frá kvikmyndinni eins og hann sjái hana fyrir sér. Dam tókst að ljúka tókum fyrir haustið um það bil sem stríðið var að skella á en það er harmleikur kvikmyndasögu okkar að hann skyldi ekki lifa það af að ljúka eftirvinnslunni (sjá bls. 4).

Á eftir sýningu *Billeder fra Island* verður sýndur um 20 mínútna kafli úr ófullgerðri lokaútgáfunni, sem fékk heitið *Den underfulde ø – Island i vaar, sommer og efteraar*, þar sem sýnt er frá heyskap á Korpúlfsstöðum.

Billeder fra Island hefst á sögulegum inngangi en fjallar svo um Ísland í dag með myndum frá Reykjavík. Síðan er farið út á land en aðalkafli myndarinnar er um sildveiðar og sildarsóltun en kvikmyndatökuárið 1938 var metár í útflutningi sildarafurða, sem á kreppuárunum má segja að hafi haldið þjóðarbúinu gangandi.

Danmörk (1939). FILMA. Stjórn, kvikmyndataka og klipping: Orlogskafteinn Andreas M. Dam. Tónlist:

Erik Fiehn. Hljómsveitarstjóri: Erik Tuxen.

Lengd: I. 53 mín. II. 20 mín (Brot), svart/hvít.

Aukamynd: Nítratfilma brennd

Þri. 9. sep

Ágúst Guðmundsson

• AFMÆLISHÁTÍÐARMYNDIR

Lau. 13. sep

• STORARO OG SIG. SVERRIR

Land og synir

„Glæsileg stórmynd í litum um íslensk örlög á árunum fyrir stríð eftir skáldsögu Indriða G. Þorsteinssonar“. Þannig hljóðaði bíóauglýsingin á frumsýningardegi *Lands og sona*, fyrstu kvikmyndarinnar, sem rataði upp á biótjald af þeim þremur leiknu myndum, sem nýstofnaður Kvikmyndasjóður Íslands styrkti.

Land og synir var fyrsta leikna bíómyndin sem Sig. Sverrir stjórnaði töku á. Tsæki til upptökunnar voru af skornum skammti og notast var við afgangsfilmur úr öðrum bíómyndum erlendis, kannski úr *Apocypse Now* Storaros!! Þegar um var að ræða hljódupptökur þurfti að setja myndavélina inn í stórt hljóðeinangrað hylki, og til þess að geta séð mynd í gegnum vélina, varð að snúa skifu, sem minnti á gömlu símaskífurnar. „Við kölluðum þetta að hringja til Gísla (Gestssonar, eiganda myndavélarinnar)“.

„*Land og synir* var ákaflega kærkomið viðfangsefni fyrir mig persónulega“ segir Sig. Sverrir Pálsson, „vegna þess að ég hef sterk tengsl við búskap. Ég eyddi 4 mánuðum á ári frá því að ég var 6 ára til 21 í sveit á sumrin, síðustu þrjú árin sem bústjóri. Ef ég hefði ekki farið í kvikmynda-gerðina hefði ég kannski endað sem bóndi“.

Myndin hlaut þakklátar móttökur amk. helmings þjóðarinnar. Ib Monty, sem var forstöðumaður Danska kvikmyndasafnsins, sagði við Sig. Sverri, eftir sýningu á myndinni, að hún minnti sig á myndir eftir gullaldarsvíana Sjöström og Stiller.

Ísland (1980). FILMA. Kvikm: Sig. Sverrir Pálsson
Aðalleikarar: Sigurður Sigurjónsson, Guðný Ragnarsdóttir, Jón Sigurbjörnsson
Lengd: 91 mín, litur:

Aukamynd: Umræða um kvikmyndagerð 1984

Þri. 16. sep f.hl.

Bernardo Bertolucci

Lau. 29. sep s.hl. • STORARO OG SIG. SVERRIR

Novecento

Nítjánhundrað segir sögu tveggja vina sem fæddir eru sama dag á Norður-Ítalíu um 1900. Olmo er lausaleiksbarn fæddur inn í bændafjölskyldu en Alfredo er sonur landeiganda. Saga þeirra, vinátta, ástir, stjórnmál, spannar tímabilið fram til 1945 og varpar ljósi á uppgang fasismans og viðbrögð bænda sem halla sér að kommúnisma.

Með orðum Storaros þá er *Nítjánhundrað* breiður sagnaskáldskapur sem lýsir sögulegum umskiptum frá lénsskipulagi yfir í heim iðnaðarsamfélagsins. Þetta er saga bæjar, tveggja fjölskyldna, tveggja þjóðfélagsaðstæðna, tveggja manna. Hringlaga frásögn sem lýsir mismunandi sviðum ítalsks lífsmáta, sem spegast í árstíðunum vori, sumri, hausti og vetri í samhljómi við lífsáfangana fæðingu, æsku, vöxt og þroska. Við töku myndarinnar hefur Storaro í huga táknræna merkingu litaskalans og tengingu einstakra lita sem og litleysunnar við gang sögunnar og árstíðanna.

Kvikmyndasafnið sýnir myndina í tveggja hluta útgáfu, fyrri hlutann á þriðjudagskvöldinu en þann síðari á laugardeginum. Myndin statar af stjórnum á borð við Robert de Niro, Gerard Depardieu, Burt Lancaster and Donald Sutherland og síðast en ekki síst Dominique Sanda sem hér er á toppi ferils síns. Einvala lið vann að gerð myndarinnar og er ástæða til að nefna höfund tónlistarinnar Enrico Morricone til viðbótar við þá Bertolucci og Storaro. Því hefur verið haldið fram að 1900 sé dýrasta kvikmyndin sem Ítalir hafi framleitt.

Ítalía (1976). FILMA. Kvikm: Vittorio Storaro
Aðalleikarar: Robert De Niro, Gérard Depardieu
Lengd: 315 mín (samtals), litur: - Svanskur texti

Pri. 23. sep
Lau.

Luis Buñuel

27. sep • MEKKA KVÍKMYNDASÝNINGA

Belle de jour

Thor Vilhjálmsson, rithöfundur, hefur sagt um bíóin í Hafnarfirði að þau hafi hvort um sig haft sitt stóra B: „Hafnarfjarðarbió Bergmann en Bæjarbíó Buñuel“. *Belle du Jour* var síðasta myndin eftir Buñuel, sem sýnd var í Bæjarbíói og hún var jafnframt fyrsta litmyndin hans. Hún segir frá ungri konu, Severine, sem virðist hafa allt til alls í lífinu, búin að vera gift ungum myndarlegum og tillitssömum lækni í eitt ár, þegar hún lætur undan ómótstæðilegri löngun sinni og ræður sig á snyrtilegt hóruhús í París milli kl. tvö og fimm á daginn.

Myndin byggir á bók Joseph Kessel og er sérkennileg blanda af raunveruleika og ímyndunum eða draumsýnum. Eitt af aðalsmerkjum Buñuels sem kvíkmyndahöfundar er framsetning hans á draumum í kvíkmyndum enda á hann sjálfur rætur að rekja til súrrealismans á fyrri hluta 20. aldar. Myndin skipar sér í flokk erótískra mynda með því að ganga aldrei alla leið heldur skilja nóg eftir fyrir ímyndunarafl áhorfandans. Samstarfsmaður Buñuels við handritsgerðina, Jean-Claude Carrière, segir að það kunni að hljóma einkennilega en það sem telst vera raunveruleiki í myndinni er miklu nær hinu óraunverulega en ímyndanirnar eru allar raunverulegar að því leyti að þær byggja á ítarlegri rannsókn þeirra félaga á viðfangsefni sínu áður en þeir tóku til við skrifa handritið um sjálfspíslarhvöt hennar „*Dagbjartar*“.

Frakkland/Ítalía (1967). FILMA. Kvíkm: Sacha Vierny
Aðalleikarar: Catherine Deneuve
Lengd: 101 mín, litur: - Danskur texti.

Pri. 30 sep

Eldar Ryazanov

Lau. 4. okt • RÚSSNESKAR STÓRMÝNDIR

Grimmíleg ástarsaga

Grimmíleg ástarsaga er háðsdeila á yfirstéttina í Rússlandi á 19. öld og byggir á leikriti Aleksandr Ostrovsky. Hún segir frá Madame Ogudalova, yfirstéttarkonu, sem reynir að bjarga sér frá fjárhagslegu falli með því að gifta dætur sínar ríkum mönnum. Ekki vantar að karlpeningurinn dái fegurð dóttur hennar, Larisa, en grímd og græðgi, hégómi og spilling stýrir mannanna gjörðum svo enginn fer vel út úr þeim viðskiptum. Leikstjórinn, Eldar Ryazanov, blandar inn í mynd sína söngatriðum sem eru lýsandi fyrir hugarástand persónanna hverju sinni. Myndin sem tekin er upp við Olgubakka er afar falleg, hvort heldur varðar búninga eða tókur. Mjög áberandi er, hvernig myndavélin fylgir persónum myndarinnar fram og aftur og tekur þannig þátt í framvindu sögunnar. Leikurinn er góður og á það við um öll aðalhlutverkin enda valinn maður í hverju rúmi, stórstirni einsog Alisa Frejndlíkh í hlutverki móðurinnar og Andrei Miagkov í hlutverki vonbiðilsins Juliy Kapitonovich Karandyshev. Framganga stórleikarans og kvíkmyndagerðarmannsins Nikita Mikhalkov í hlutverki liflegs skipaieganda Sergey Sergeyevich Paratov er sérlega eftirminnileg enda maðurinn margverðlaunaður bæði innan og utan Rússlands. Leikstjórinn Eldar Ryazanov er þekktur í heimalandi sínu fyrir að hafa skapað sérstakan stíl gamanmynda og eru þær oftast en ekki léttar háðsdeilumyndir sem gagnrýna lífið í Sovétríkjunum.

Sovétríkin (1984). Zhestokiy romans. FILMA.

Kvíkm: Vadim Alisov

Aðalleikarar: Nikita Mikhalkov og Larisa Guzeyeva

Lengd: 145 mín, litur: - Ensukur texti

Aukamynd: Dagur í Mosfilm

Þri. 7. okt

Carlos Saura

Lau. 11. okt

• STORARO OG SIG. SVERRIR

Goya en Burdeos

Myndin lýsir síðustu ævidögum hins fræga spænska málara, Francisco Goya (1746 – 1828), þar sem hann dvelur í sjálfsskipaðri útlegð í borginni Bordeaux í Suður-Frakklandi og litur yfir farinn veg. Hann er bæði veikur og heyrnardaufur. Hann býr þarna ásamt konu sinni sem er margfalt yngri en hann og dótturinni Rosario. Veikindi hans og samtöl við dótturina draga fram minningar um liðna daga, samband hans við hertogaynjuna af Alba og hvernig hann fann sig í listinni.

Myndin er eitt allsherjar lita og ljósaspil frá hendi kvikmyndatökumannsins. Storaro segir frá því að gagnsæ efni voru strekkt á álramma, sem komu í staðinn fyrir veggi og hægt var að lýsa ýmist að framan eða aftan: „Þessir rammar gerðu okkur kleyft að sýna mismunandi staði án þess að byggja neina raunverulega leikmynd. Það eina sem þurfti voru húsgögn og búningar. Það fór síðan eftir lýsingunni hvort sæist í gegnum þessa efnisveggi eða ekki og það gátum við nýtt okkur, hvort heldur var í raunverulegum atriðum eða óraunverulegum fantasíum. Í Goya voru notuð 20 mismunandi málverk, sem sonur minn skannaði og lét prenta út á sérstakt efni til að skapa 250 feta langan og 30 feta háan bakgrunn, sem þannig gerði okkur kleyft að búa til atriði sem gerðust inni í myndheimi Goya“.

Spánn/Ítalía (1999). Kvikm: Vittorio Storaro
Aðalleikarar: Francisco Rabal, José Coronado, Dafne Fernández
Lengd: 106 mín, litur: - Ensukur texti.

Þri. 14. okt

Erlendur Sveinsson

• STORARO OG SIG. SVERRIR

Lau. 18. okt

• KVIKMYNDAÐ Í HAFNARFIRÐI

Málarinn og sálmurinn hans ...

Málarinn fjallar um leit listamanns að nýjum leiðum í list sinni, þegar hann á síðari hluta æviskeiðs síns gerir sér grein fyrir að myndstilli sá sem hann hefur verið að fást við í þrjá áratugi er fullkannaður og býður ekki upp á frekari þróun-armöguleika. Leitina að nýjum myndstíl verður listamaðurinn að framkvæma einn og óstuddur nema ef vera skyldi að hjálp bærist honum frá Guði almáttugum, sem listamanninum finnst rann alltaf vera að mála. Stórfengleg náttúran beri þess merki. Leitin að hinu nýja og óþekkta kostar förnir og það svo miklar að málarinn finnur til samstöðu með Kristi og píslargöngu hans.

Sig. Sverrir segir um vinnu sína við töku *Málarans* að sennilega sé þetta persónulegasta myndin hans: „Við vorum bara þrír, Sveinn að mála, Elli að leikstýra, taka upp hljóð og laga mat, en ég var bæði tókumaður, ljósameistari, grippari og fókuspuller. Lýsingin í myndinni hafði sérstaklega mikið vægi fyrir andrúmsloft myndarinnar og tilfinningu atriðanna, en var á sama tíma mjög einföld, bæði af fjárhagslegum og umhverfislegum ástæðum“.

Málarinn og sálmurinn hans um litinn flokkast hvorki sem heimildamynd eða leikin mynd en er þó með einhverjum hætti blanda af hvoru tveggja.

Ísland (2001). FILMA. Kvikm: Sig. Sverrir Pálsson
Aðalleikarar: Sveinn Björnsson, Helga Jónsdóttir.
Lengd: 118 mín, litur.

Þri. 21. okt
Lau. 25. okt

Luchino Visconti

• ÍTÖLSK KVIKMYDASAGA

La terra trema: Episodio del mare

Myndin byggir lauslega á skáldverki G. Verga, Malavoglia (1881) og segir frá fátækum fiskimönnum og fjölskyldum þeirra sem búa í smábænum Acì Trezza á Sikiley. Ntoni berst gegn arðráni fiskisalanna á sjómönnum en vegna óhapps biður hann skipbrot í þeirri baráttu. Verk Verga gerist á árunum eftir sameiningu Ítalíu seinni hluta 19. aldar en kvikmynd Viscontis hins vegar eftir lok seinni heimstyrjaldarinnar.

Visconti hafði hugsaði sér að gera trílógíu, þ.e. eina mynd um fiskimenn aðra um bændur og þá þriðju um námumenn, en allar þessar stéttir stóðu í samskonar baráttu og fátækt eftir stríðið.

Peningar til kvikmyndagerðarinnar voru af skornum skammti og stór hluti tökuljóðsins hafði ekki áður komið að kvikmyndagerð. Leikarar Viscontis eru fólkið í þorpinu sem einnig hljóp í öll þau verk sem vinna þurfti og á stundum verður myndin svo raunveruleg að hún minnir mest á heimildamynd enda allt vinnsluferli hennar líkara því en hefðbundinni leikinni mynd. Handrit lá ekki fyrir heldur var það unnið í samvinnu við leikarana meðan á tökunum stóð í alls sex mánuði. Myndin er fallega tekin þrátt fyrir að tæki til verksins væru af skornum skammti og með hjálp bátasmiðanna í þorpinu var m.a. byggður krani úr tré til að ná yfirlitsskotum. Tökumaðurinn var Gianni Di Venanzo, sem síðar vann m.a. mikið fyrir Fellini og var þarna að stíga sín fyrstu spor í kvikmyndagerðinni.

Myndin var tilnefnd til Gullna ljónsins í Feneyjum 1948 og vann Special Price þar sama ár enda er hún iðulega nefnd í sömu andrá og aðrar forvígismyndir nýraunsæisstefnunnar ítölsku.

Ítalía (1948). DVD. Kvikm: Aaldo Graziati, Gianni Di Venanzo.

Aðalleikari: Antonio Arcidiacono.

Lengd: 160 mín, svart/hvítt. - Ensukur texti.

Þri. 28. okt

Warren Beatty

Lau. 1. nov

• STORARO OG SIG. SVERRIR

Dick Tracy

Dick Tracy er spennu- og ævintýramynd, sem byggð er á vinsælli teiknimyndasögu um samnefndan leynilögreglumann og víðureignir hans við bófagengi í undirheimum stórborgarinnar. Chester Gould skóp þessa sögu árið 1931 og teiknaði fram undir 1977. Mörgum finnst sem að aldrei hafi betur tekist til við að yfirfæra teiknimyndasögu í kvikmyndabúning. Þar á kvikmyndatökumaðurinn, Vittorio Storaro, stóran hlut að máli en í þessari sérstæðu mynd gafst honum kærkomið tækifæri til að útfæra allar sínar djúpu þælingar um eðli litanna og andstæður ljóss og skugga í tengslum við persónusköpun í kvikmynd. Forskriftin kom frá leikstjóranum sjálfum, Warren Beatty, sem einnig framleiddi myndina og lék aðalhlutverkið. Einungis skyldi nota sjö liti.

Í þriggja binda riti sínu um ljósið, litina og höfuðskepnurnar skrifar Storaro um *Dick Tracy*: „Þetta er saga sem leitar að ljósinu en óttast það um leið“. Og hann bætir við: „Sagan um Dick Tracy er sagan um hin eilífu átök mannlífsins, um hin andstæðu öfl tilverunnar... Persónur sögunnar eru drifnar áfram af átökum milli góðra afla og illra, ljóssins og tómsins. Dick Tracy er í sambandi við SÓLINA og ber með sér ljós (innsk: guli frakkinn) og hefur að geyma alla liti, uppsprettu alls lífs. Með því að lýsa upp hlutina í kringum sig opinberar hann hinn ómeðvitaða ótta myrkursins“.

Sagan snýst um baráttu Dick Tracy við bófann Alphonse „Stóri strákur“ Caprice, sem leikinn er af Al Pacino, og ástarsamband Tracy við Breathless Mahoney og Tess Trueheart. Í hliðarsögu segir frá honum sem föðurmynd munaðarleysinga sem nefnist einfaldlega „Barnið“.

USA (1990). FILMA. Kvikm: Vittorio Storaro
Aðalleikari: Warren Beatty.

Lengd: 103 mín, litur: - Sænskur texti

Þri. 4. nóv

Carl Th. Dreyer

Lau. 8. nóv • MEKKA KVIKMYNDASÝNINGA

Gertrud

Gertrud er síðasta mynd danska kvikmyndajöfursins Carl Th. Dreyer. Hún var sýnd í Bæjarbíói 1968 árið sem Dreyer andaðist. Síðan eru liðin 40 ár. Kvikmyndir sínar gerði hann á tímabilinu 1912 – 1964. Um þær hefur danski kvikmyndaleikstjórinn Henning Carlsen skrifað: „Allar myndir hans eru stórbrotnar en þær eru svo stórbrotnar að það getur stundum verið erfitt að sjá hve stórbortnar þær eru.“ Hverju sem því líður er hitt víst að Dreyer er í hópi helstu kvikmyndaleikstjóra sögunnar. Það er því mikilvægt að halda nafni hans og myndum á lofti, jafnvel þótt það sé stundum erfitt að sjá hve stórbrotnar þær og hann sjálfur eru.

Gertrud er um stóru ástina, gott ef ekki hinn algjöra kærleika. Karlmenningur í lífi *Gertrud* eiga erfitt með að mæta kröfum hennar og kærleika.

Myndin hefur allt aðra hrynjandi heldur þær kvikmyndir sem nútímamaðurinn á að venjast. Í henni er töluð gamaldags danska í svo rólegu tempói að áhorfandann á eftir að reka í rogastans. Um tal í kvikmyndum segir Dreyer: „Talið má ekki gegna neinu sjálfstæðu hlutverki. Það er eðli sínu samkvæmt einungis hluti af myndinni. Samtölin verða að vera eins knöpp og mögulegt er.“ Um leikarann segir hann að hann eigi ekki að byrja leik sinn utanfrá með tjáningu heldur innanfrá með tilfinningu.

Dreyer dó frá stærsta verkefni sínu, kvikmynd um Jesus frá Nasaret, holdgerving kærleikans.

Danmörk (1964). FILMA. Kvikm: Henning Bendtsen
Aðalleikarar: Nina Pens Rode, Bendt Rothe, Ebbe Rode.

Lengd: 119 mín, svart/hvít. - Án texta

Þri. 11. nóv

Vera Stroyeva

Lau. 15. nóv • RÚSSNESKAR STÓRMYNDIR

Boris Godunov

Rússneska óperan Boris Godunov er stórbrotið verk og eina fullgerða ópera tónskáldsins Modest Mussorgsky en hún byggir á samnefndu leikriti Alexander Pushkin. Pushkin vann aftur á móti verk sitt undir áhrifum frá leikriti Shakespeare, Macbeth, og bók Nikolai Karamazin, Saga rússneska stórveldisins. Sögusviðið er Rússland og Pólland 1598 - 1605. Rússneski zarinn Boris Godunov þjáist af sektarkennd eftir að hafa drepð forvera sinn Dimitrí. Honum er nú ógnað af valdaræningjanum Grigory, sem læst vera hinn látni zar Dimitrí.

Leikstjóri myndarinnar, Vera Stroyeva, fer þá leið að fylgja hefðbundinni óperuuppfærslu verksins nokkuð nákvæmlega. Myndin skiptist í forleik og fjóra þætti. Öll nálgun er á forsendum óperunnar. Myndin er bæði tekin á raunverulegum sögustöðum óperunnar í Kreml og í Póllandi og í stúdíói með sviðsetningu í stófenglegri leikmynd. Búningar eru íburðarmiklir og fördun og hreyfingar leikaranna minnir meira á leikhús eða óperu en kvikmynd. Myndin er engu að síður afar áhrifamikil, ekki síst í löngum fjöldaatriðum, þar sem ekkert er til sparað. Kvikmyndatökan er falleg og kraftmikil. Leikið er með liti og skugga. Í aðalhlutverkum eru heimsfrægir söngvarar; Aleksandr Pirogov í hlutverki Boris (bassi) og Georgi Nelepp sem leikur Grigory (tenor) en báðir skila leik og söng á tilkomumikinn og tilfinningaþrunginn hátt. Kórinn birtist sem rödd rússnesku þjóðarinnar á umbrotatímum.

Sovétríkin (1954). FILMA. Kvikm: Vladimir Nikolayev, Sergei Poluyanov. Söngvarar: Aleksandr Pirogov, Nikandr Khanayev, Georgi Nelepp.

Lengd: 110 mín, litur.

Þri. 18. nóv

Victor Sjöström

• AFMÆLISHÁTÍÐARMYNDIR

Lau. 22. nóv

• SÆNSKA GULLÖLDIN

Berg-Ejvind och hans hustru

Kvikmyndin er byggð á leikriti Jóhanns Sigurjónssonar, *Fjalla-Eyvindi*, þar sem stóru stefmannlífsins líf og dauði, ást og fórn, vinátta og afbrýði og að lokum hatríð eru til umfjöllunar í átakamikilli ástarsögu þeirra Eyvindar og Höllu. Þau neyðast til að segja sig úr lögum við samfélagið og flýja til fjalla. Andstætt mannheimum eru fjöllin þeim hliðholl í fyrstu. Þau eignast þar dótturina Tötu og komast vel af. En þar kemur að náttúran býr þeim örlög, sem að lokum dregur þau öll til dauða. Náttúran gaf og náttúran tók ...

Myndin markar þáttaskil í þróun myndmáls kvikmyndanna og kom Svíþjóð á kortið erlendis.

Jóhann Sigurjónsson segir frá því að heimsstyrjöldin fyrri hafi komið í veg fyrir að myndin væri tekin á Íslandi. En hann var mjög ánægður með upptökustaðina sem Sjöström valdi í nyrstu héruðum Svíþjóðar og Lapplands og bætti við að svipbrigði Eyvindar og Höllu í myndinni hefðu komið geði hans „í heima ástarinnar, í skuggaland þrautanna, út á hengiflug dauðans, já inn í friðarfaðm hans. Myndin var frumsýnd á Íslandi í Gamla Bíói á páskum árið 1919.

Svíþjóð (1918). FILMA. Kvikm: Julius Jaenzon
Aðalleikarar: Victor Sjöström, Edith Erastoff. Handrit: Victor Sjöström eftir leikriti Jóhanns Sigurjónssonar.
Tónlist: Atli Heimir Sveinsson. Frumflutningur: Kam-mersveit Hafnarfjarðar undir stj. Guðna Franzsonar.
Lengd: 90 mín, svart/hvít. - Íslensk textaspjöld.

Þri. 25. nóv

Victor Sjöström

Lau. 29. nóv

• SÆNSKA GULLÖLDIN

The Wind

The Wind er undantekningin sem sannar regluna um að þeim farnist ekki vel, sem segja skilið við eigin rætur í von um veraldarfræð. Þegar Sænska gullöldin var í blóma, vel nærð af öllu því sem sænskt var, stórbrotinni náttúru og ríkulegum sagnaarfi, létu bestu leikstjórnarnir og stjórnmuleikarnir lokkast af gylliboðum Hollywoodveldisins og sigldu yfir Atlantshafið einn af öðrum þar á meðal Victor Sjöström sem nú skyldi heita Seastrom. Hnignun heima fyrir fylgdi í kjölfarið og því fór fjarri að draumar allra rættust vestra. Stiller snéri vonsvikinn aftur til Svíþjóðar, Garbo spjaraði sig reyndar en það var ekki fyrir en með áttundu mynd sinni í Ameríku að Sjöström tókst að búa til nýtt meistaraverk, *Storminn*, eins og myndin var kölluð hér heima, þegar Gamla Bíó sýndi hana ári eftir frumsýningu hennar í Ameríku. Þá var orðið stutt í endalok þögunmyndskeiðsins.

Myndin segir frá Letty sem flyst frá austurströnd-inn vestur til Texas og verður að búa þar við harðan kost, stöðugan vind og sandblástur og sambyli við hrottafengna karlmenn. Stórstjórnnarnar Lilian Gish og Sviinn Lars Hanson eru í aðalhlutverk-um. MGM neyddi Sjöström til að breyta endinum eftir prufusýningu á myndinni. Áhorfendur vildu hamingjusamlegri endi.

Taka myndarinnar í steikjandi hita og með stórhættulegri notkun flugvéla til að búa til vind og sandfjúk telst til meiri háttar afreka. Myndin gekk samt illa og í Gamla Bíói í aðeins 3 daga.

USA (1928). FILMA. Kvikm: John Arnold
Aðalleikarar: Lilian Gish og Lars Hanson
Lengd: 95 mín, svart/hvít.

Þri. 2. des

Victor Sjöström

Lau. 6. des

• SÆNSKA GULLÖLDIN

Körkarlen

Þegar Körkarlen var tekin til sýningar hér á landi um einu ári eftir að hún var frumsýnd í Svíþjóð hafði hróður hennar og skáldverks Selmu Lagerlöf, sem hún byggist á, borist víða um heim eins og greint er frá í Morgunblaðinu: „Í Englandi hefir þessi kvikmynd hlotið betri viðtökur en nokkur önnur kvikmynd og ensk blöð segja, að með útbúnaði myndarinnar hafi Sjöström sýnt, að hann sje fjölhæfari í kvikmyndalistinni en sjálfur Griffith og er þá mikið sagt.“ Myndin er einnig sögð hafa aukið mjög á frægð Selmu Lagerlöf sjálfrar en þetta var í fjórða skiptið sem Sjöström gerð kvikmynd eftir sögum hennar. Svo skemmtilega vill nú til að Kvikmyndasafnið sýni myndina á 150 ára fæðingarársmælisári Selmu Lagerlöf.

Með orðfæri Morgunblaðsins árið 1922 er efni myndarinnar „um unga stúlku í Hjálpæðishernum, sem reynir að frelsa gamlan drykkjumann, en árangurslaust. „Körkarlen“ - *ekillinn* - er ímynd dauðans og kemur til hennar í kerru sinni til að sækja hana. En áður en hann nemur hana á brott, snýr drykkjumaðurinn til betri vegar og getur hún því dáið glöð hans vegna“. Í umsögninni um myndina er klykkt úr með því að hér sé „um mynd að ræða, sem skipað mun verða á bekk með því besta, sem sjest hefur á kvikmyndahúsum hjer áður.“ Í hugum Svía nær Sænska gullöldin og Sjöström sjálfur hápunkti í *Körkarlen* og kemur þar margt til: Sálfræðileg dýpt, afburðagóður leikur, sérstæður frásagnarmáti og síðast en ekki síst hin þröðaða brellumyndataka kvikmyndatökumannsins Julius Janzon.

Svíþjóð (1921). FILMA. Kvíkm: Julius Jaenzon
Aðalleikarar: Victor Sjöström og Hilda Borgström.
Lengd: 107 mín, svart/hvít, þögul. - Sænskir millitextar.

Þri. 9. des

Bernardo Bertolucci

Lau. 16. des

• STORARO OG SIG. SVERRIR

Little Buddha

Með *Litla Búdda* lýkur dagskrárliðnum „Storaro og Sig. Sverrir“ sem hefur verið hryggjarstykkið í afmælisdagsskránni allt árið. Það er vel við hæfi að sýna mynd á aðventunni, sem gæti glætt hugleiðingar um þessi merku trúarbrögð sem Búddisminn er og sumir vilja trúa að Kristur hafi kynnt sér áður en hann hóf að boða fagnaðarerindi sitt enda margt líkt með þessum höfuðtrúarbrögðum mannkynsins. Ekki spillir fyrir að myndin er gerð út frá sjónarhorni barnsins og hún sögð í saklausum ævintýra- og helgisögustíl. Hún meira að segja byrjar eins og ævintýrin á orðunum: „Einu sinni var“, kannski vegna þess að Beretolucci hefur tekið sér fyrir hendur að útskýra Búddismann fyrir efagjörnum Vesturlandabúum eins og að áhorfendurnir væru börn. Fyrir það hefur myndin verið gagnrýnd og hún sögð vera yfirborðskenn. Dæmi hver fyrir sig.

Sögð er saga ungs stráks í Seattle í Bandaríkjunum, sem hugsanlega gæti verið endurholdgaður búddískur kennari. Foreldrarnir standa óvænt frammi fyrir tibetskum búddamunkum sem vilja fara með stráksa til Indlands til að ganga úr skugga um þetta hugboð sitt. Inn í þessa nútímafrásögn er felld hin 2500 ára gamla saga af prinsinum Siddharta sem hugljómaðist undir trénu og varð Búdda, hinn upplýsti.

Storaro skilur að þessa tvo heima með sitthvorum litaskalanum. Austrið er heitgult, rautt og brúnt en vestrið blákalt og grænt. Aðgreiningin getur ekki verið skilmerkilegri.

Frakkland (1993). FILMA. Kvíkm: Vittorio Storaro
Aðalleikarar: Keanu Reeves, Ruocheng Ying.
Lengd: 123 mín, litur. - Íslenskur texti

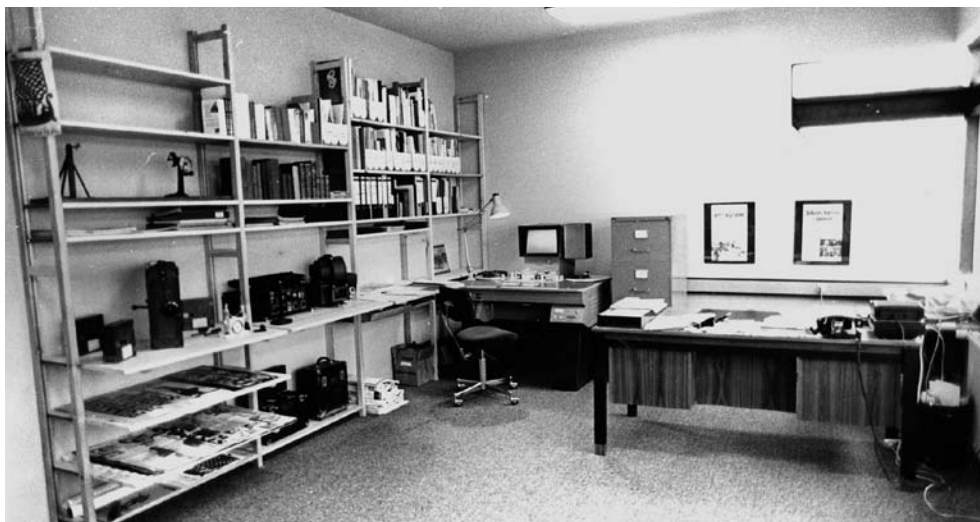

„EKKI BARA GEYMSLA HELDUR LIFANDI STOFNUN“

**Stiklað á stóru í 30 ára sögu
Kvikmyndasafns Íslands
eftir
Eggert Þór Bernharðsson**

„Þeir sem hafa fylgst með kvikmyndagerð og þróun kvikmynda hafa gert sér grein fyrir því hversu mikið gildi það hefur að varðveita ýmsa atburði og geta sýnt þá ljóslifandi áratugum síðar. Ekki er minna um vert að varðveita filmur eins og gamlar bækur og gera þær aðgengilegar hverjum manni í geymslu, varðveislu og endurprentun. Það er með ólíkindum hvað kvikmyndin getur sýnt og hvernig hún sýnir þjóðlífið breytast“.

Jón Ármann Héðinsson alþm. í umræðum á Alþingi 13. apríl 1978 (Alþt. 1978, B, 3388)

Fyrsta skrifstofa og geymsla Kvikmyndasafns Íslands var til húsa að Skipholti 31 í Reykjavík frá árinu 1980 til 1987.

MJÓR ER MIKILS VÍSIR

Lög um Kvikmyndasafn Íslands og Kvikmyndasjóð voru samþykkt á Alþingi vorið 1978 (nr. 14/1978) en undangengin ár hafði verið rætt um nauðsyn þess að sett yrði á laggirnar kvikmyndasafn. Meginhlutverk kvikmyndasafnsins var að „safna íslenskum kvikmyndum og kvikmyndum um íslensk efni, gömlum og nýjum, hverju nafni sem nefnast, og varðveita þær“, eins og sagði í 2. grein laganna en í þessu fólst einnig flokkun og skráning mynda og myndbúta. Annað aðalhlutverk hins nýstofnaða kvikmyndasafns var að afla kópía af erlendum kvikmyndum um Ísland og íslensk efni sem og erlendra kvikmynda sem hefðu listrænt og kvikmyndasögulegt gildi. Á þennan hátt gæti safnið m.a. komið til móts við áhugahópa um kvikmyndalistina en samkvæmt lögnum bar því jafnframt að „hafa sýningar á myndum safnsins fyrir áhugahópa um kvikmyndir og kvikmyndalist“ ef þess væri óskað og stjórn safnsins teldi tiltækilegt. Litið var á það sem sjálfsagt mál að kvikmyndasafnið kynnti kvikmyndaáhugafólki myndakost safnsins, ekki síst nemendum og leiðbeinendum í kvikmyndalist.

Talið var bráðnauðsynlegt að ráða sem fyrst sérhæfðan starfsmann að kvikmyndasafninu í að minnsta kosti hálfa fasta stöðu. Sá hefði sérþekkingu í kvikmyndagerð og meðferð kvikmynda, geymslu þeirra og klippingu. Og nauðsynlegt þótti að útbúa fullkomna filmugeymslu fyrir safnið enda tóm mál að tala um kvikmyndasafn nema um leið væri útbúin geymsla sem væri vísindalega rétt úr garði gerð. Engin slík kvikmyndageymsla var þá til á Íslandi og nauðsynlegt að veita sérstöku fjármagni til hennar.

Ákveðið var að stjórn hins nýja kvikmyndasafns yrði skipuð fimm mönnum. Að athuguðu máli varð niðurstaðan sú að í stjórn þess sætu fulltrúar frá Félagi íslenskra kvikmyndagerðarmanna vegna sérþekkingar og áhuga á viðfangsefninu, Fræðslumyndasafni ríkisins vegna sameiginlegra hagsmuna, frá Sjónvarpinu vegna framleiðslu á ýmsum kvikmyndum sem gengju væntanlega til safnsins og Þjóðminjasafni Íslands vegna sögulegrar og þjóðlegrar þýðingar safnsins. Eðlilegt þótti að menntamálaráðuneytið skipaði formann stjórnar til að tengja þessa nýju menningarstofnun ráðuneytinu. Í fyrstu stjórn safnsins voru þeir Árni Björnsson frá Þjóðminjasafninu, Erlendur Sveinsson frá Félagi íslenskra kvikmyndagerðarmanna, Jón Þórarinnsson frá Sjónvarpinu og Magnús Jóhannesson frá Fræðslumyndasafninu en formaður var Knútur Hallsson, þá skrifstofustjóri í menntamálaráðuneytinu en síðar ráðuneytisstjóri.

Formaður stjórnar kvikmyndasafnsins var jafnframt formaður hins nýja kvikmyndasjóðs sem settur var á laggirnar samhliða Kvikmyndasafni Íslands. Safn og sjóður áttu þó ýmislegt fleira sameiginlegt, þannig sagði í lögnum að þau skyldu í „sameiningu stuðla að eflingu íslenskrar kvikmyndagerðar og auknum skilningi á kvikmyndagerðarlist almennt. Skal safn og sjóður leitast við í traustri samvinnu að sinna þessu verkefni með öllum tiltækum ráðum eftir því sem fjárhagur og aðstæður frekast leyfa.“

Talið var eðlilegt að sami maður væri formaður safns og sjóðs því þannig tengdust þessar tvær stofnanir nánum böndum og formaðurinn yrði sérhæfðari og kunnari þeim verkefnum sem takast þyrfti á við. Af nógu var að taka og á tímabili átti sambúð safns og sjóðs eftir að verða náin þar sem forstöðumaður beggja var einn og sami maðurinn.

Strax á fyrsta stjórnarfundinum Kvikmyndasafns Íslands, haustið 1978, var ákveðið að hefjast handa um söfnun upplýsinga og skráningu íslenskra kvikmynda og kvikmynda um íslensk efni. Um leið var send út fréttatilkynning þar sem safnstjórnin beindi þeim tilmælum til allra þeirra sem kynnu að hafa undir höndum slíkar kvikmyndir eða teldu sig hafa vitneskju um hvar þær kynnu að vera niðurkomnar að koma þeim upplýsingum á framfæri. Enn var ekki búið að ráða sérstakan starfsmann að Kvikmyndasafni Íslands en með þessu voru stigin mikilvæg skref í safnastarfinu. Forsvarsmenn safnsins gerðu sér grein fyrir því að ekki yrði farið í einu stökki heldur yrði þróunin hægfare. Til mikils var að vinna því í löndum þar sem kvikmyndasöfn höfðu starfað um árabil hafði starfsemi þeirra verið aflvaki margþætts menningarlífs.

STARFIÐ MÓTAÐ

Þegar Kvikmyndasafn Íslands tók til starfa var það í svipaðri stöðu og ýmis erlend kvikmyndasöfn sem höfðu byrjað smátt og höfðu ekki úr miklu að móða í upphafi. Fyrsta myndin sem safnið eignaðist var eintak af danskri heimildamynd, frá árinu 1906, um heimsókn 35 íslenskra þingmanna til Danmerkur eftir Peter Elfelt frumkvöðul í danskri kvikmyndagerð. Myndin hafði fundist í tengslum við umfjöllun í sjónvarpshætti um upphaf kvikmyndasýninga á Íslandi. Raunar var vitað að mikið væri til af ókönnuðum og lítt þekktum kvikmyndaefni erlendis sem snerti Ísland, ekki síst í Danmörku. Áhugi var á því að kanna rækilega hvað leyndist í erlendum söfnum og strax árið 1979 gerðist safnið meðlimur í Alþjóðlega kvikmyndasafnasambandinu (FIAF) sem stofnað var árið 1938. Í alþjóðasambandinu voru kvikmyndasöfn víðs vegar um heim og Kvikmyndasafn Íslands sá fram á stuðning í sínu starfi í því samstarfi enda lagði sambandið sig fram um að aðstoða nýgræðingana með leiðbeiningum og hollum ráðum. Auk þess væri með milligöngu erlendra kvikmyndasafna hægt að fá til landsins listrænar eða sögulega mikilvægar myndir sem ella væru ekki Íslendingum aðgengilegar.

Haustið 1979 var unnt að ráða sérstakan starfsmann í hálf starf við safnið og varð Erlendur Sveinsson kvikmyndagerðarmaður forstöðumaður. Mikið verk beið hins nýja starfsmanns. Meginverkefnið sem lá fyrir var að gera úttekt á kvikmyndum sem til væru í landinu, leita að myndum og skrásetja þær. Það var hugur í mönnum. Ekki átti aðeins að safna kvikmyndunum sjálfum heldur öllu því sem viðkemur kvikmyndum og snertir íslenska kvikmyndasögu, t.d. ljósmyndum, bíóprógrömmum, kvikmyndasýningavélum og vélum sem notaðar voru við kvikmyndagerð. Áhyggjur af fjármálum safnsins voru þó viðvarandi. Ákveða átti í fjárlögum hverju sinni hversu hátt framlag safnið fengi og í þeim efnum gat brugðið til beggja vona. Því var mikill áhugi á því að treysta betur fjárhagsgrundvöll safnsins. Margt beið úrlausnar, t.d. þyrfti að gera við myndir íslensku brautryðjendanna í kvikmyndagerð en

Mynd MIA.BAK.
Þeir Knútur Hallsson og Erlendur Sveinsson hampa spólu af Danmörku en hún er eina spólan í eigu Kvikmyndasafns Íslands.

Ein mynd í eigu kvikmyndasafnsins

„Við eigum í förum okkar eina spólu en það er frá íslenskum alþingismanni til Kaupmannahafnar árið 1906. Þessa spólu fengum við frá dýrkaðri söngráðgjafi Erlendur Sveinsson, forstöðumaður Kvikmyndasafns Íslands, á fundi með forstjórnsmanninum í gær. Safnið tók til starfa í fyrra og að öngum Erlendur hefur fyrsta starfsárið ríðandi þótt í að leita að hennar. Safnið hefur nú fengið inn í Skipholti 31 og þar hefur verið komið fyrir eldtrausti geymslu og skrifstofuabúnaði.“

Kvikmyndasafn Íslands varð í fyrra ailið af FIAF, alþjóðasambandinu kvikmyndasafna, sagði Knútur Hallsson, forstjórnarmaður safnsins.

Knútur Hallsson stjórnarformaður kvikmyndasafnsins og Erlendur Sveinsson, fyrsti forstöðumaður safnsins í geymslu þess í Skipholti 31.

Úr Ísland, Paradis des Nordens: Sunnudagur á Siglufirði. Við eftirgrennslun árið 1979 komu merkar heimildamyndir frá Íslandi í leitirnar í Kvikmyndasafni Austur-Þýskalands og fengust afhentar í nýjum köpið sem stofnframlag handa Kvikmyndasafni Íslands. Höfundur voru A.M.Dam, Paul Burkert o.fl. Litlu síðar hafðið upp á elstu myndinni, sem tekin hefur verið á Íslandi, sem sýnir slökkviliðsæfingu árið 1906.

brýnt þótti að bjarga myndum frumherjanna. Og það vantaði ýmis tæki og tól sem mikilvæg eru hverju kvikmyndasafni svo það gæti gegnt hlutverki sínu.

Fljótlega var vakið máls á því hvort ekki væri rétt að koma á skilaskyldu kvikmynda líkt og gert væri með prentað mál. Vísað var til þess að kvikmyndagerð hefði haslað sér völl við hliðina á prentlistinni með þeim afleiðingum að sagan væri ekki síður fest á filmu en þrykk. Ekki væri einungis nauðsynlegt að skylda framleiðendur til að skila íslenskum myndum heldur þyrftu kvikmyndahúsin einnig að skila erlendum myndum til safnsins. Þannig gæti safnið eignast ýmsar myndir sem þættu hafa sérstakt listrænt eða menningarsögulegt gildi. Vísað var til þess að slík skilaskylda væri lögboðin víða um heim. En vissulega var ekki auðvelt að koma á þannig fyrirkomulagi því innlendir kvikmyndaframleiðendur börðust yfirleitt í bökkum fjárhagslega og hvert eintak af kvikmynd var dýrt. Safnið hafði hins vegar ekki fjármagn til að kaupa af þeim eintök. Erfiðlega gekk því að komast yfir nýjar íslenskar kvikmyndir en liðlega tuttugu ár liðu þar til lög um skilaskyldu tóku gildi.

Hagur kvikmyndasafnsins vænkaðist síðla árs 1979 þegar það flutti inn í 72 fermetra leiguhúsnæði í Skipholti 31 og í raun skapaðist þá fyrst aðstaða til að koma safninu á legg. Þarna var loks hægt að vinna að innréttingu á tæknilega fullkominni geymslu. Fyrir safn af þessu tagi er vitaskuld mikilvægt að hægt sé að geyma kvikmyndir við kjöraðstæður svo filmur skemmist ekki, t.d. þarf að geyma nítratmyndir, síðari tíma svart/hvítar myndir og litmyndir við ólíkar aðstæður og mismunandi hitastig. Fyrirsjáanlegt var að margar þeirra mynda sem safnið fengi í náinni framtíð yrðu í slæmu ástandi eftir ára- eða áratugalanga vist í misjöfnu geymsluhúsnæði. Slíkar myndir þurftu að kópiera yfir á nýttu filmu til varðveislu. Það gat tekið tímann sinn og var kostnaðarsamt. Þótt allt myndasafnið væri í sama geymslurýmiinu bætti geymslan úr brýnni þörf. Enn átti þó eftir að koma fyrir fullkomnu kæli- og loftræstikerfi í henni en það kom árið 1985.

Í árslok 1980 hafði safnið yfir að ráða einni skrifstofu, fundarherbergi og geymslu þar sem voru geymdir á annað hundrad kvikmyndaatiltar sem safnið hafði komist yfir síðan það var stofnað. Enn var safnið vanbúið tækjum, þó horfði til betri vegar því næsta ár eignaðist það skoðunartæki þar sem hægt var að vinna með flestar filmubreiddir. Safnið setti sér nú það markmið að á næstu fimm árum yrði það fullbúð.

FJÓRÞÆTTUR GRUNÐVÖLLUR

Þegar Erlendur Sveinsson var að því spurður vorið 1980 hvort Kvikmyndasafn Íslands yrði einungis lokuð geymsla fyrir safngripi sem almenningur hefði takmarkaðan aðgang að svaraði hann: „Auðvitað ekki, safnið má ekki bara vera geymsla fyrir gamlar spólur, dauð stofnun, heldur verði safnið lifandi stofnun sem gegni margþættu menningar- og uppeldislegu hlutverki.“ Hann nefndi grunnatriðin þrjú, þ.e. söfnun kvikmynda, varðveislu þeirra og skráningu, en kvikmyndasýningarnar væru ekki síður mikilvægar: „Safnið gefur mikla möguleika í því, þannig má til dæmis nefna sýningar þar sem tekin eru fyrir verk einstakra höfunda, stíll þeirra og þróun, einstök tímabil og svo mætti lengi upp telja, möguleikarnir eru nánast út í það óendanlega.“ Og það var horft lengra: „meiningin [er] að hér verði kvikmyndabókasafn og að fólk geti haft aðgang að skjölum og öðrum gögnum varðandi íslenska

Árið 1929 voru skipakomur viðburður í bæjarlífi Reykvik-
inga eins og sjá má í Íslandsmynd Leo Hansen. Talið var
fullvist að myndin hefði glatast í eldsvoða laust eftir 1960.
Kvikmyndasafnið hélt samt áfram leit sinni og komst að
því 1984 að myndin var fundin.

Þegar Kvikmyndasafnið veitti viðtöku Reykjavíkurkvikmynd
Lofts Guðmundssonar árið 1983 var sýningareintakið ónýtt
en frummyndin ennþá heil. Með því að brenna sýningar-
eintakið í sjónvarpsþætti tókst safninu að afla fjárstuðnings
frá Almennum tryggingum til að gera frummyndina upp.

Fjalakötturinn við Aðalstræti 8 í Reykjavík um 1984.

Sýningartjaldíð og umbúnaður þess. Úr Kastljósbætti RÚV.

Bjósalurinn eins og hann leit út rétt fyrir niðurrif.

Kvikmyndasafnið tók þátt í umræðunni um Fjalaköttinn í Grjótaþorpinu á sínum tíma. Það vildi að blósalur þessa elsta bíós landsins yrði varðveittur og gerður upp í upprunalegri mynd. Bíóið nefndist á sinni tíð Reykjavíkur Biograftheater og var stofnað árið 1906. Þegar 75 ára afmæli kvikmyndasýninga á Íslandi nálgadist fór safnið að vekja máls á nauðsyn þess að bíóið yrði varðveitt. Seinna voru samtökin „Níu líf“ stofnuð öllu húsinu til bjargar sem var í einkaeigu. Kvikmyndasafnið fékk stuðningsyfirlýsingu frá Alþjóðasambandi kvikmyndasafna (FIAF) en þrátt fyrir baráttu tókst ekki að finna leiðir til bjargar húsinu og var það rífið haustið 1985.

kvikmyndasögu“ (Mbl. 15. mars 1980). Þessi fjögur atriði áttu eftir að verða leiðarstef í framtíðarstarfi safnsins enda er söfnun, varðveisla, skráning og þjónusta, m.a. kvikmyndasýningar, öflun myndefnis og upplýsinga, hinn fjórþætti grundvöllur sem starfsemi kvikmyndasafna um heim allan byggist á.

Árið 1984 voru sett ný lög um kvikmyndamál þar sem gerðar voru breytingar á rekstri og stjórn Kvikmyndasafnsins. Ákveðið var að fela einum manni að vera bæði framkvæmdastjóri Kvikmyndasjóðs og forstöðumaður Kvikmyndasafnsins. Þegar þarna var komið sögu hafði safnið starfað í liðlega hálfan áratug og tekist að leggja rækt við þrjú af fjórum meginviðfagnsefnum sínum, þ.e. söfnun, varðveislu og skráningu. Hins vegar höfðu reglubundnar kvikmyndasýningar ekki náð fram að ganga. Þær sýningar sem komust næst því að vera í líkingu við það sem kvikmyndasafnið hafði hug á að sinna voru skipulagðar á vegum safnsins í samvinnu við Nýja Bíó og Gamla Bíó í tilefni af 75 ára afmælisári kvikmyndasýninga á Íslandi árið 1981. Í tengslum við afmælið gaf safnið einnig út kver um sögu kvikmyndanna á Íslandi. Áhugi var fyrir afmælissýningunum og ljóst þótti að safnið hefði mikla möguleika á þessu sviði þar sem safni af þessu tagi stendur til boða að fá lánaðar kvikmyndir úr söfnum erlendis vegna alþjóðlegru tengslanna. Hins vegar sýndi reynslan af sýningunum að útilokað væri fyrir Kvikmyndasafnið að halda uppi blómlegu sýningarstarfi nema með auknu starfsliði. Auk þess vantaði safnið viðeigandi hús fyrir reglubundnar sýningar. Fáeinum árum síðar stóð Kvikmyndasjóði og safninu til boða að festa kaup á Hafnarfjarðarbíói fyrir stofnanimar en góð aðstaða er vitaskuld ein grunnforsenda þess að safn af þessu tagi geti þrífist. Ekkert varð úr þeirri ráðagerð en síðar átti starfsemi Kvikmyndasafnsins eftir að flytjast í Hafnarfjörð.

Árið 1985 voru varðveittar í Kvikmyndasafninu tæplega 800 kvikmyndir af ýmsum stærðum og gerðum; leiknar myndir, heimildamyndir, auglýsingakvikmyndir og kynningamyndir. Þetta voru svart/hvítar kvikmyndir, litmyndir, eldfimar myndir, óeldfimar myndir, frumeintök, kópíur, hljóðnegatíf, hljóðbönd og myndbönd. Filmurnar voru af öllum mögulegum breiddum; 8 mm, 9,5 mm, 16 mm, 35 mm og 70 mm. Myndirnar voru ýmist eftir Íslendinga eða útlendinga og komu frá aðilum innanlands og erlendis. Myndasafnið var af misjöfnum gæðum en erfitt er að leggja endanlegt gæðamat á safnkost af þessu tagi og þær myndir sem kvikmyndasafn fær til varðveislu enda getur það sem virðist vera lítills virði á einum tíma reynst ómetanlegt síðar. Auk kvikmynda hafði margvíslegum heimildum um kvikmyndagerð og kvikmyndasögu verið safnað sem flokkað var eftir titlum, kvikmyndahöfundum o.s.frv. Einnig hafði myndast vísir að tækniminjasafni, ljósmyndasafni og bókasafni.

Í kvikmyndasöfnuninni hafði þeirri stefnu verið fylgt að safnið hefði sem mest frumkvæði við kvikmyndaleitina og að öllu yrði veitt viðtaka sem bærast. Vissulega var þó enn mikið verk óunnið við kvikmyndasöfnun og leit að týndum myndum, bæða innanlands og erlendis, og reynslan hafði sýnt að óvarlegt var að afskrifa týndar kvikmyndir. Hins vegar hafði safnið lítið sem ekkert keypt af sigildri kvikmyndalist sökum fjárskorts. Talsvert hafði verið unnið á sviði varðveislumála og í ýmsum tilvikum með dyggri aðstoð einkaaðila eða styrktarsjóða. Þannig voru farnar ýmsar leiðir til þess að fjármagna viðgerðir á myndum og ýmsir aðilar voru reiðubúnir til að leggja slíkum þjóðþrifamálum lið.

INNAN VÉBANDA KVIKMYNDASJÓÐS

Snemma á niunda áratugnum voru uppi hugmyndir um að sett yrði á lagginnar ný ríkisstofnun, Kvikmyndastofnun Íslands. Hún átti m.a. að annast rekstur Kvikmyndasjóðs og Kvikmyndasafnsins sem fengi árlegt framlag úr Kvikmyndasjóði og gert var ráð fyrir einni stjórn fyrir stofnunina með viðtækt verkvið. Sérstök nefnd á vegum menntamálaráðherra samdi drög að lagafrumvarpi um málið árið 1982 en lítið var á tillögurnar sem skref númer tvö til að efla Kvikmyndasjóð og örva íslenska kvikmyndagerð. Stjórn Kvikmyndasafns Íslands fagnaði því að lög um safn og sjóð yrðu endurskoðuð í ljósi fenginnar reynslu en að álitni hennar var „hlutur safnsins heldur fyrir borð borinn [í tillögunum] og jafnvel skref aftur á bak frá eldri lögum. Á þetta einkum við um stjórn safnsins og fjárveitingu til þess“, sagði í umsögn stjórnarinnar (fylgiskjal IV, *Alþt.* 1984 A, þskj. 650). Hún gerði ýmsar athugasemdir við tillögurnar og leikar fóru svo að málið var ekki lagt fram á þingi. Vorið 1984 voru hins vegar sett ný lög um kvikmyndamál (nr. 94/1984) sem byggðu á vinnu nefndarinnar. Hugmyndin um Kvikmyndastofnun Íslands var þó lögð á hilluna.

Gerðar voru margvíslegar breytingar á fyrirkomulagi kvikmyndamála og þar með á rekstri og stjórn Kvikmyndasafns Íslands en í nýju lögunum var lítið svo á að safnið starfaði innan vébanda Kvikmyndasjóðs. Nú varð það verkefni sjóðsins að sjá um rekstur safnsins og framkvæmdastjóri sjóðsins átti jafnframt að vera forstöðumaður þess. Hann átti þó að fela a.m.k. einum af starfslíði sjóðsins að sinna sérstaklega málefnum safnsins. Þetta var gert „í hagræðingar- og sparnaðarskyni svo betur megi nýtast starfslíð og húsnæði, en að öðru leyti gert ráð fyrir að safnið starfi sjálfstætt með svipuðum hætti og verið hefur“, sagði í greinargerð. Í stjórn Kvikmyndasjóðs áttu að sitja fimm menn, fjórir tilnefndir af Félagi kvikmyndagerðarmanna, Sambandi íslenskra kvikmyndaframleiðenda, Félagi kvikmyndahúsaeigenda og Bandalagi íslenskra listamanna, fimmti fulltrúinn var skipaður af menntamálaráðherra og var stjórnarformaður. Þegar fjallað væri um málefni Kvikmyndasafnsins áttu jafnframt að taka þátt í stjórnarstörfum stjórnarmenn tilnefndir af Þjóðminjasafni Íslands og Námsgagnastofnun. Kvikmyndasafnið átti að fá fé til starfsemi sinnar samkvæmt sérgreindri fjárveitingu í fjárlögum en einnig var heimilt að veita fé til starfsemi safnsins úr Kvikmyndasjóði.

Nýju kvikmyndalögin miðuðu að því að renna styrkari stoðum undir íslenska kvikmyndagerð en fram til þessa hafði Kvikmyndasjóður ekki haft starfsfólk á sínum snærum, aðeins stjórn. Fyrsti framkvæmdastjóri sjóðsins, Guðbrandur Gíslason, tók til starfa snemma árs 1986 og varð um leið forstöðumaður Kvikmyndasafnsins. Fyrrum forstöðumaður hætti um leið störfum. Næsta ár var ráðinn starfsmaður í fullt starf fyrir Kvikmyndasafnið, Guðmundur Karl Björnsson sem var safnvörður til 1994. Guðbrandur Gíslason hætti sem framkvæmdastjóri og forstöðumaður árið 1990 og við tók Þorsteinn Jónsson. Hann stýrði sjóði og safni til 1992 þegar Bryndís Schram leysti hann af hólmi. Þorfinnur Ómarsson tók við af Bryndísi árið 1996 og var yfirmaður sjóðs og safns til 2003 en það ár tóku ný kvikmyndalög gildi sem höfðu í för með sér umtalsverðar breytingar á starfsemi Kvikmyndasafnsins.

Guðbrandur Gíslason, fyrsti framkvæmdastjóri Kvikmyndasjóðs og Kvikmyndasafns, ásamt gestum við opnun skrifstofu og vinnuáðstöðu á Laugaveg 28 árið 1987.

Árið 1987 fluttist skrifstofa safnsins úr Skipholti 31 á Laugaveg 24. Fljótlega var gert stóraták í endurgerð nítratkvikmynda. Safnkostur hafði vaxið að umfangi og eftir flutninginn voru muna- og myndageymslur safnsins í húsnæði Þjóðskjalasafnsins í Mjólurstöðinni við Laugaveg 162. Til lengdar þótti óhentugt að aðskilja starfsemiina með þessum hætti, auk þess var geymsluhúsnæðið lítið. Ljóst var að leita þurfti leiða til að bæta úr húsakostinum. Að ýmsu öðru var að hyggja í starfsemi safnsins. Unnið var að söfnun mynda og sum ár bárust því fáar myndir, önnur margar og stundum voru því færðar stórgjafir. Þannig vakti það t.d. athygli þegar Íslandsmyndasafn bandaríska kvikmyndagerðarmannsins Hal Linker var fært safninu að gjöf árið 1992 og ýmsar fleiri mikilvægar myndir komust í eigu þess. Um þetta leyti voru tæknimálin í brennidepli. Búið var til sérhannað skráningar- og gagnagrunnsforrit fyrir safnið sem tekur yfir allan safnkostinn og aðföng. Það var síðan þróað áfram og safnið byggir enn á því.

Kvikmyndasafnið sendir Alþjóðlega kvikmyndasafnasambandinu árlega skýrslu um starfsemi sína. Um og upp úr 1990 var iðulega kvartað yfir í því í ársskýrslunum að fjárskortur stæði starfsemi safnsins fyrir þrífum. Forvarsla gengi því hægt þótt áfangasigrar ynnust. Einnig væri minna um rannsóknir en vilji stæði til enda safnið faliðað, og í raun undirmannað, og takmörk fyrir því hverju einn starfsmaður gæti áorkað. Mikilvægt var því að treysta betur fjárhagsgrundvöll safnsins og fjölga starfsfólki þess.

FLUTT Í FJÖRDINN

Í upphafi tíunda áratugarins starfaði nefnd til að endurskoða kvikmyndalögin og í tengslum við vinnu hennar kom fram sú skoðun stjórnar Kvikmyndasafnsins, snemma árs 1992, að stefnt skyldi að því að aðgreina safnið frá Kvikmyndasjóði. Ný kvikmyndalög litu hins vegar ekki dagsins ljós að sinni. Árið 1994 tók Böðvar Bjarki Pétursson við umsjón Kvikmyndasafnsins en árið áður hafði hann hlaupið í skarðið fyrir Guðmund Karl Björnsson sem var þá í námsleyfi. Böðvar Bjarki lagði áherslu á breytingar á högum safnsins og á næstu árum beitti hann sér fyrir auknu sjálfstæði þess en liður í því var að setja safninu markvissari stefnu. Safnstjórnin samþykkti hana haustið 1994 og þar var m.a. fjallað um söfnunarstefnu, skrásetningu, endurgerðir, þjónustu, fjármál, skylduskil, sýningahald, mannahald og húsnæðismál. Um síðastalda þáttinn sagði: „Það hefur legið ljóst fyrir í langan tíma að húsnæðismál Kvikmyndasafnsins eru með miklum vandkvæðum. Aðskilnaður filmugeymslu og skrifstofu er hreint ótækur auk þess sem aðstaða fyrir skoðunar- og rannsóknarvinnu er mjög ófullkomin. ... Það verður því ekki undan því komist að finna lausnir á húsnæðismálum safnsins hið fyrsta“ (Kvikmyndasafn Íslands. Markmið og vinnureglur. Júlí 1994).

Hafist var handa um leit að hentugu húsnæði fyrir safnið og það tók á leigu frystihús sem áður hafði verið í eigu Bæjarútgerðar Hafnarfjarðar en var nú í eigu einkaaðila. Húsnæðið þótti að mörgu leyti ákjósanlegt en á meðan unnið var að innréttingu þess hægði óhjákvæmilega á hinni hefbundnu safnastarfsemi enda breytingar á húsinu kostnaðarsamar. Kvikmyndasafnið flutti í ný húsakynni síðla árs 1997 og þótti þá stórum áfanga náð í sögu þess. Forsendur fyrir rekstri safnsins bötundu til muna og betri grundvöllur skapaðist til að sinna margvíslegri þjónustu en bæði kvikmyndagerðarmenn og sjónvarpsstöðvar höfðu í vaxandi mæli leitað til þess. Og fljótlega eftir vistaskiptin hóf Kvikmyndasafnið móttöku á filmusafni Sjónvarpsins sem var mikið að vöxtum.

Þegar farið var að skoða þá kosti sem stóðu til boða varðandi húsnæði var eitt af því sem mælti með flutningi Kvikmyndasafnsins til Hafnarfjarðar möguleikinn á því að safnið fengi gamla Bæjarbíó

Fyrrum Bæjarútgerð Hafnarfjarðar rúmaði vel skrifstofur, vinnustofur og geymslur fyrir allan safnkostinn.

Pórarinn Guðnason, síðar forstöðumaður safnsins, leggur hér hönd á plóg við flutninginn í Bæjarútgerðina.

við Strandgötu til afnota endurgjaldslaust. Bæjaryfirvöld tóku vel í hugmyndina. Bæjarbíó stóð á gömlum grunni en bærinn tók bíóið í notkun undir lok síðari heimsstyrjaldar. Bæjarbíó var síðan annað aðalkvikmyndahús Hafnfirðinga áratugum saman. Allt frá byrjun hafði það verið eitt af baráttumálum Kvikmyndasafnsins að fá tilhlýðilega sýningaraðstöðu svo hægt væri að setja á laggirnar safnabíó eða „cinematek“ eins og algeng eru í nágrannalöndum. Með undirritun samnings milli menntamálaráðherra og bæjaryfirvalda í Hafnarfirði á sviði bíósins 28. nóvember 1996 hillti undir að sá draumur yrði að veruleika innan ekki of langs tíma. Á næstu árum var ráðist í yfirgrípsmikla og kostnaðarsama endurgerð á innviðum bíósins og húsnæðið fært til upprunalegs horfs.

Samningur um að Kvikmyndasafnið yfirtaki rekstur Bæjarbíós undirritaður á sviði bíósins. Talið f.h. Ingvar Viktorsson, bæjarstjóri, Björn Bjarnason, menntamálaráðherra og Þorfinnur Ómarsson, frkvstj. Kvikmyndasafnsins.

Bæjarbíó var byggt sem hluti af Ráðhúsi Hafnarfjarðar og hófust sýningar í bíóinu 10. janúar árið 1945. Reglubundnar sýningar á vegum safnsins hófust árið 2001 og eru nú á þriðjudagskvöldum og laugardagseftirmiðdögum.

Bíóið skipti safnið verulegu máli því eitt af meginhlutverkum þess samkvæmt lögum var að sinna miðlun á þeim kvikmyndakosti sem þar væri varðveittur en án sýningarðstöðu var ekki hægt að sinna því. Sigurjón Baldur Hafsteinsson, sem tók við sem safnstjóri af Böðvari Bjarka Péturssyni árið 1999, komst svo að orði árið 2001: „Þetta miðlunarhlutverk er að mínu viti eitt það allra mikilvægasta í starfsemi safns eins og kvikmyndasafns. ... Það er stór sjónrænn og menningarlegur munur á því að bera kvikmyndir á borð á sýningartjaldi bíósalarins og sjónvarpsskjá. Alveg gjörólík upplifun“ (Mbl. 18. mars 2001). Reglubundnar kvikmyndasýningar á vegum Kvikmyndasafnsins í Bæjarbíói hófust í desember 2001 en áður höfðu verið þar stakar sýningar, kvikmyndavikur og sýningar fyrir hópa sem heimsóttu safnið. Sýningar í Bæjarbíói hafa verið eins konar andlit safnsins út á við og þar hefur kennt ýmissa grasa. Hinum íslenska kvikmyndaarfi sem safnið varðveitir hefur verið komið á framfæri og einnig hafa verið sýndar ýmsar myndir kvikmyndasögunnar, höfundaverk og fleira sem almenningur hefði að öðrum kosti ekki aðgang að. Í þeim efnum hefur safnið notið þess að hafa góð tengsl við fjölmörg kvikmyndasöfn víða um heim.

Ánægja var með nýju safnaðstöðuna í Hafnarfirði og reynslan góð. Næg verkefni biðu þó úrlausnar og raunar voru miklar breytingar á döfinni hjá Kvikmyndasafni Íslands.

Endurbótum á Bæjarbíói fagnað í anddyri bíósins. Böðvar Bjarki Pétursson, þv. safnstjóri, í forgrunni fyrir miðri mynd.

SKYLT AÐ SKILA KVIKMYNDUM

Í árslok 2001 samþykkti Alþingi ný kvikmyndalög (nr. 137/2001) sem tóku gildi 1. janúar 2003. Í nýju lögunum var endanlega skilið á milli Kvikmyndasafnsins og Kvikmyndasjóðs en Kvikmyndamiðstöð Íslands tók við hlutverki sjóðsins að öðru leyti. Þó starfar áfram Kvikmyndasjóður innan Kvikmyndamiðstöðvar sem hefur það hlutverk að efla íslenska kvikmyndagerð með fjárhagslegum stuðningi. Kvikmyndasafnið varð nú sjálfstæð stofnun á nýjan leik með forstöðumann sem ber ábyrgð á rekstri þess og verksviði og nú var ekki lengur sérstök stjórn fyrir safnið. Á grundvelli þriggja ára fjárhags- og starfsáætlunar safnsins gerir menntamálaráðherra tillögur um fjárveitingar en tekjustofn þess er aðallega framlag í fjárlögum og sértekjur. Þá er safninu heimilt að taka gjald fyrir ýmsa þjónustu, t.d. útlán á kvikmyndum, kvikmyndasýningar, sérvinnslu skráa og tölvugagna, sérhæfða heimildapjónustu og ýmiss konar afritun og fjölföldun. Fyrsti forstöðumaður Kvikmyndasafnsins samkvæmt nýju lögunum var Þórarinn Guðnason en hann hafði tekið við sem safnstjóri af Sigurjóni Baldri Hafsteinssyni í árslok 2001, þá hafði Þórarinn starfað hjá safninu síðan haustið 1995.

Í nýju lögunum voru ítarlegri ákvæði um hlutverk og starfssvið safnsins en áður. Þar sagði að hlutverk Kvikmyndasafns Íslands væri að safna, skrásetja og varðveita íslenskar kvikmyndir, samvinnuverkefni íslenskra og erlendra aðila og erlendar kvikmyndir sem teknar hafa verið á Íslandi, þ.m.t. að varðveita skilaskýlt efni samkvæmt lögum um skylduskil til safna; að hafa eftirlit með skylduskilum kvikmyndaefnis samkvæmt lögum um skylduskil til safna; að standa fyrir sýningum á innlendra og erlendra kvikmyndalist; að sjá um viðhald og endurgerðir á kvikmyndum safnsins; að skapa fræðimönnum og fagmönnum aðstöðu til að stunda kvikmyndafræðilegar rannsóknir; að efla kvikmyndamenningu á Íslandi. Auknum lögbundnum starfsskyldum fylgdu meiri umsvif og því fyrirsjáanlegt að fjölga þyrfti starfsfólki og veita meira fé til starfseminnar. Það var gert á næstu árum þótt nokkrar sveiflur væru í fjárveitingum og í lok árs 2007 voru stöðugildi fimm; fjórir voru í fullu starfi og tveir í hlutastarfi.

Það nýmæli í kvikmyndalögnum sem hafði umtalsverð áhrif á starfsemi Kvikmyndasafnsins var ákvæði um að framleiðendum kvikmynda sem hefðu hlotið styrk úr Kvikmyndasjóði var gert skylt að afhenda Kvikmyndasafninu tvö eintök kvikmyndar innan sjö ára frá frumsýningardegi og á annað eintakið að vera frumeintak eða ígildi þess. Einnig ber þeim að skila öðru efni sem varðaði kvikmyndina og hefur varðveislugildi, t.d. veggspjöldum, öðru prentefni og ljósmyndum. Ný lög um skylduskil til safna (nr. 20/2002) tóku einmitt gildi sama dag og kvikmyndalögin. Í lögunum var nánari útlistun á því efni sem var skilaskýlt og tekið tillit til nýrrar tækni, svo sem myndbanda og mynddiska. Samkvæmt lögunum hvílir kostnaður af skylduskilum á skilaskyldum aðila, þ.e. framleiðanda/útgefanda eða dreifingaraðila en lögin ná ekki einungis til innlendra mynda heldur allra kvikmynda sem sýndar eru á Íslandi. Þetta ákvæði byggðist á þeim rökum að um leið og mynd er sýnd í íslensku kvikmyndahúsi væri hún orðin hluti af íslenskri kvikmyndamenningu. Fyrri skilaskyldulög tóku aðallega til prentefnis en með þessari breytingu varð Kvikmyndasafn Íslands móttöku- og varðveislusafn fyrir kvikmyndir og efni hljóðvarps og sjónvarps. Þar með hafði langþráður draumur safnsins ræst en oft hafði verið bent á mikilvægi skilaskyldunnar á upphafsárum þess.

NÝR STAÐUR – NÝR TÍMI

Árið 2004 flutti Kvikmyndasafnið úr gamla frystihúsinu á hafnarbakkanum í Hafnarfirði. Bærinn hafði eignast húsið á nýjan leik og yfirtekið húsaleigusamning við safnið. Bæjaryfirvöld höfðu breytt skipulagi miðbæjarins og ákveðið að byggja nýtt bryggjuhverfi. Árið 2001 var ljóst að gamla frystihúsið yrði rífið og því varð að finna lausn á húsnæðismálum safnsins. Búið var að innrétta húsið við höfnina fyrir háar upphæðir og safnið hafði komið sér þar vel fyrir. Menntamálaráðuneytið ákvað að Kvikmyndasafnið fengi húsnæði í eigu ríkisins við Hvaleyrarbraut í Hafnarfirði sem áður hýsti Fiskvinnsluskóla Íslands og hafist var handa við að innrétta það. Bæjaryfirvöld greiddu safninu skaðabætur vegna uppsagnar húsnæðisins. Innréttingar á nýjum stað voru kostnaðarsamar og tímafrekar en húsnæðið hentaði safninu þrýðilega, var rúmlegt, alls 1.800 fermetrar, og með nauðsynlegar kæli- og frystigeymslur. Þar með komst Kvikmyndasafnið loks í öruggt framtíðarhúsnæði.

Safninu veitti ekki af rúmgóðum húsakynnum því skilaskyldulögin gerðu að verkum að geysimikið efni barst því eftir að þau tóku gildi. Einnig fékk safnið tæki af ýmsu tagi, m.a. tækjakost Sjónvarp-

sins frá fyrstu árum þess sem áður hafði verið í vörslu Þjóðminjasafnsins. Þá höfðu sársamningar við Ríkisútvarpið um að safnið varðveiti alla dagskrá þess, bæði sjónvarps- og útvarpsdagskrár, í för með sér aukningu í starfseminni. Ennfremur bárust safninu veglegar gjafir sum árin, t.d. myndasafn MÍR (Menningar-samband Íslands og Ráðstjórnarríkja) á árunum 2004–2005, sem telur um 1.800 titla á 7.500 spólum, og kvikmynda- og ljósmyndasafn bandaríska herljósmyndarans Samuel Kadorian árið 2004 en hann dvaldist á Íslandi í seinna stríði og tók mikið af myndum. Jafnframt komu kvikmyndasöfn frá innlendum kvikmyndagerðarmönnum, sum stór, og gengið var frá samningum við eigendur réttinda á myndum manna sem höfðu filmað fyrr á tíð.

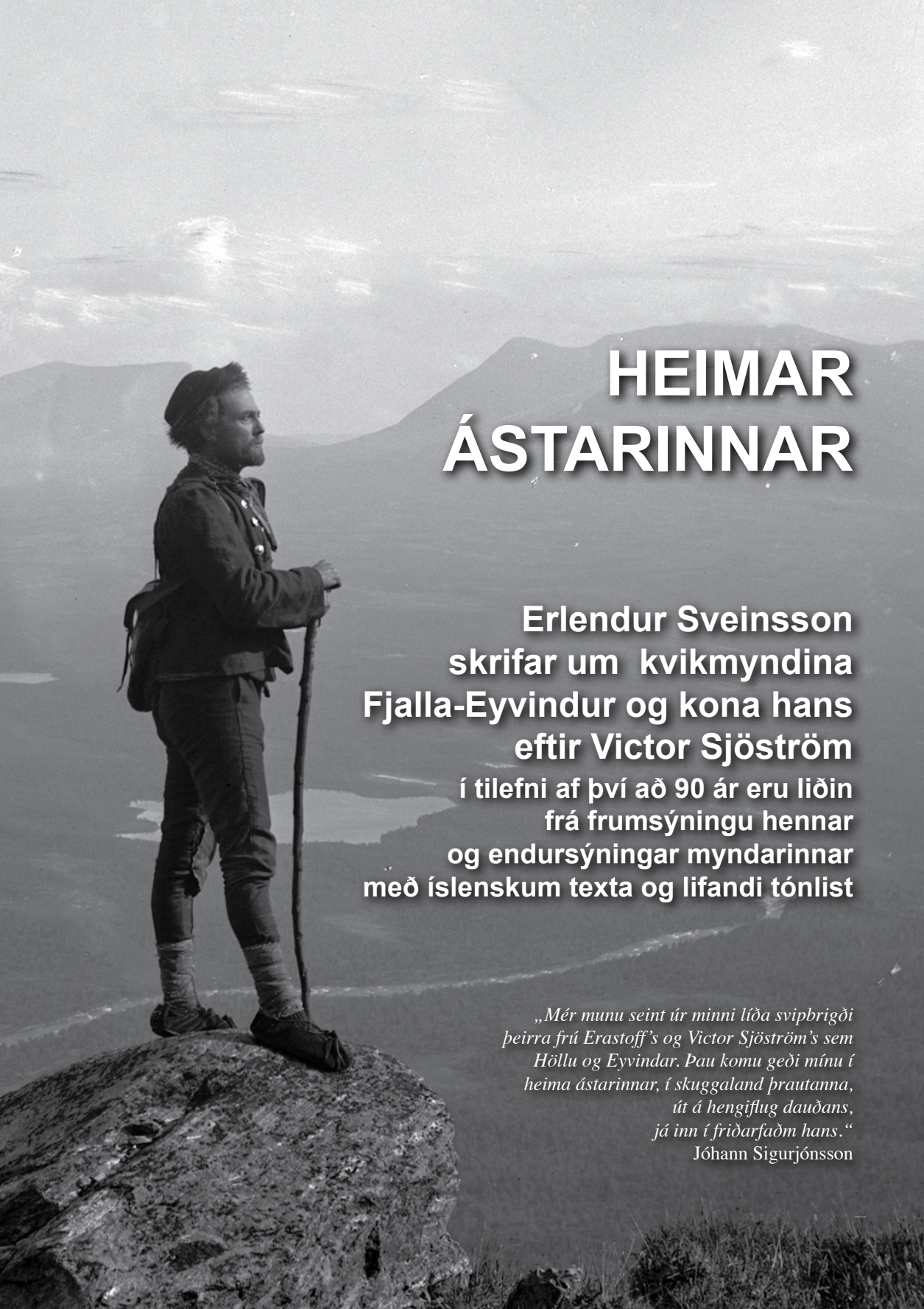
Mynd frá Hafnarfirði úr kvikmyndasafni Samuel Kadorian, sem sonur hans afhenti Kvikmyndasafninu til varðveislu og eignar ásamt safni rúmlega 700 ljósmynda. Kvikmyndirnar eru að mestu leyti teknar í Reykjavík og Hafnarfirði og eru með elstu litmyndum, sem varðveittar eru í Kvikmyndasafni Íslands.

Þegar ný kvikmyndalög voru samþykkt í árslok 2001 var áætlað að 10% kvikmynda í safninu hafi verið skráðar, afritaðar á myndband og settar í umbúðir sem tryggja varðveislu þeirra. Á næstu árum var markvisst unnið að skráningu og afritun. Í eðli sínu er þó skráning kvikmynda tímafrek og krefst oft mikillar yfirlegu, ekki sist þegar unnið er með gamlar myndir. Í árslok 2007 voru skráðir titlar 9.900. Þar af voru 8.900 í safninu en þessir titlar eru margvíslegir, t.d. frumtitlar, erlendir titlar á innlendum myndum og öfugt, tilbúnir safntitlar, vinnutitlar framleiðenda o.s.frv. Búið var að skrá stærstan hluta af kvikmyndaefni safnsins í árslok 2007 en það samanstendur af filmuspólum og myndböndum af ýmsum breiddum og gerðum sem og myndiskum sem voru þá alls rúmlega 39.000 eintök. Utan við þessa skráningu eru fréttafilmur frá Sjónvarpinu sem eru í varðveislu safnsins og voru alls um 10.400 og sjónvarpsdagsskrár liðlega 1.800. Safn tækja og tóla til kvikmyndagerðar og kvikmyndasýninga hafði vaxið mjög að umfangi en skráningu miðað hægt. Gagnasafnið hefur einnig vaxið hratt en þar er um að ræða handrit, ljósmyndir, veggspjöld og alls kyns annað prentefni og heimildir sem varðar kvikmyndagerðina. Stöðugt er unnið að skráningu gagnasafnsins en mikið er þó enn óskráð.

Í árunna rás hefur verið gert við margar merkar kvikmyndir sem tengjast Íslandi með einum eða öðrum hætti eða þær verið endurgerðar. Sumar hafa verið sýndar í Bæjarbíói og notið vinsælda. Safnið hefur tekið þátt í menningarhátíðum og í tengslum við kvikmyndadagskrár í bíóinu hefur það gefið út myndarlegar sýningaskrár. Safnið tekur virkan þátt í alþjóðlegri samvinnu. Enn koma merkar myndir í leitirnar hér heima og enn er leitað að myndum erlendis, af öðrum eru fengnar kópíur til varðveislu hérlandis. Þannig er víða komið við í safnastarfinu og umsvifin hafa margfaldast og safnkosturinn stórauðist síðan Kvikmyndasafn Íslands var stofnað árið 1978.

Fullkominni nýrri hillusamstæðu var komið fyrir í kæligeymslu safnsins í desember 2005, alls 2.310 hillumetrar að lengd.

HEIMAR ÁSTARINNAR

**Erlendur Sveinsson
skrifar um kvikmyndina
Fjalla-Eyvindur og kona hans
eftir Victor Sjöström
í tilefni af því að 90 ár eru liðin
frá frumsýningu hennar
og endursýningar myndarinnar
með íslenskum texta og lifandi tónlist**

*„Mér munu seint úr minni líða svipbrigði
þeirra frú Erastoff's og Victor Sjöström's sem
Höllu og Eyvindar. Þau komu geði mínu í
heima ástarinnar, í skuggaland þrautanna,
út á hengiflug dauðans,
já inn í friðarfaðm hans.“*

Jóhann Sigurjónsson

Upptökustaðir sem urðu fyrir valinu voru fjallið Nuolja við Abisko í Lapplandi, Ahr í Fleninge, nálægt Tingstäde á Gotlandi og Åre í Jamtalandi (snjósturmurinn í lokaatriði myndarinnar).

Victor Sjöström leikstýrði og kvikmyndatökumaður var Julius Jaenzon. Leikmyndin var í höndum danans Axel Esbensen. Kvikmyndahandritið var unnið af Sjöström sjálfum ásamt rithöfundinum Sam Ask.

Heildarkostnaður við töku myndarinnar varð 99.542,58 sænskar krónur sem á þess tíma mælikvarða var umtalsverð upphæð. Kvikmyndun *Fjalla-Eyvindar* var kostnaðarsamasta framleiðsla sem framleiðslufyrirtæki hennar, AB Svenska, hafði þá lagt út í. Myndin seldist hins vegar í 62 sýningareintökum út um allan heim og skilaði nettó hagnaði að andvirði 20.000 sænskar krónur, sem var næstmesti ágóði sem framleiðandinn hafði haft af einni einstakri kvikmynd fram að þeim tíma.

Lengd myndarinnar var 2.082 metrar, þegar hún var frumsýnd í Stokkhólmi, Gautaborg og Malmö á nýársdag árið 1918, litlu síðar í Kristíaníu (Oslo) og 25. eða 26. janúar í Kaupmannahöfn. Inn í þessa lengd reiknast 403 metrar af svart/hvítum millitextum. Þetta jafngildir því að sýningartími myndarinnar hafi verið um 123 mínútur miðað við að á þessum tíma hafi sýningarhraðinn verið um 20 myndrammar á sekúndu. Jóhann Sigurjónsson, höfundur leikritsins, var viðstaddur frumsýninguna í Stokkhólmi. Myndin var bönnuð börnum.

Tónlistin sem flutt var undir sýningu myndarinnar í kvikmyndahúsinu Röda Kvarn í Stokkhólmi var valin og útsett af hljómsveitarstjóranum Rudolf Sahlberg, sem stjórnaði 23 manna hljómsveit undir sýningu myndarinnar. Tónlistargagnrýnandi dagblaðs í Stokkhólmi 2. apríl 1919 lýsir tónlistarvalinu svo:

- Forleikur: Harmljóðið úr tónlistinni, sem samin var fyrir leikritið „Christian II.“
- „Músetta“ úr sama tónverki notuð með sveitaatriðum
- Hápunktar myndarinnar: „Saga“, símfónískt tónaljód eftir Jean Sibelius.
- Á ýmsum stöðum: Kaflar úr fyrstu símfóníu Sibelíusar, „Karelia“ auk „Pellas og Melisande“ o.fl. tónverk.

Fáein íslensk lög hafa verið útsett til að nota með kirkjulegum athöfnum í myndinni.

Leikritið *Fjalla-Eyvindur og eiginkona hans* var sett upp á Konunglega dramatíska leikhúsinu í Stokkhólmi haustið 1913 með Andreas de Wahl og Harriet Bosse í aðalhlutverkum. Seinna var það leikið í Malmö og og farið með það í leikferðir víða um Svíþjóð á vegum leikfélagsins Fröberg-Sjöström og var Sjöström þá ýmist leikstjóri eða að hann lék aðalhlutverkið.

Í framhaldi af góðu gengi myndarinnar *Fjalla-Eyvindur og eiginkona hans* varð Svenska Bio sér úti um kvikmyndaréttinn að leikrit Jóhanns, Óskinni (Önsket), með samningum við ekkju Jóhanns, Ib Sigurjónsson, í mars mánuði árið 1920 en til þess kom aldrei að kvikmynd yrði gerð eftir verkinu.

Í kjölfar samningaviðræðna í mars 1949 lét Svensk Filmindustri kvikmyndaréttinn bæði að *Fjalla-Eyvindi* og *Óskinni* af hendi við Islandia Edition í Reykjavík, sem tónskáldið Jón Leifs veitti forstöðu.

Eintakið af myndinni *Fjalla-Eyvindur* sem varðveitt er hjá Sænsku kvikmyndastofnuninni (1979) er tintað, þ.e.a.s. kaflar myndarinnar eru litaðir í einum lit, eftir því sem við á, nætursenur bláar, innisenur gular o.s.frv. Eintak þetta er einungis 1981 metra langt. Það vantar yfir 800 metra í myndina sem jafngildir um 36 mínútum. Það er meira en fjórðungur af upprunalegu útgáfunni.

Hjá Sænsku kvikmyndastofnuninni er einnig varðveitt eitt eintak af handriti myndarinnar. Eintakið er heilt og er 135 bls. að lengd með 352 senulýsingum ásamt textum. Handrit þetta hefur verið vinnueintak kvikmyndatökumannsins Julius Jaenzons og er merkt honum á umslaginu.

Leikrit Jóhanns Sigurjónssonar var útgefið á dönsku árið 1917 af Gyldendal og myndskreytt með 40 ljósmyndum úr kvikmyndinni. Árið eftir kom það út í Stokkhólmi með 30 ljósmyndum.“

Julius Jaenzon kvikmyndatökumaður

Jóhann Sigurjónsson, höfundur leiktritisins

JÓHANN SJÁLFUR Í BIÓ

Í formála útgáfu Gyldendal á handriti *Fjalla-Eyvindar*, skrifar Jóhann Sigurjónsson nokkur þakkarorð: „Lifandi myndir (innsk., Jóhann notar þetta heiti yfir kvikmyndir) hafa oft áður sótt efnivið sinn í bókmenntaleg verk. Þær hafa einnig líkt og í „Terje Vigen“ (kvikmynd eftir Victor Sjöström) ljáð orðum skáldsins mál á meðan þær liðu yfir hvíta tjaldið. En aldrei fyrr – eftir því sem ég best veit – hafa einstöku kyrrmyndir verið felldar inn í texta með það að leiðarljósi að fylgja eftir og lýsa atriðum og umskiftum þeirra í heilu leikverki“. Jóhann þakkar síðan útgefandanum vel völdum orðum fyrir útgáfuna og fagnar því að hans kæra gamla leikrit nái nú út til fjöldans í svo fallegri útgáfu. Sömuleiðis þakkar hann forstjóra kvikmyndafélagsins fyrir að heimila birtingu á ljósmyndunum úr kvikmyndinni. En umfram allt þakkar hann „leikaranum Victor Sjöström fyrir næmni hans og hárfínan skilning og skáldlega yfirfærslu á leikritinu yfir í lifandi myndir, fyrir ást hans á verkinu og frábæran leik hans“.

Á næstu blaðsíðu bókarinnar er gerð grein fyrir hlutverkum og fæinum atriðum varðandi kvikmyndagerðina. Svo virðist sem þessi greinargerð sé komin frá Jóhanni sjálfum en hann setur samt ekki stafina sína við þær. Hér segir m.a. frá þeim

breytingum sem nauðsynlegt reyndist að gera á leikritinu við aðlögun þess að kvikmyndaforminu en forvitnilegt er að hér kemur fram að Sjöström hafi valið stórbrotið landslag í norður Lapplandi fyrir kvikmyndaðökuna – „þar sem stríðið hindraði að kvikmyndin yrði tekin á Íslandi“ -. Því er síðan lýst hversu vel öll tilbrigði náttúrunnar þar norðurfrá samsvara viðernum Íslands. Þessi frásögn er síðan endurtekin í sýningarskrá Gamla Bíós árið 1919 þar sem einnig er vitnað beint í skrif Jóhanns, sem hann sendi frá sér til bíóstjóra „Palads-leikhússins“ í Kaupmannahöfn, þar sem myndin var frumsýnd um leið og ný og endurbætt húsakynni bíósins voru opnuð hinn 25. janúar 1918 (Sumar heimildir segja 26. janúar). Jóhann var viðstaddur sýninguna og skrifar m.a.: „Það er skoðun mín að meðferð hr. Vectors Sjöström's á „Fjalla-Eyvindi“ sé stórt listaverk. Starf sem komi til með að hafa mikilvægar afleiðingar. Allir hafa viðurkennt kosti kvikmyndanna, þá er þær sýna oss dýrð náttúrunnar og siði og háttu annarra þjóða.

En þá er þær tóku að nálgast mesta og erfiðasta verkefni sitt, að skýra fyrir oss mannlega sál á nýju heimsmáli, - máli ljóssins, sem ég kalla það, - efuðust flestir um, að þær orkuðu að sýna þau svipbrigði, er til þess þarf, að leiða í ljós meira en aðeins mikilúðlegustu tilfinningar hjartans. Victor Sjöström hefir í þessari mynd sýnt að slíkt er á valdi hans. Mér munu seint úr minni liða svipbrigði þeirra frú Erastoff's og Victor Sjöström's sem Höllu og Eyvindar. Þau komu geði mínu í heima ástarinnar, í skuggaland þrautanna, út á hengiflug dauðans, já inn í friðarfaðm hans.

Gleði mín skiptir ekki miklu. Hitt er meira um vert, að þetta starf hefur orðið til þess að ryðja mörgum öðrum braut í sömu átt til hinna mörgu milljóna, sem daglega leita sér skemtunar og hvíldar við að horfa á kvikmyndir, og verða fyrir góðum áhrifum þeirra, en una eigi lengur við að láta þjóða sér steina fyrir brauð.

Victor Sjöström hefur með Þorgeiri í Vík og í þessum leik sýnt að hann er brautryðjandi, - meistari“.

Svo mörg voru þau orð.

JÓN VIÐAR UM SKÁLDIÐ Í BÍÓ

Jón Viðar Jónsson, leikhúsfraeðingur hefur fjallað um ævi Jóhanns Sigurjónssonar og verk hans í riti sínu „Kaktusblómið og nóttin“. Í kaflanum „Skáld í bíó“ fjallar Jón Viðar um kvikmyndina *Fjalla-Eyvind* og afstöðu Jóhanns til kvikmyndagerðar. Þar segir m.a. annars (tekið hér upp með leyfi höfundar): „Það er ekki auðvelt fyrir okkur sem erum alin upp við kvikmyndaformið sem þroskaðan listrænan miðil að setja okkur í spor þeirra sem fóru á bíó fyrir tæpri öld eða svo. Kvikmyndin var þá tæknilega harla vanþróuð miðað við það sem síðar varð. Nærmyndir þekktust varla eða tókur úti undir beru lofti. Að jafnaði stóð myndvélin kyrr og tók hvert atriði upp frá sama sjónarhorni. Framleiðslan varð auðvitað að vera söluhæf, markaðsvæn og efnisvaldið eftir því. Það síðast talda hefur að vísu lítið breyst en flest annað er erfitt að bera saman við það sem við þekkjum: ýkjukenndan og oft æði grófgerðan leikmátann, sem hljóðleysið og fjarlægðin við auga myndavélarinnar kölluðu á, eða framsetningu sögunnar. Sú skoðun var rík að þessi nýi miðill hentaði ekki menntuðu fólki; í Frakklandi þótti hann varla samboðinn öðrum en grátgjörnum vinnukonum eða börnum.

Þá þegar voru snjallir kvikmyndamenn þó teknir til við að efla listrænan tjáningarmátt miðilsins. Sumir þeirra voru Norðurlandamenn og bar þar einna hæst sænska leikstjórnann og leikarann Victor Sjöström sem lék Kára fyrst í Gautaborgaruppfærslunni á *Fjalla-Eyvindi* 1912 og síðar Galdra-Loft. Sjöström var um þetta leyti tekinn að fást við kvikmyndagerð og reit nafn sitt í annála kvikmyndasögunnar með myndunum *Terje Vigen* (1917), sem er gerð eftir episku ljóði Ibsens og *Berg-Ejvind och hans Hustru* (1918). Í þeim báðum fór hann inn á nýjar brautir með djarflegum útítökum sem byggðust á samleik stórbrotinnar náttúru og þess mannlega drama sem hún myndaði umgerð utan um, svo að úr varð sjónarspil sem áhorfendum samtíðarinnar þótti mikið nýjabragð að.“

Jón vitnar í ofangreind skrif Jóhanns til bíóstjóra Palads bíósins og túlkar afstöðu hans með þessum orðum: „Í viðtali við Berlingske Tidende 25. nóv. 1917 í tilefni af forsýningu á kvikmyndinni talar Jóhann af mikilli hrifningu um hinn nýja miðil sem hann virðist jafnvel telja að muni þjóna háleittum markmiðum skáldskaparins enn betur en leikhúsið. Hann sé ekki eins bundinn í tíma og rúmi og myndmálið fallið til að skírskota sérstaklega til almennings. Sjálfur virðist hann þó mest heillaður af ljósáhrifum kvikmyndarinnar „sem orka á mig eins og tónlist, tónlist ljóssins sjálfs“. Orðin gætu verið komin úr munni hins háfleyga Ottos Locken í *Rung lækni* þegar Jóhann segir m.a. að „ljósið í myndunum hafi á vissum andartökum orðið eins og ólgandi hásöngur eða brotist út í dauðakóral.“ Hann hikaði ekki við að kalla verk Sjöströms snilldarverk, Svínn hafi kafað djúpt inn í skáldverk sitt áður en hann flutti það yfir á filmuna og gaf sér það aftur, auðgað og þrungið fegurð“. Jón vitnar þessu næst í skrif Jóhanns í sýningarskrá myndarinnar, sem honum finnst heldur högværari og leggur út af þeim á eftirfarandi hátt: „Gleði hans sjálfs skiptir litlu máli hjá vissunni um að allar milljónirnar, sem leita daglegrar afþreyingar í kvikmyndunum og leyfa þeim að hafa áhrif á sig, muni ekki láta bjóða sér steina fyrir brauð eftir að hafa séð þetta stórkostlega myndverk. Betur að hann hefði orðið sannspár um það!“

Jón greinir síðan frá viðbrögðunum við myndinni: „Það er ekki ofsögum sagt að myndin vakti geysilega hrifningu bæði sænskra og danskra gagnrýnenda. Hún þótti gnæfa hátt yfir fyrri tilraunir til að flytja bókmenntaverk yfir á tjaldið hvíta og Jóhann var sannarlega ekki sá eini sem fylltist andakt við að

Jón Viðar Jónsson, leikhúsfraeðingur

tjá sig um hana. Þannig skrifar t.d. gagnrýnandi Berlingske Tidende að sá sem elski list kvikmyndanna og trúi á framtíð þeirra, hvað sem liður öllum byrjendagöllum og barnasjúkdómum, „fyllist sigurgleði andspænis þessari mynd. Það er ekki nóg með að hér opnist óvenju fögur myndabók frá fjarlægum og framandlegum stöðum, hér hljómar lofsöngur ástarinnar undir þeim himni sem skáldið dreymdi, á fjöllum og öræfum – laus við allt ágengt raunsæi en þó svo að maður heillast af tign náttúrunnar, verður sjálfur skáld, innblásið af mætti ljóssins“.

Fjalla-Eyvindur og Halla.

Aðalkvikmyndahús Stokkhólms, Róða Kvarn eða Rauða myllan, var vígt á jólum 1915. Þótt framhliðin bæri það ekki með sér voru salarkynni bíósins svo glæsileg að þau þóttu ögrun við leikhúshéiminn. Húsið tók um 900 manns í sæti. Allar helstu kvikmyndir Svenska Bio/Svensk Film-industri voru frumsýndar hér og var nýársdagur virðulegsti frumsýningardagurinn. Það var einmitt á nýársdag árið 1918 sem Fjalla-Eyvindur var frumsýndur hér.

Alþjóðlegar viðtökur myndarinnar voru einnig afbragðs góðar. Hún var frumsýnd árið 1919 í París og hlaut mikið lof gagnrýnenda; einn þeirra taldi jafnvel að fegurri mynd hefði aldrei verið gerð, hún væri „fyrsti ástardúett kvikmyndanna, dúett sem opinberaði heilt líf“ (Louis Delluc í Cinéma et Cité). Hún var sýnd um alla Evrópu og auk þess í Ástralíu, Brazíliu, Egyptalandi, Indlandi, Japan og Bandaríkjunum. Ameríkanar töldu sig raunar ekki geta sýnt hana nema með nokkrum „lagfæringum“ sem að sögn þeirrar heimildar, sem ég hef einkum stuðst við, voru skelfilegar: sérstakur forleikur var tekinn upp og skellt framan við myndina og búinn til aukalegur söguþráður sem gerði sögu Höllu og Eyvindar að einskonar „mynd í myndinni“. Þessi samsetningur var svo sýndur undir því ágæta heiti „You and I“ en féll þrátt fyrir það lítt í kram áhorfenda.

Það þarf ekki að koma neinum á óvart að jafn myndrænt hugsandi skáld og Jóhann skyldi gera sér grein fyrir möguleikum kvikmyndarinnar. Svo skiptu þessar krónur sem hann fékk í sinn hlut, hann auðvitað máli. Ekki má heldur gleyma því að skáldið þurfti að láta taka eftir sér, minna á sig, taka þátt í „glamúrnum“ sem var í kringum kvikmyndirnar, ekki síst þegar nýjar filmuhallir voru opnaðar með pompi og prakt. Auglýsingaþjóðfélagið var runnið upp í öllu sínu veldi, sveitadrengurinn frá Laxamýri var þræll þess engu síður en við.“

Í ljósi þessarar viðtökusögu frá hendi Jóns Viðars er fróðlegt að lesa um álit hans sjálfs á kvikmyndinni. Jón er gjörkunnugur skáldskap Jóhanns og leikritun og þar með kvikmyndinni um Fjalla-Eyvind og Höllu og því hefði mátt ætla að hann skipaði þann stóra flokk manna sem lofað hafa þessa mynd og hafið upp í hæstu hæðir. Jón nálgast niðurstöðu sína með eftirfarandi orðum: „Einhvern tímann nefndi ég við frægan íslenskan kvikmyndaleikstjóra hvort honum fyndist ekki kominn tími til að gera nýja kvikmynd eftir *Fjalla-Eyvindi*. Hann varð um stund hugsu en svaraði svo á þá leið að sér fyndist svo mikill ljómi yfir gömlu kvikmyndinni að það væru hálfgerð helgisþjöll að reyna að gera betur.“

Jón segist sannast sagna ekki hafa vitað „hvort þetta var einlæg skoðun mannsins eða hvort hann var aðeins að tjá venjubundna skoðun. Sjálfur hef ég aldrei skilið þá aðdáun sem kvikmynd Victors Sjöström frá 1918 hefur notið. Mér hefur alltaf fundist hún skelfilegt melódráma, að ekki sé minnst á þau ósköp að verða að horfa upp á íslenskt sveitafólk klætt upp á sænskan stórbændamóð í bjálkahúsum. Þegar ég hef sýnt myndina nemendum mínum hafa sumir ekki getað látið vera að skella upp úr undir sumum „áhrifamestu“ atriðunum. Flestir hafa þó stillt sig og horft á þetta án þess að sýna viðbrögð“.

UMFJÖLLUN KVIKMYNDAFRÆÐINGA

Þetta afdráttarlaus mat Jóns og tilfinning eða upplifun nemenda hans undir sýningu myndarinnar væntanlega á sjónvarpsskjá vekur óneitanlega upp spurninguna það, hvert sé raunverulegt listrænt gildi *Berg-Ejvind och hans hustru* og hver sé endingarstaða þessarar frægu kvikmyndar. Er hún sígilt listaverk eða tiskubóla bundin tímanum fram undir 1917?

Í undirstöðuriti franska kvikmyndafræðingsins Georges Sadoul um kvikmyndasögu heimsins segir um þessa mynd: „Framsetningin í *Berg-Ejvind och hans hustru* er fyrirmynd ákveðins stíls“ og Sadoul bætir við: „Aldrei fyrr hafði tungumál kvikmyndanna verið notað á eins markvissan hátt“. Sadoul finnst notkun landslagsins dramatísk og mikilfengleg í myndinni og það vera svo nærgöngult að útlaginn virðist eins og sprottinn út úr því. Samspil þess við leikmyndina gengur margfalt betur upp heldur en í Amerískum stórmyndum Griffiths“ segir þar.

Danski kvikmyndafræðingurinn Marguerite Engberg skrifar að upptökur myndarinnar hafi byrjað

Georges Sadoul, franskur kvikmyndasagnfræðingur

vafa hefði orðið honum að aldurtíla“. Engberg vekur einnig athygli á nætursenunum í myndinni, t.d. atriðinu þegar Eyvindur stelar lambi. „Hér er á ferðinni eitt fyrsta dæmi kvikmyndasögunnar um raunverulegar næturmyndir. Venjulega mynduðu menn á þessum árum nætursenur í sólskinu og lituðu svo atriðið blátt til að gefa því „réttan“ tón. En hérna höfum við upptökur gerðar í myrkri og að auki í byl þar sem snjórinn þýrlast yfir myndflötinn. Eini ljósgjafinn er ljósið sem skín út frá upplýstri stofu. Útkoman er ekki sem búast hefði mátt við á þessum tíma: dökkar, undirlýstar myndir, heldur myndir hlaðnar ótrúlegri tilfinningu.

Kvikmyndin varð geysivinsæl og það varð hún, miklu frekar heldur en *Terje Vigen* sem kom sænsku

um veturinn 1917 og að Sjöström hafi þá byrjað á að mynda endinn í kvikmyndaveri. Að hennar mati er sá hluti myndarinnar slakastur: „Leikstjórinn er of bundinn af leikhúsuppfærslunni. Leikmyndin er ótrúverðug, of leiktjaldaleg, leikmátinn ofgerður og förðunin grófgerð.“ Hún bendir á að þetta atriði hafi á hinn bóginn verið mjög áhrifamikið á leiksviðinu. „Aðrir þættir myndarinnar voru kvikmyndaðir úti á svipuðum slóðum og þeir eiga að gerast á. Menn hættu sér ekki til Íslands vegna kaftástríðsins“, skrifar Engberg og bætir með þeim orðum svolitlu við skýringar Jóhanns á því hvers vegna myndin var ekki kvikmyndað á Íslandi. „Í þessum útisenum nutu hæfileikar Sjöströms sín til fullnustu. Leikstíllinn var dempaður og filmískari. Takið eftir“ skrifar Engberg „með hve fáum áhrifsmeðulum Sjöström filmar stóru útisenumnar, oft með nánast stóískri ró, þar sem einungis leikur handa hans tjáir styrk tilfinninga hans. Leikstíll annarra leikara var einnig dempaður.

Besti kafli myndarinnar er án vafa lýsingin á hinu frumstæða lífi Eyvindar og Höllu í fjöllum. Aldrei áður í kvikmyndasögunni höfðu menn augum litið aðra eins ljóðrænu náttúrunnar eins og birtist í þessum atriðum. Það var ekki fyrir en með rússanum Dovjenko að fram kom á sjónarsviðið leikstjóri sem á þeim punkti gat mætað sig við Sjöström. Samspil milli náttúrunnar og manneskjunnar ber vott um snilld og það er einnig áhrifamikið að sjá, hvernig Sjöström fellur aldrei í þá gryfju að sýna náttúruna eins og fagurt málverk, sem auðveldlega myndi geta rofið hrynjandi myndflæðisins. Í þessum langa kafla er kannski aðeins eitt atriði sem maður myndi gjarnan vilja vera án: Atriðið þar sem Sjöström hangir í reipi fram af klettasnös. Þetta atriði var áreiðanlega sett inn í myndina til að koma til móts við óskir eða smekk fólks á þessum árum fyrir áhættu. Þetta atriði var næstum orðið að stórslysi fyrir myndina og Sjöström sjálfan. Þannig var að krókurinn sem festur var við ósýnilegu öryggislinuna sem Sjöström hékk í losnaði og aðeins vegna þess að runni, sem hann á elleftu stundu náði taki á, var nógu fastur fyrir til að halda Sjöström uppi féll hann ekki niður í hyldýpið sem án nokkurs

kvikmyndunum á kortið úti í hinum stóra heimi. Og ef maður sem snöggvast hugsar út í það hvers konar kvikmyndir það voru sem fólk sá í kvikmyndahúsunum á þessum árum er auðvelt að gera sér grein fyrir hvílik áhrif kvikmynd Sjöströms hlýtur að hafa haft og hve fersk hún hefur verið samanborið við dönsku melóðramtísku myndirnar sem gerðust í horfnum finum heimi, eða ítölsku divumyndirnar og stórmyndirnar sem gerðust í fornöldinni. Það var einna helst í amerískum myndum þeirra Ince og Griffith sem finn amáttí samsvörun, þar sem einnig voru upptökur gerðar úti í náttúrunni, sem notuð var í dramatískum tilgangi. En hinar einstöku ljóðrænu náttúrulýsingar tilheyrðu Sjöström og engum öðrum.

Af þessu má sjá hvernig hver lítur sínum augum á silfrið. Jón Viðar sér melodrama í *Fjalla-Eyvindi* en Marguerite Engberg finnst hún vera andstæða við melodramað í dönsku myndunum frá þessum tíma. Áhrif þöglumyndanna á áhorfandann eru síðan breytileg eftir því hvernig staðið er að tónlistarflutningi undir sýningum þeirra. Sá *Fjalla-Eyvindur* sem við sáum í Gamla Bíói árið 1981 með undirleik Carl Billich er ekki sá sami *Fjalla-Eyvindur* og við munum sjá í Bæjarbíói 2008 með undirleik 10 – 12 manna Kammersveitar Hafnarfjarðar, hvað þá sá *Fjalla-Eyvindur* sem í ofanálág hafði litaðar senur og var 36 mínútum lengri og sýndur með undirleik 23 manna hljómsveitar Röda Kvarn kvikmyndahússins í Stokkhólmi 90 árum áður.

LIFANDI MYNDIR OG LIFANDI TÓNLIST

Á síðustu árum hefur það færst í vöxt að þöglu kvikmyndirnar hafa gengið í endurnýjun lífdaga með því að vera sýndar með lifandi tónlistarundirleik. Haldnar eru kvikmyndahátíðir þar sem eingöngu eru sýndar þöglar myndir með lifandi tónlist. Tónlistarflytjendur eru þá allt frá einum hljóðfæraleikara upp í fullskipaða símfóníuhljómsveit. Þekktust er kvikmyndahátíðin í Pordenone á Ítalíu sem haldin verður í tuttugasta og sjöunda sinn á þessu ári. Minna má á samstarf Kvikmyndasafns Íslands og Símfóníuhljómsveitar Íslands undanfarinn rúman áratug í þessu sambandi sem leiddi til þeirrar hefðar að haldnir voru tvennir biótónleikar í Háskólabíói á hverju hausti. Oddný Sen, kvikmyndafræðingur, var frumkvöðull þessa samstarfs og verkefnisstjóri fyrir hönd Kvikmyndasafnsins. Fyrirhugað var að sýna *Fjalla-Eyvind* í Háskólabíói með undirleik Símfóníuhljómsveitar Íslands í október 2008 en þegar til átti að taka ákvað Símfóníuhljómsveitin að draga sig út úr þessu samstarfi. Kvikmyndasafnið vill hins vegar leitast við að halda merkinu á lofti. Kjöraðstæður eru fyrir biótónleika í Bæjarbíói þar sem safnið heldur úti reglubundnum kvikmyndasýningum sínum. Safnið fékk Kammersveit Hafnarfjarðar til samstarfs um tónlistarflutninginn og Atli Heimir Sveinsson, sem hafði tekið að sér að semja tónlistina, fyrir dægjan safnsins, mun semja hana fyrir 10 – 12 manna Kammersveit. Kvikmyndasafnið hefur áður gengist fyrir biótónleikum í Bæjarbíói. Nefna má sýningaröðina „Gamlar myndir – ný tónlist“ veturinn 2000 - 2001 og samstarf við Jónas Þóri, píanóleikara, en fyrstu biótónleikar safnsins voru haldnir í Nýja Bíói og Gamla Bíói á 75 ára afmæli kvikmyndasýninga á Íslandi árið 1981.

Starfsmenn safnsins munu leggja metnað sinn í að búa sem best um tónlistarflutninginn í Bæjarbíói en bíóið sjálft á sér merka tónleikasögu. Hannaður verður sérstakur lýsingarbúnaður á nótnastandana og fyrir sveitina, sýningarvélar bíósins verða endurbættar, þannig að hægt verði að sýna þöglar myndir á réttum hraða, keypt hefur verið ný linsa til að ferningslagaður myndrammi gömlu myndanna njóti sín sem best á tjaldinu og fleira mætti nefna.

Þegar hér við bætist að tónskáldið sem tekur að sér

Í Bæjarbíói mun Kammersveitin sitja á gólfinu fyrir framan sviðið

að semja tónlistina er Atli Heimir Sveinsson og að Jón Viðar Jónsson, leikhúsfræðingur hefur þýtt millitextana yfir á íslensku getum við með vissum hætti sagt að núna, 90 árum eftir að myndin var frumsýnd í Svíþjóð, Noregi og Danmörku, *höfum við með vissum hætti tekið* Fjalla-Eyvind og eiginkonu hans *hingað heim*, minnug þess sem Jóhann Sigurjónsson hefur staðfest, að ef ekki hefðu komið til ógnir fyrri heimsstyrjaldar hefði myndin verið kvikmynduð á Íslandi.

Atli Heimir Sveinsson, tónskáld, við tónsmíðar heima hjá sér. Hann mun semja tónlistina við Fjalla-Eyvind.

Þegar þetta er skrifað hefur Atli Heimir ekki lokið samningu tónlistarinnar og því er ekki unnt að gera grein fyrir henni að svo stöddu en við væntum góðs af jafn mikilhæfum listamanni, sem á að baki stórbrotið æviverk á sviði tónsköpunar í flestöllum fornum, svo sem á sviði óperu- og leikhústónlistar auk þess að hafa samið tónlist við kvikmyndir. Þetta er hins vegar í fyrsta sinn sem Atli semur tónlist til lifandi tónflutnings undir þögulli kvikmynd sem er enn eitt tónlistarformið fyrir hann að takast á við. Kvikmyndasafninu finnst skemmtilegt að geta stuðlað að tilurð slíks verks. Atli tók strax vel í hugmyndina um að semja tónlist við myndina og verður spennandi að heyra útkomuna hafandi í huga ógleymanlega tónlist hans við leikgerð Kjartans Ragnarssonar á Ofvita Þórbergs um árið og nýútkominn geisladisk með tónsmíðum hans við ljóð Jónasar Hallgrímssonar að ógleymdum sínfóníum hans nr. 1 – 3, sem frumfluttar hafa verið að undanfögnu. Fjalla-Eyvindur þeirra Jóhanns og Sjöströms verður þarna í góðu kompaníi.

Flutningur tónlistar Atla við *Fjalla-Eyvind* er heilmikil áskorun fyrir Kammersveit Hafnarfjarðar en sveitin var stofnuð veturinn 1992 - 93. Hún hefur staðið fyrir fjölbreyttu tónleikahaldi með efnisskrá frá barokktímanum og yfir í nútímann. Er skemmst að minnast flutnings sveitarinnar á tónlist Fellini kvikmyndatónskáldsins Nino Rota á Listahátíð árið 2006. Í tengslum við þá tónleika útsetti gestahljómsveitarstjóri sveitarinnar, Michele Marvulli, sem stundaði nám hjá Nino Rota í tónsmíðum,

Kammersveit Hafnarfjarðar á tónleikum í Viðistaðakirkju. Kammersveitin mun frumflytja tónlist Atla við Fjalla-Eyvind.

ballettsvítuna, „La Strada“, fyrir kammersveit, en svítan byggir á stefnum úr tónlist kvikmyndarinnar. Útsetninguna gerði Michele Marvulli í tilefni flutnings Kammersveitar Hafnarfjarðar á verkinu á Listahátíð 2006.

Stjórnandi sveitarinnar á biótónleikunum verður Guðni Franzson.

Það er von Kvikmyndasafnsins að með sýningu *Fjalla-Eyvindar* í samstarfi við Kammersveit Hafnarfjarðar og Atla Heimi Sveinsson, tónskáld, séum við að sá til framtíðar og möguleikar opnist, með áframhaldandi stuðningi góðra aðila, sem láta sig þennan þátt menningarlífsins nokkru varða, til að halda biótónleikahefðinni við. Myndarlegur stuðningur Menntamálaráðuneytisins og Hafnarfjarðarkaupstaðar við Fjalla-Eyvindarverkefnið gefur fyrirheit um að svo eigi eftir að verða.

FRAMHALDSLÍF FJALLA-EYVINDAR EÐA ENDURFÆÐING?

Jón Viðar Jónsson segir frá því í fyrrnefndri bók sinni um Jóhann Sigurjónsson að í kringum 1950 hafi franskir kvikmyndagerðarmenn verið vel á veg komnir með að „undirbúa gerð nýrrar myndar eftir *Fjalla-Eyvindi* Jóhanns. Í bréfasafni Gunnars R. Hansens er afrit af bréfi sem hann skrifar þeim um málið. Þar reynir hann að leiða þeim fyrir sjónir að það sé alveg afleit hugmynd að láta Jean Gabin leika Kára; hann sé einfaldlega ekki týpan í það. Þeir sem muna eftir Jean Gabin, þreklegum manni með frekar stórskorið andlitsfall sem lék helst utangarðsmenn og bófa, verða líklega sammála Gunnari um það. Kannske megum við þakka fyrir að ekkert varð af þessum áformum!“

Jón Viðar gerir þessu næst skemmtilega grein fyrir þeim möguleika að mynd François Truffaut, *La sirène de Mississippi*, (Sírenan frá Mississippi) frá árinu 1968, kunni að vera gerð undir beinum áhrifum frá *Fjalla-Eyvindi* Victors Sjöströms. Mynd Truffaut endar í svissnesku Ölpunum þar sem aðalpersónurnar, Louis Mahé, leikinn af Jean-Paul Belmondo og Julie Rousse, leikin af Catherine Deneuve, hafa leitað skjóls í fjallakofa. „Ástin mikla stendur tæpar en fyrr, þau eru m.a.s. stundum farin að rifast, samviskan nagar þau og í örvæntingarkasti reynir konan að bana honum á eitri. Þegar það ber ekki árangur, fyllist hún iðran og biður hann að fyrirgefa sér. Myndinni lýkur með því að þau haldað hönd í hönd og hverfa saman út í snædrífuna, veglausir flóttamenn á villustigum ástriðnanna“. Og Jón Viðar spyr: „Er eitthvað sem hljómar kunnuglega? Það var Jökull heitinn Jakobsson sem sagði mér fyrst frá þessari mynd Truffauts. Hann hafði séð hana ásamt Ásu, konu sinni og þegar þar var komið sögu að flóttafólkið var lent í fjallahreysinu, litu þau Ása hvort á annað í forundran og sögðu nánast samstundis: En þetta er *Fjalla-Eyvindur*! Jú mikið rétt, þetta er svo líkt *Fjalla-Eyvindi*, einkum auðvitað lokaatriðið að það er afskaplega erfitt að trúa að það geti stafað af tilviljun. Seinna sá ég myndina sjálfur og á enn bágð með að kyngja því að þarna séu engin tengsl á milli“.

Lárus Ýmir Óskarsson, kvikmyndaleikstjóri, átti frumkvæði að því að farið yrði út í að gera 6 þátta sjónvarpsmyndaflökk um Fjalla-Eyvind og Höllu á Íslandi og á íslensku. Lárus hafði sótt nám sitt í kvikmyndagerð til Svíþjóðar og unnið að mörgum kvikmyndaverkefnum þar í landi, bæði fyrir sjónvarp og bíó. Það var því í fyllsta máta rökrétt að hann fengi þessa hugmynd og að hann fylgdi henni eftir af fullum þunga, sem hann og gerði. Hann hugsaði sér að áherslan yrði ekki hvað síst á hinum dramatíska þætti Höllu í sögunni og að

Kvikmyndin *La sirène de Mississippi* undir áhrifum af *Fjalla-Eyvindi* Victors Sjöströms og Jóhanns Sigurjónssonar?

Lárus Ýmir Óskarsson, kvikmyndaleikstjóri

holdlegi þátturinn yrði stór í verkinu enda myndi náttúran gegna mikilvægu hlutverki bæði hið ytra og innra í verki Lárusar sem þannig stæði á herðum þöglu myndar Sjöströms.

Lárus fékk Þórunni Valdimarsdóttur, rithöfund, til liðs við sig og útvegaði handritsstyrk úr Norræna kvikmyndasjóðnum. Unnið var að handritsgerðinni á síðari hluta tíunda áratugar síðustu aldar. Handrit að myndaflokknum hefur nú legið fyrir um alllangt skeið en ekkert varð úr framleiðslu verksins. Hún mun hafa strandað á fjármögnun. Ýmsir hafa lesið handritið en mat Lárusar nú er að æskilegt væri að stytta verkið niður í 3 þætti. Hvað sem því líður þá var nútíminn ekki tilbúinn fyrir nýjan Fjalla-Eyvind, sem er harmleikur út af fyrir sig, því ekki þarf mikið hugmyndaflug til að ímynda sér hvílikt stórvirki sjónvarpsmyndaflokkur um Fjalla-Eyvind hefði getað orðið. Fjalla-Eyvindur, samband manns og náttúru, útleigðin og ástin, allt á þetta erindi við samtímann. Kannski er leiðin til að halda draumnum vakandi um að Íslendingar filmi Fjalla-Eyvind sú að halda minningu gömlu myndarinnar á lofti.

Leikrit Jóhanns Sigurjónssonar, sem út kom árið 1917 með 40 ljósmyndum úr kvikmynd Vicotrs Sjöströms.

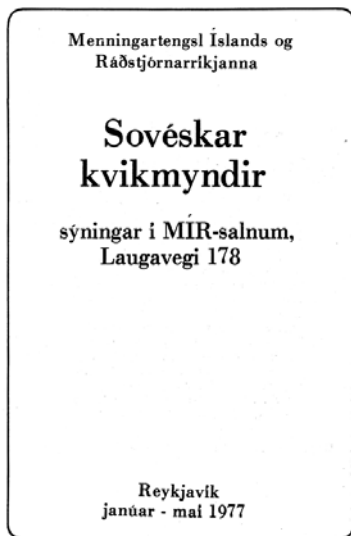

KVIKMYNDA- SÝNINGAR MÍR

eftir

Ívar H. Jónsson

Filmugeymsla MÍR að Lindargötu 48 um 1980.
Þrír stjórnarmenn talið efst frá vinstri: Halldór
Lárusson, Ólafur Á. Örnólfsson og Ívar H. Jóns-
son, formaður

Kvikmyndir, útlán þeirra og sýningar hafa frá upphafi verið snar þáttur í starfi MÍR og löngum sá sem viðhaldið hefur einna best samhenginu í félagsstarfinu. Félagið MÍR, Menningartengsl Íslands og Ráðstjórnarríkjanna (eftir fall Sovétríkjanna 1992: Menningartengsl Íslands og Rússlands) var stofnað 12. mars 1950 og framhaldsstofnfundur haldinn viku síðar. Strax í upphafi félagsstarfsins var kynning á sovískum kvikmyndum fyrirferðarmikil og endurspegladi í raun þá miklu áherslu sem ráðstjórnin lagði eftir byltinguna 1917 á kvikmyndina sem nýjan listmiðil og jafnframt öflugt áróðurs- og kynningartæki. Kvikmyndagerð í hinu víðlenda ríki var þjóðnýtt 27. ágúst 1919 og eftir stofnun Ráðstjórnarríkjanna, Sambands sósíalískra sovétlýðvelda 1922, tók fyrsta kvikmyndastofnun sovéska ríkisins, Goskino, til starfa, síðan Sovkino 1925 og Sojuskino 1930. Upp frá því fóru sovísk stjórnvöld að verja miklum fjármunum úr almannasjóðum til gerðar kvikmynda og dreifingar þeirra, og var svo löngum allan Sovéttímann. MÍR og önnur sambærileg vináttufélög viðsvegar um heim nutu góðs af þessari stjórnarstefnu fyrir milligöngu sovískra samstarfsaðila.

Fyrsta kvikmyndin var sýnd á vegum MÍR á framhaldsstofnfundinum í Stjörnubíói 19. mars 1950, sovísk leikin kvikmynd sem nefnd var „Þau hittust í Moskvu“. Félagið sýndi í upphafi starfsferilsins kvikmyndir sem því áskotnaðist oftast í Stjörnubíói eða öðrum bíóum í Reykjavík, enda engin aðstaða til slíkra sýninga í því litla húsnæði sem MÍR hafði fyrst til afnota í Lækjargötu. Síðar, haustið 1951, fékk félagið inni í mun rýmra leiguhúsnæði í Þingholtsstræti 27, þar sem það var síðan til húsa til ársins 1974. Fljótlega eftir flutninginn í Þingholtsstræti var aðstöðu til kvikmyndasýninga komið upp og voru sýningar þar síðan fjölmargar á næstu árum og áratugum. Eftir var t.d. árum saman til reglubundinna barnasýninga á sunnudögum í Þingholtsstrætinu og oft sýndar kvikmyndir sérstaklega ætlaðar fullorðnum, þó að ekki væri um reglubundnar sýningar að ræða. Og jafnframt var sýningum í kvikmyndahúsunum haldið áfram þegar ástæða þótti til að hafa meira við. Eftir 1974 var MÍR í leiguhúsnæði á þremur stöðum í borginni og hélt uppi reglubundnum kvikmyndasýningum um helgar í tveimur þeirra, á Laugavegi 178 og Lindargötu 48. Árið 1984 festi félagið kaup á gömlum fasteignum á Vatnsstíg 10 og unnu félagsmenn að því í sjálfboðavinnu að gera húsnæðið nýtanlegt til félagsstarfsins. Komið var m.a. upp litlum bíósal, þar sem fóst sæti voru fyrir 45 áhorfendur, en stólana keypti MÍR hjá Sölunefnd varnarliðseigna fyrir lítið fé. Þeir höfðu þá verið árum saman í notkun í kvikmynda- og leikhúsi bandaríska herliðsins á Keflavíkurflugvelli. Þetta þótti mörgum sem heyrðu tilvistarsögu bíóstóla MÍR á dögum „kalda stríðsins“ fyndin tilviljun!

Bíósalurinn við Vatnsstíg var aðalvettvangur kvikmyndasýninga MÍR frá árinu 1986 til vordaga 2005. Urðu sýningar þar um 30 á vetri til jafnaðar, frá miðjum september til fyrri hluta maí, álika margar og á fyrri sýningarstöðum félagsins í Reykjavík. Aðsóknin var jafn misjöfn og kvikmyndirnar sem sýndar voru, en meðalfjöldi gesta var milli 20 og 25 á hverri bíósýningu á Vatnsstígnum. Ýmsir aðilar utan MÍR fengu inni í bíósalnum fyrir kvikmyndasýningar, enda þótti salurinn sérstæður

Stjórnarmenn MÍR vinna við lagfæringar á bíósætum

og reyndar einstæður í borginni, lítill og heimilislegur. Nokkrir íslenskir kvikmyndagerðarmenn frumsýndu sín fyrstu verk í salnum, einnig útlendingar sem fengust við framúrstefnulegar tilraunir í kvikmyndagerð. Kvikmyndaskóli Íslands hafði aðstöðu í húsinu á Vatnastíg 10 tvö fyrstu starfsárin og sýndi þá kvikmyndir í bíósalnum, bæði eldri íslenskar myndir og útlend verk sem markað höfðu spor í kvikmyndasögunni, sem og afrakstur stuttmynda sem nemendur gerðu námsveturna. Nýlistasafnið hafði einnig samvinnu við MÍR um kvikmyndasýningar og félagið Bíó Reykjavík, sem lét allmikið að sér kveða um aldamótin síðustu, stóð um árábil að fjölbreyttum kvikmyndasýningum í bíósalnum og öðrum uppákomum tengdum kvikmyndagerð. Fleira mætti nefna.

Líkt og gerðist í sambandi við filmurnar barst MÍR fljótlega eftir stofnun félagsins búnaður til kvikmyndasýninga, sýningavélar o.þ.h., frá samstarfsaðilum í Moskvu, Sambandi sovéskra félaga menningartengsla við útlönd og síðar Félaginu Sovétríkin-Ísland eftir að það var stofnað 1959. Sýningavélarnar sem sendar voru MÍR á nokkrum árum voru margar, aðallega 16 mm vélar, og fóru þær sem ekki voru notaðar í Reykjavík til félagsdeildanna úti á landi, en þær urðu flestar 16 talsins. Einnig voru einstaka vélar lánaðar einstaklingum til afnota heima. Talsverður þáttur í starfi félagsins hér í Reykjavík var um árábil – á sjötta og sjöunda áratug síðustu aldar – að senda kvikmyndir og tæki til sýninga út á land og fylgjast með þeim sýningum. Í skýrslu félagsstjórnar á aðalfundi 1951 um starf MÍR fyrsta árið stóð m.a.: „Mest starf hefur þó MÍR unnið og mesta athygli vakið með því að gangast fyrir sýningum á rússneskum kvikmyndum, sem fullyrða má að séu að vinna sér miklar vinsældir meðal Íslendinga. Í sambandi við alla fundi og sýningar hafa kvikmyndir verið hafðar. MÍR gekkst þar að auki fyrir kvikmyndaviku í þremur bióum í Reykjavík í júní 1950 og hafa á vegum þess verið sýndar um 20 rússneskar kvikmyndir í Reykjavík og öðrum deildum félagsins, sem ekki færri en 10 þús. Íslendingar hafa séð“.

Ög aðsóknin að bíósýningum MÍR átti eftir að aukast á næstu árum. Í gögnum félagsins má sjá t.d. að á tímabilinu mars 1953 til sept. 1954, hálfu öðru ári, hafi alls 36500 manns komið á kvikmyndasýningar MÍR um land allt. Tölur eru til um fjölda áhorfenda á sýningum kvikmynda úr safni félagsins á síðari hluta sjötta áratugsins og fyrri hluta þess sjöunda og komst þá fjöldinn yfir 40 þúsund sum árin. En síðan fór að halla undan fæti af ýmsum ástæðum. Félagsdeildir MÍR úti um allt land lögðu upp laupana smám saman, félagsmönnum snarfækkaði, framboð jókst á ýmskonar fræðslu- og afþreyingarefni, flokkspólitísk viðhorf breyttust og – síðast en ekki síst – íslenskt sjónvarp kom til sögunnar. Félagsstjórnin beitti sér fyrir því á áttunda áratugnum að halda uppi reglubundnum sýningum sovéskra kvikmynda í höfuðborginni og jafnframt að varðveita það filmusafn sem þá var í vörslu MÍR. Margar filmur höfðu glatast úr safni félagsins af ýmsum ástæðum á löngum tíma, en bróðurpartur þess mikla safns sem MÍR hafði tekið við á starfsferlinum var þó enn til staðar, geymdur við misjafnar aðstæður. Um eða uppúr aldamótunum 2000 bættust við feiknin öll af filmum, þegar MÍR tók við vörslu mikils safns frá Rússneska sendiráðinu í Reykjavík. Þetta voru mest kvikmyndir sem safnast höfðu upp með árunum hjá sovéska verslunarfulltrúanum þáverandi og Rússar vildu nú losna við til að rýma fyrir

Góðir gestir frá Sovétríkjunum í MÍR salnum 1989. F.v. Eldar Rjazanov, kvikmyndaleikstjóri (*Grimmleg ástarsaga*, bls. 25), sem var hér með mynd á Kvikmyndahátíðinni, Bergþóra Einarsdóttir, stjórnarmaður í MÍR og túlkur, Leonid Filatov, þekktasti leikari sovétríkjanna á þessum tíma, og Ívar H. Jónsson, formaður MÍR.

öðru. Má því segja að MÍR-félagar hafi bjargað þessum menningarverðmætum frá því að lenda á sorphaugunum.

Þegar sýnt var á árinu 2004 að MÍR yrði að flytja félagsheimilið frá Vatnsstíg 10 ákvað félagsstjórnin að semja við Kvikmyndasafn Íslands um að það tæki við filmusafninu til varðveislu við kjöraðstæður, sem og ýmsu öðru tengdu kvikmyndasýningum félagsins í áranna rás. Meginhluti kvikmyndasafns MÍR var afhentur Kvikmyndasafni Íslands í 17 sendingum á tímabilinu frá 6. okt. 2004 til 7. mars 2006. Áður, á níunda áratug síðustu aldar, hafði þó nokkru magni kvikmynda úr félagssafninu verið komið til Kvikmyndasafnsins. Frá MÍR fór filmusafnið grófflokkað og lauslega skráð, og flýtti það fyrir nánari flokkun, skráningu og frágangi í Kvikmyndasafninu í Hafnarfirði. Langflestar eru kvikmyndirnar úr safni MÍR framleiddar í fyrrum Sovétríkjum, langar myndir og stuttar, leiknar myndir og heimildakvikmyndir, þar á meðal myndir sem tengjast Íslandi á einn eða annan hátt, ýmist af Íslendingum á ferð í Sovétríkjunum eða myndir sem Rússar hafa tekið á Íslandi. Allmargar heimilda- og fræðslumyndanna eru hljóðsettar á íslensku. Þulurinn er Sergej Halipov, tungumálakennari og túlkur í Pétursborg, mikill málamaður sem hefur tugi tungumála á valdi sínu og talar íslensku ágætlega þó hann hafi aldrei til Íslands komið! Kvikmyndirnar eru flestar á 35 mm filmum, en einnig nokkurt magn (einkum heimilda- og fræðslukvikmyndir) útgefnar á 16 mm filmum. Titlar eru um 1800 á tæplega 7500 spólum, sem taka um 390 hillumetra í kælligeymslu Kvikmyndasafnsins, þar sem 5 spólar eru í hæðinni. Filmurnar hafa ekki allar varðveist í heild sinni. Auk kvikmyndanna afhenti MÍR Kvikmyndasafni Íslands ýmis tæki og búnað, svo sem sýningavélur fyrir 35 og 16 mm filmur, spóluborð, stólana úr bíosalnum á Vatnsstíg 10, bækur um rússneska/sovéska kvikmyndasögu o.fl.

Það er trú okkar MÍR-félaga að þetta stærsta aðfang sem Kvikmyndasafn Íslands hefur veitt viðtöku til þessa sé í góðum höndum starfsmanna safnsins og varðveitt við bestu aðstæður.

MÍR-félagar virða fyrir sér kvikmyndasafn MÍR þegar það hefur allt verið afhent Kvikmyndasafni Íslands.

Þegar sérhver spóla hefur verið skráð og henni umpakkað er er henni komið fyrir í kælligeymslu safnsins.

Kvikmyndasafn Íslands bauð fulltrúum MÍR til samfagnaðar í Bæjarbíói í tilefni af því að búið væri að umpakka og skrá allt MÍR safnið, alls 7461 spólu.

Þórarinn Guðnason, forstöðumaður Kvikmyndasafns Íslands, afhendir Ivari H. Jónssyni hjá MÍR útprent af skráningu Kvikmyndasafnsins á titlum MÍR myndanna.

KVIKMYNDASKRÁ 1918 - 2007

Hér fer á eftir heildarskrá yfir leiknar íslenskar bíómyndir og leiknar erlendar bíómyndir sem teknar hafa verið á Íslandi eða hafa sterka tengingu við landið. Valið miðast við að veigamiklir þættir tengi myndirnar við landið en svo dæmi sé tekið er ekki látið ráða, hvort hluti fjármagns til framleiðslunnar komi frá Íslandi.

Leitast hefur verið við að hafa upp á sem nákvæmustum upplýsingum um frumsýningartíma o.þ.h. en Kvikmyndasafnið er þakklátt fyrir ábendingar um það sem sannara kann að reynast og verður það síðan leiðrétt í skrá sem ætlunin er að koma upp á heimasíðu safnsins innan skamms.

Titill	Leikstjóri	Frumssýning á Íslandi	Kvikmyndahús
Berg-Ejvind och hans hustru (1918)	Victor Sjöström	21. apr 1919	Gamla Bíó
Borgslægtens historie, 1. del. (1920)	Gunnar Sommerfelt	8. jan 1921	Nýja Bíó
Borgslægtens historie, 2. del. (1920) (Saga Borgarættarinnar)	Gunnar Sommerfelt	22. jan 1921	Nýja Bíó
The Prodigal Son, Part 1 (1923)	A. E. Coleby	1. feb 1929	Nýja Bíó
The Prodigal Son, Part 2 (1923) (Glataði sonurinn)	A. E. Coleby	10. feb 1929	Nýja Bíó
Hadda Padda	Gunnar Róbertsson Hansen	1. mar 1924	Nýja Bíó
Pêcheur d'Islande (1924) (Fiskimennirnir við Ísland)	Jacques de Baroncelli		
Det sovende hus (1926) (Hús í svefni)	Guðmundur Kamban	8. mar 1927	Nýja Bíó
Milli fjalls og fjöru	Loftur Guðmundsson	13. jan 1949	Gamla Bíó
Síðasti bærinn í dalnum	Ævar Kvaran	10. mar 1950	Austurbæjarbíó
Reykjavíkuvæntýri Bakkabræðra	Ævar Kvaran	19. okt 1951	Stjörnubíó
Niðursetningurinn	Loftur Guðmundsson	3. nóv 1951	Nýja bíó
Nýtt hlutverk	Ævar Kvaran	19. apr 1954	Stjörnubíó
Salka Valka	Arne Mattson	4. des 1954	Nýja Bíó Austurbæjarbíó
Gilitrutt	Jónas Jónasson	23. feb 1957	Bæjarbíó
Pigen Gogo (79 af stöðinni)	Erik Balling	12. okt 1962	Háskólabíó Austurbæjarbíó
Den røde kappe (Rauða skikkjan)	Gabriel Axel	25. feb 1967	Háskólabíó Austurbæjarbíó
Morðsaga	Reynir Oddsson	12. mar 1977	Stjörnubíó
Land og synir	Ágúst Guðmundsson	25. Jan 1980	Austurbæjarbíó

Veðiðferðin	Andrés Indriðason	8. mar 1980	Austurbæjarníó
Óðal feðranna	Hrafn Gunnlaugsson	21. jun 1980	Laugarásbíó Háskólabíó
Punktur, punktur, komma, strik	Þorsteinn Jónsson	13. mar 1981	Háskólabíó Laugarásbíó
Útlaginn	Ágúst Guðmundsson	31. okt 1981	Austurbæjarníó
Jón Oddur og Jón Bjarni	Þráinn Bertelsson	26. des 1981	Háskólabíó
Sóley	Róska Óskarsdóttir Manrico Povolettino	17. apr 1982	Laugarásbíó
Okkar á milli: Í hita og þunga dagsins	Hrafn Gunnlaugsson	14. aug 1982	Háskólabíó
Með allt á hreinu	Ágúst Guðmundsson	18. des 1982	Háskólabíó
Húsið	Egill Eðvarðsson	12. mar 1983	Háskólabíó
Á hjara veraldar	Kristín Jóhannesdóttir	3. apr 1983	Austurbæjarníó
Andra dansen Annar dans	Lárus Ýmir Óskarsson	26. ágú 1983	Regnboginn
Nýtt líf	Þráinn Bertelsson	30. sep 1983	Nýja Bíó
Skilaboð til Söndru	Kristín Pálsdóttir	17. des 1983	Háskólabíó
Hrafninn flýgur	Hrafn Gunnlaugsson	4. feb 1984	Háskólabíó
Atómstöðin	Þorsteinn Jónsson	3. mar 1984	Austurbæjarníó
Dalalíf	Þráinn Bertelsson	30. sep 1984	Nýja Bíó
Gullsandur	Ágúst Guðmundsson	26. des 1984	Austurbæjarníó
Hvítir mávar	Jakob Magnússon	16. mar 1985	Háskólabíó
Skammdegi	Þráinn Bertelsson	8. apr 1985	Nýja Bíó
Löggulíf	Þráinn Bertelsson	20. des 1985	Nýja Bíó
Eins og skepnan deyr	Hilmar Oddsson	22. mar 1986	Stjörnubíó
Stella í orlofi	Þórhildur Þorleifsdóttir	18. okt 1986	Háskólabíó Félagsbíó Kef
Foxtrot	Jón Tryggvason	25. ágú 1988	Bíoborgin Bíóhöllin
Í skugga hrafnsins	Hrafn Gunnlaugsson	23. okt 1988	Laugarásbíó
Kristnihald undir Jökli	Guðný Halldórsdóttir	25. feb 1989	Stjörnubíó
Magnús	Þráinn Bertelsson	11. ágú 1989	Stjörnubíó
Pappírs Pési	Ari Kristinsson	1. sep 1990	Háskólabíó
Ryð	Lárus Ýmir Óskarsson	26. des 1990	Regnboginn

Börn náttúrunnar	Friðrik Þór Friðriksson	1. ágú 1991	
Hvíti víkingurinn	Hrafn Gunnlaugsson	1. nóv 1991	
Ingaló	Ásdís Thoroddsen	8. feb 1992	
Ævintýri á Norðurslóðum	Kristín Pálsdóttir Marius Olsen Katrín Ottarsdóttir	4. apr 1992	
Veggfóður	Júlíus Kemp	6. ágú 1992	
Svo á jörðu sem á himni	Kristín Jóhannesdóttir	29. ágú 1992	
Sódóma Reykjavík	Óskar Jónasson	8. okt 1992	
Karlakórinn Hekla	Guðný Halldórsdóttir	19. des 1992	
Stuttur Frakki	Gísli Snær Erlingsson	6. apr 1993	
Hin helgu vé	Hrafn Gunnlaugsson	29. okt 1993	
Bíódagar	Friðrik Þór Friðriksson	30. jún 1994	
Skýjahöllin	Þorsteinn Jónsson	29. sep 1994	
Cold Fever	Friðrik Þór Friðriksson	10. feb 1995	
Ein stór fjölskylda	Jóhann Sigmarsson	31. mar 1995	
Einkalíf	Þráinn Bertelsson	9. ágú 1995	
Tár úr steini	Hilmar Oddsson	15. sep 1995	
Nei er ekkert svar	Jón Tryggvason	5. okt 1995	
Benjamín dúfa	Gísli Snær Erlingsson	9. nóv 1995	
Agnes	Egill Eðvarðsson	23. des 1995	
Draumadísir	Ásdís Thoroddsen	21. mar 1996	
Djöflaeyjan	Friðrik Þór Friðriksson	3. okt 1996	
Blossi/810551	Júlíus Kemp	14. ágú 1997	
María	Einar Heimisson	26. sep 1997	
Perlur og svín	Óskar Jónasson	10. okt 1997	
Stikkfrí	Ari Kristinsson	26. des 1997	
Sporlaust	Hilmar Oddsson	27. ágú 1998	
Dansinn	Ágúst Guðmundsson	25. sep 1998	

Ungfrúin góða og húsið	Guðný Halldórsdóttir	8. okt 1999	
Myrkrahöfðinginn	Hrafn Gunnlaugsson	26. nóv 1999	
Englar alheimsins	Friðrik Þór Friðriksson	1. jan 2000	
Fíaskó	Ragnar Bragason	10. mar 2000	
101 Reykjavík	Baltasar Kormákur	1. jún 2000	
Íslenski draumurinn	Róbert I. Douglas	8. sep 2000	
Dancer in the Dark	Lars von Trier	22. sep 2000	
Óskabörn þjóðarinnar	Jóhann Sigmarsson	24. nóv 2000	
Ikíngut	Gísli Snær Erlingsson	26. des 2000	
Villiljós	Ragnar Bragason, Dagur Kári, Inga Lís Middleton, Ágrímur Sverrisson, Einar Þ. Gunnlaugsson.	19. jan 2001	
Mávahlátur	Ágúst Guðmundsson	20. okt 2001	
Málarinn og sálmurinn hans um litinn	Erlendur Sveinsson	15. nóv 2001	
Regína	María Sigurðardóttir	4. jan 2002	
Gemsar	Mikael Torfason	1. feb 2002	
Reykjavik Guesthouse: Rent a Bike	Unnur Ösp Stefáns- dóttir, Björn Thors	26. mar 2002	
Maður eins og ég	Róbert I. Douglas	16. aug 2002	
Fálkar	Friðrik Þór Friðriksson	27. sep 2002	
No Such Thing (2001)	Hal Hartley	15. nóv 2002	
Stella í framboði	Guðný Halldórsdóttir	26. des 2002	
Nói albínói	Dagur Kári	28. feb 2003	
Þriðja nafnið	Einar Þór Gunnlaugsson	17. jún 2003	
Stormy Weather	Sólveig Anspach	19. sep 2003	
Salt	Bradley Rust Gray	21. nóv 2003	
Opinberun Hannesar	Hrafn Gunnlaugsson	30. nóv 2003	
Kaldaljós	Hilmar Oddsson	1. jan 2004	
Dís	Silja Hauksdóttir	3. sep 2004	

Næsland	Friðrik Þór Friðriksson	1. okt 2004	
Silný kafe	Börkur Gunnarsson	22. okt 2004	
Í takt við tímann	Ágúst Guðmundsson	26. des 2004	
Voksne mennesker	Dagur Kári	27. maí 2005	
Strákarnir okkar	Róbert I. Douglas	2. sep 2005	
Africa United	Ólafur Jóhannesson	21. okt 2005	
A Little Trip to Heaven	Baltasar Kormákur	26. des 2005	
Beowulf & Grendel (2005)	Sturla Gunnarsson	31. sep 2006	
Direktøren for det hele	Lars von Trier	8. des 2006	
Mýrin	Baltasar Kormákur	20. okt 2006	
Blóðbönd	Árni Ásgeirsson	24. feb 2006	
Köld slóð	Björn Br. Björnsson	29. des 2006	
Börn	Ragnar Bragason	9. sep 2006	
Foreldrar	Ragnar Bragason	19. jan 2007	
Astrópía	Gunnar B. Guðmundsson	22. ágú 2007	
Veðramót	Guðný Halldórsdóttir	7. sep 2007	
The Last Winter (2006)	Larry Fessenden	1. okt 2007	
Duggholufólkið	Ari Kristinsson	26. des 2007	

Saga Borgarættarinnar er fyrsta bíómyndin sem tekin var á Íslandi. Atriði í kaupstað myndað í Hafnarfirði árið 1919.

VERKASKIPTING Á AFMÆLISÁRI

Kvikmyndavali og heildarútlit sýningarskrár:

Inngangsgreinar, bls. 4 - 8 og 11 - 12

Inngangsgreinar, bls. 9 - 10

Kvikmyndaskrá 1918 - 2007

Kvikmyndaskönnun

Vinnsla aukamynda úr sögu safnsins

Þýðing texta Fjalla-Eyvindar

Vinnsla millitexta Fjalla-Eyvindar

Tónlist við Fjalla-Eyvind

Tónlistarflutningur við Fjalla-Eyvind

Stjórnandi tónflutnings

Tækniþúnaður fyrir bíótónleika

Upptaka bíótónleika

Sýningamenn í Bæjarbíói

Umsjón, ritstjórn, úttekt kyrrmynda úr kvikmyndum, skönnun, endanleg hönnun og tölvuumbrot sýningarskrár:

Prentun sýningaskrár:

Erlendur Sveinsson

Gunnþóra Halldórsdóttir

Erlendur Sveinsson

Gunnþóra Halldórsdóttir

Þórarinn Guðnason

Sigfús Guðmundsson

Erlendur Sveinsson

Jón Viðar Jónsson

Sigfús Guðmundsson

Erlendur Sveinsson

Atli Heimir Sveinsson

Kammersveit Hafnarfjarðar

Guðni Franzson

Sigurjón Jóhannsson

Bogi Reynisson

Sigurjón Jóhannsson

Agnar Einarsson

Erlendur Sveinsson

Íslandsprent

ÞAKKIR

Svenska Filminstitutet, Cinemateket • Det Danske Filminstitut

BFI National Archive • Filmoteca Española

CSC Cineteca Nazionale Roma • Alliance Française

Ágúst Guðmundsson • Ari Kristinsson • Þorsteinn Jónsson

Kvikmyndaverstöðin • Hilmar Oddsson • Óskar Jónasson

Gunnar B. Guðmundsson • Sig. Sverrir Pálsson

Kammersveit Hafnarfjarðar, Gunnar Gunnarsson • Atli Heimir Sveinsson

Hafnarfjarðarbær • Menntamálaráðuneytið

SÝNINGASKRÁ

KVIKMYNDASAFNS ÍSLANDS 2008

15. jan	19. jan	À bout de souffle	Jean-Luc Godard
22. jan	26. jan	Apocalypse Now	Francis Ford Coppola
29. jan	02. feb	Tár úr steini	Hilmar Oddsson
05. feb	09. feb	Aska og demantar	Andrzej Wajda
12. feb	16. feb	Fávittinn	Ivan Pyryev
19. feb	23. feb	Ástir ljóshærðar stúlku	Milos Forman
26. feb	01. mar	Il Conformista	Bernardo Bertolucci
04. mar	08. mar	Benjamín dúfa	Gísli Snær Erlingsson
18. mar	18. mar	Uppgangan	Larisa Shepitko
25. mar	29. mar	Cabiria	Giovanni Pastrone
01. apr	05. apr	L'Ultimo Tango a Parigi	Bernardo Bertolucci
08. apr	12. apr	Hamlet	Grigori Kozintsev
15. apr	19. apr	Elvira Madigan	Bo Widerberg
22. apr	26. apr	Flamenco	Carlos Saura
29. apr	03. maí	Umberto D	Vittorio De Sica
06. maí	10. maí	Glataði sonurinn	A. E. Coleby
13. maí	17. maí	Punktur, Punktur, komma strik	Þorsteinn Jónsson
20. maí	24. maí	Sódóma Reykjavík	Óskar Jónasson
27. maí	31. maí	Stikkfrí	Ari Kristinsson
02. sep	06. sep	Billeder fra Island Den underfulde Ø	A. M. Dam
09. sep	13. sep	Land og synir	Ágúst Guðmundsson
16. sep	20. sep	1900	Bernardo Bertolucci
23. sep	27. sep	Belle de jour	Luis Buñuel
30. sep	04. okt	Grimmíleg ástarsaga	Eldar Ryazanov
07. okt	11. okt	Goya in Bordeaux	Carlos Saura
14. okt	18. okt	Málarinn og sálmurinn hans um litinn	Erlendur Sveinsson
21. okt	25. okt	Terra trema	Luchino Visconti
28. okt	01. nóv	Dick Tracy	Warren Beatty
04. nóv	08. nóv	Gertrud	Carl Th. Dreyer
11. nóv	15. nóv	Boris Godúnov	Vera Stroyeva
18. nóv	22. nóv	Fjalla Eyvindur	Victor Sjöström
25. nóv	29. nóv	The Wind	Victor Sjöström
02. des	06. des	Körkarlen	Victor Sjöström
09. des	16. des	Little Buddha	Bernardo Bertolucci